

Masarykův lid

ROČNÍK XXVII · 1.-2. ČÍSLO · KVĚTEN 2021

ČTVRTLETNÍK NEZÁVISLÉHO DISKUSNÍHO KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

ZŠ Na Planině 1393, Praha 4 - Krč, tel. č.:
797726233

e-mail: klub@miladahorakova.cz
www.miladahorakova.cz

ČSOB, č. ú.: 556682/0300

Redakční rada: J. Adlt, E. Jourová
pod vedením Z. Dvořákové

Produkce a expedice: Nakladatelství Eva-
Milan Nevole, K Údolí 2, 143 00 Praha 12

STATĚ A POJEDNÁNÍ - AKTUALITY - ZE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ - Z ARCHIVŮ - KNIHY, KTERÉ NÁS
ZAJÍMAJÍ - JAZYKOVÝ SLOUPEK - VZPOMÍNÁME - ZE ŽIVOTA KLUBU MILADY HORÁKOVÉ - INFORMACE

PŘEDSEDA KLUBU DR. MILADY HORÁKOVÉ JIŽ NENÍ MEZI NÁMI

* 2. července
1927

FRANTIŠEK ŠEDIVÝ

† 23. února
2021

Bez stárí by náš život nebyl celý
a bez smrti by nebyl ukončen...

Foto: Paměť národa

NEKROLOG ZA FRANTIŠKEM ŠEDIVÝM

František Šedivý odešel na věčnost v čase pandemie tiše, bez většího veřejného rozloučení. A možná by to bylo překvapení, kdyby tomu bylo jinak.

Františku Šedivému nikdy nebylo dopřáno velkolepých poct nebo mohutného potlesku, i když by si je byl jistě zasloužil. I když nakonec dosáhl mnohého a jeho životní bilance je úctyhodná, nic nedostal zadarmo, o všechno musel dlouho a těžko bojovat. Jak říkal sám, „život se se mnou ne-

mazlil, ale já jsem si z toho nic moc nedělal“. Tato slova neznamenaí, že by byl František člověkem necitlivým nebo lehkovážným. Naopak, byl člověkem skromným, který nezádal od života přehršel štěstí ani materiálních statků. Proto statečně nesl rány a utrpení, které mu osud přinesl.

Jeho život kopíruje osudy této země ve 20. století. Jako syn legionáře měl už od dětství vztah k První republice a k hodnotám,

Fotografie na této stránce: Lucie Boxanová

na kterých byla založena. Byl velkým stoupencem Masaryka a Beneše. V podstatě byl malým klukem, když přišel Protektorát, i tak byl schopen pochopit vážnost úkolů a drobným poslíčkováním pomáhat české věci. Po 2. světové válce a nástupu komunistů k moci vycítil správně, odkud hrozí společnosti nebezpečí a se svou povahou nemohl stát opodál. Neunikl proto pozornosti tehdejších mocných a za krátko byl zatčen. Jenom pár měsíců před státnicemi a krátce před sňatkem. Své 25. narozeniny

Masarykův lid

strávil prvním dnem na pankrácké samotce ve vazbě čekaje na rozsudek. Byly to čtyři měsíce těžké psychické zkoušky, protože jednou z možností byl i trest nejvyšší. Nakonec byl odsouzen „jenom“ na 14 let, ze kterých si odseděl téměř 12. Prošel věznicemi a mnoha lágry zejména na Jáchymovsku. Pracoval v otrockých podmínkách politických vězňů padesátých let. Na svobodu se nepodíval ani po amnestii v roce 1960 ani 1962, přemlouvání k žádosti o milost nekompromisně odmítl. Neměl už moc důvodu proč o svobodu usilovat – bratr emigroval do zahraničí, dívka ho opustila, milovaná maminka umřela. V takovém osobním rozpoložení se nakonec dostává na svobodu v roce 1964 už jako muž ve středním věku. Do života se vracel bez rodinného zázemí, střechy nad hlavou, bez vzdělání, o plánech a snech nemluvě. Začal pracovat manuálně na stavbách, postupně krůček po krůčku si dodělával vzdělání a budoval rodinné zázemí. Snad pro jeho aktivity v období pražského jara si na něj soudruzi vzpomněli znova a šikanován byl opakovaně i za normalizace. Po listopadu 89 byly úkoly jasné – připomínat totalitu a stalinistickou dobu a bojovat za odškodnění obětí. A znova to nešlo snadno. V porevoluční euforii se nikdo moc nechtěl zabývat zločiny padesátých let. Političtí vězni byli ponížováni znova a jinak – neukotveným právním postavením, zbytkovými tresty, nedostatečným morálním i materiálním odškodněním, ale i prostým nezájmem široké veřejnosti.

František Šedivý to dobře věděl a s vehemencí jemu vlastní proti tomu bojoval. Těch besed, přednášek, článků, rozhovorů, projevů, piet, poklon a pokleků, které udělal on, stěží někdo udělá po něm. Jeho projevy, často pronášené spatra, byly plné hlubokých myšlenek a lidskosti. O svém životě v komunistických uranových lágrech napsal dvě knihy, které jsou jedním z mála přímých svědectví té doby. Svým vystupováním se snažil přesvědčit všechny, že zlo v té nejkrutější podobě tady bylo, že jeho oběti i pachatelé byli naši spoluobčané, sousedé, spolupracovníci. Na tyto úkoly nerezignoval ani v čase, když mu docházely síly. Věřil, že život se má nejen užít, ale především využít.

Ale myslet si o Františku Šedivém, že připomínání totality bylo vše, čím se zabýval, by byl omyl. Věnoval se mnoha dalším věcem a všechny dělal s velkou vehemencí. Byl velkým milovníkem přírody, duší myslivec. V mládí se dokonce chtěl stát lesníkem. O přírodě uměl krásně vyprávět, znal každý strom, každého ptáčka, brdské kopce a stráně měl prochozené křížem krážem. Rád chodil do lesa na procházky, rád sedával na posedu a pozoroval zvěř. Jeho neoddělitelným němým přítelem byl jeho pes. Vůbec miloval Berounsko, jeho historii a významné osobnosti. Dlouhá léta vedl kroniku Zadní Trebáně, ve které prožil celý život. K miléniu o svém rodišti dokonce napsal knihu.

Působil v České obci sokolské, kterou po Sametové revoluci pomáhal znovuobnovit. Zúčastnil se i sletu v Pa-

říži v roce 1990. Jejím členem byl až do své smrti, stejně tak jako členem celé řady spolků a organizací, které většinou navazovaly na prvorepublikové tradice.

Smutek prožíval z dění kolem Konfederace politických vězňů ČR v posledních letech. Zmítal se mezi nápady na její rozpuštění, které ale nepovažoval za správné a mezi jejím zachováním, ale za cenu špatného mediálního obrazu a paralýzy. Těmi spory v Konfederaci žil v posledních letech života velmi intenzivně a rozkol této organizace ho nesmírně bolež. Nechtěl z Konfederace vystoupit, jak sám říkal, jeho členství ukončí až smrt. Na druhou stranu prorocky předpovídal, že když skončí vedení, ve kterém působil, skončí i činnost Konfederace. Za její fungování a posílání bojoval do posledních dní. I jako člověk po devadesátce nevynechal žádnou možnost Konfederaci reprezentovat a svou funkci místopředsedy bral nesmírně zodpovědně. Stejně jako vážně myslel vybudování muzea otrockých prací v Rudé věži smrti na Jáchymovsku, o které dlouhodobě usiloval.

Vedle všech zájmů chtěl být dobrým manželem a otcem. Věděl, co znamená nemít rodinné zázemí a tak dobře znal jeho cenu. Nadevše miloval svého syna a jeho rodinu a především svoji manželku, jejíž potřeby kladl přede své i v časech, kdy sám se bez pomoci neobešel.

S Františkem Šedivým mne spojovalo silné osobní přátelství. Nikdy jsem si nemyslela, že si mohou být dva lidé, které dělí dvě generace, tak blízcí. My dva jsme dovedli diskutovat hodiny, telefonovali jsme si několikrát týdně. Kromě společné práce v Klubu dr. Milady Horákové nás spojovalo mnoho dalšího. Ráda jsem ho doprovázela na piety a za jinými jeho povinnostmi, bohužel v posledních letech i do nemocnic. Často jsem se dívala do těch laskavých očí s velkým obdivem k tomu, co je schopen člověk vydržet a zůstat člověčí. Vím, že blahobytné životy lidí mé generace jsou vykoupěny obětmi lidí generace jiné, ke které patřil i František. Jemu samému záleželo na tom, abychom na totalitu a její oběti nezapomněli, až přímí svědci odejdou. Aby minulost dávala smysl budoucnosti.

Naše životy se rozdělily, proti majestátu smrti se stát nelze. Zbyl ale vděk za krásného člověka, se kterým jsem měla štěstí jít kus cesty společně.

Navždy mi před očima zůstane postava v dlouhém kabátě s odznakem Konfederace na klopě, s kloboukem a hůlkou, jak vystupuje z vlaku a pomalu jde pražským hlavním nádražím, osamocen na perónu, ze kterého rychlejší pasažéři dávno odešli, aby zas a znova šel za svými povinnostmi statečného mukla.

Erika Mačáková

STATĚ A POJEDNÁNÍ

V otiskném článku oživujeme povědomí o kronšadtském povstání, od něhož letos na jaře uplynulo sto roků.

KRONŠTADTSKÉ POVSTÁNÍ 1921

Kronšadtské povstání 1921

V březnu roku 2021 uplynulo sto let od potlačení povstání námořníků na základně Baltské flotily v Kronštadu u Petrohradu. Třebaže se jedná o událost dnes již téměř zapomenutou, stojí za připomenutí, neboť vystoupení kronšadtských povstalců bylo projevem velmi závažné vnitřní krize bolševické moci, neboť proti ní vystoupili příslušníci jejích vlastních ozbrojených sil, kteří byli rozčarováni z tragických hospodářských i politických výsledků Říjnové revoluce z podzimu roku 1917.

Kronštadt a bolševická moc

V těsné blízkosti Sankt-Petěrburgu, jenž byl roku 1914 přejmenován na Petrohrad (česky označovaný jako Petrohrad) a který se stal hlavním městem ruského impéria již za vlády Petra Velikého na počátku 18. století, se krátce po jeho založení začalo budovat vojenské opevnění. Základem obrany města na Něvě byla námořní základna Kronštadt na ostrově Kotlin ve Finském zálivu. Toto místo se stalo nejvýznamnějším opěrným bodem ruské Baltské flotily.

Již za první ruské revoluce zde došlo v letech 1905 a 1906 k proticarským vzpourám. V době demokratické prozatímní vlády, která se ujala moci v Rusku po svržení carismu v březnu 1917, námořníci zdejší Baltské flotily postupně přecházeli na stranu bolševické strany a během Říjnové revoluce se kronšadtští námořníci (společně s příslušníky dělnických Rudých gard) zmocnili Petrohradu, kde V. I. Lenin oznámil vznik bolševické vlády.

Námořníci z Kronštadu se zúčastnili i dalších bojů s „nepřáteli revoluce“ – například v roce 1919 pomáhali ubránit Petrohrad ohrožovaný bělogvardějskou armádou generála Judeniče. O této epizodě občanské války pojednává i film *My z Kronštadu*, natočený režisérem Jefimem Dziganem roku 1936.

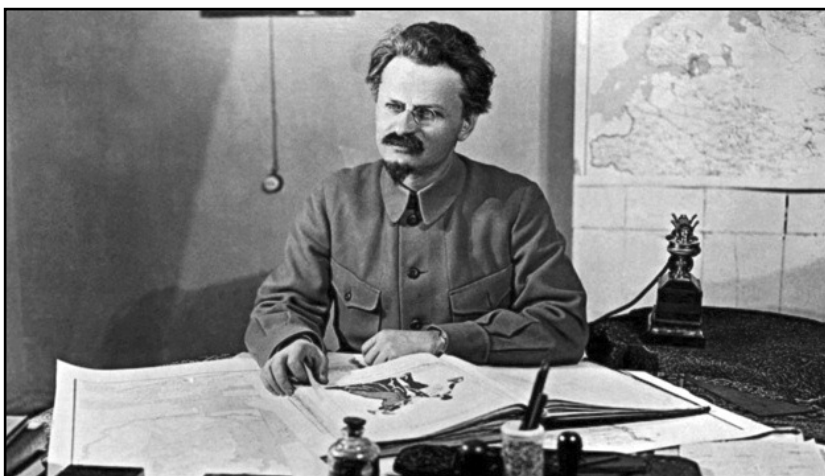
O Kronštadu jako o „slávě a pýše“ bolševické revoluce často hovořil jeden z jejích vůdců Lev Davidovič Trockij (1879 – 1940). Kronštadt jako velmi vysokou – možná i nejvyšší – metu revolučního nadšení vnímal také V. I. Lenin (1870 – 1924), což připomínal dokonce i v československých souvislostech, když město Kladno, které se stalo jedním

ze symbolů radikálního dělnického hnutí v českých zemích, srovnával právě s touto „rudou“ námořní základnou – stát se tak mělo při rozmluvě s pozdějším zakladatelem KSČ Bohumírem Šmeralem (1880 – 1941) roku 1920.

„Rudý Kronštadt“ v letech 1917 – 1920 byl jednou z nejvýznamnějších mocensko-politických opor bolševické moci, a proto jeho „zrada“ v předjaří roku 1921 byla Leninem a jeho nejbližšími spolupracovníky pocitována obzvláště bolestně.

Situace v Rusku 1921

Ruští bolševici, kteří ani v pro ně nejtěžších chvílích občanské války nikdy neztratili kontrolu na centrálními oblastmi Ruska, kde se nacházela dvě nejvýznamnější města Moskva a Petrohrad, vyšli z války proti politicky dosti nesourodým „bílým“ armádám jako vítězové. S rozhodujícím přispěním Rudé armády i teroru tajné policie (Čeky) si tak dokázali bolševici zajistit svoji moc, ale ekonomická situace Ruska v důsledku tzv. válečného komunismu na přelomu let 1920/1921 přinášela občanům – především děl-

Lev Trockij na dobovém portrétu

níkům ve městech a rolníkům na venkově – jen strádání, kterému nebyli ochotni jen pasivně přihlížet.

V Petrohradě tehdy docházelo k četným stávkám, demonstracím i dalším projevům dělnické nespokojenosti, na venkově pak propukaly nejrůznější protibolševické vzpoury i masová ozbrojená povstání, z nichž nejznámější bylo rolnické povstání v Tambovské oblasti, které právě v únoru

Masarykův lid

1921 dosáhlo svých největších úspěchů, neboť zde proti bolševické moci bojovalo až 70 000 ozbrojených rolníků.

Tehdejší kritickou situaci v sovětském Rusku popsal v prvním díle svých *Souběžných dějin SSSR* francouzský spisovatel Louis Aragon (1897 – 1982), který ani v odborném textu (třebaže psaným dobově podmíněným politickým slovníkem) nezapřel svůj umělecký talent:

Chléb byl vzácný a proletariát, který přišel v bojích o své nejlepší syny, nestačil už počtem na úkoly, jež před ním stály. Doly v nazpět dobytých oblastech byly zatopeny, továrny neschopné provozu, doprava dezorganizována. Katastrofální pokles výroby v roce 1920 připravil lid o všechno, co patří ke každodennímu životu. Lze se divit, že masy činily za tuto situaci odpovědným zřízení?

Nespokojenost včerejších spojenců, kteří za války byli ochotni k jakýmkoliv obětem, ale nechápali, proč v nich pokračovat i v době míru, vyústila začátkem roku 1921 v nepokojích různého druhu, a dokonce v rolnických povstáních. Maloměšťáctví, „sucharevka“ nadále žijící v duši drobného rolníka znamenaly snad nejzávažnější ohrožení pozic proletariátu, když šlechta a velkopodnikatelé uprchli do zahraničí. Jenomže ke vzpouře došlo i v někdejší srdci revoluce. V Petrohradě, kde musely být pro nedostatek paliva uzavřeny některé továrny, bylo mnoho „nových dělníků“, spjatých s vesnicí, zatímco bojovníci Října byli rozptýleni do všech koutů země.

Začátek povstání a požadavky námořníků

Již na sklonku února 1921 se v Petrohradě, kde 22. února začaly stávkovat některé továrny a o den později předseda místního sovětu Grigorij Zinověv (1883 – 1936) byl nucen vytvořit výbor pro obranu města, začaly šířit zvěsti o nespokojenosti námořníků Baltské flotily. Dne 28. 2. 1921 se vzbouřili námořníci na křižníku Petropavlovsk a rezoluce jeho posádky byly schváleny i posádkami dalších lodí, jež se k povstání připojily. Požadavky povstalců byly následující:

- 1) *Vzhledem ke skutečnosti, že současné sověty nevyjadřují vůli dělníků a rolníků, okamžitě uspořádat nové tajné volby se svobodou předvolební agitace pro všechny dělníky a rolníky.*
- 2) *Poskytnout svobodu slova a tisku dělníkům a rolníkům, anarchistům a levým socialistickým stranám.*
- 3) *Zajistit svobodu shromažďování pro odborové svazy a rolnické organizace.*
- 4) *Na datum ne pozdější než 10. března 1921 svolat nestrannou konferenci dělníků, rudoarmějců a námořníků Kronštadtu a petrohradské oblasti.*
- 5) *Osvobodit všechny socialistické politické vězně a stejně tak všechny dělníky, rolníky, vojáky a námořníky, uvězněné v souvislosti s dělníckými a rolníckými hnutími.*
- 6) *Zvolit komisi na přezkoumání případů těch, kteří jsou drženi ve vězeních a koncentračních táborech.*

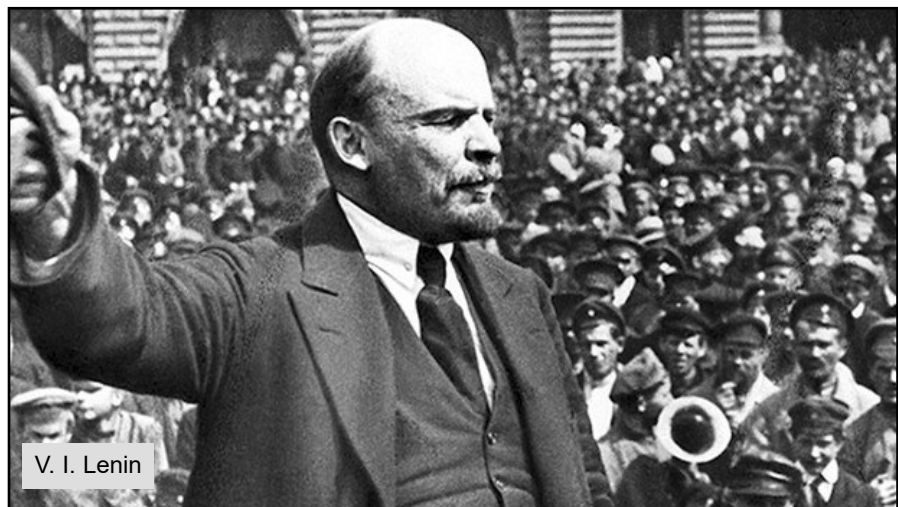
7) *Zrušit všechna politická oddělení, neboť žádná strana by neměla mít zvláštní privilegia propagovat své myšlenky nebo dostávat za tímto účelem finanční podporu od státu. Místo nich by měly být ustaveny kulturně – vzdělávací komise, volené místně a financované státem.*

8) *Okamžitě odvolat všechny hlídkové oddíly.*

9) *Zrovnoprávnit potravinové přiděly pro všechny pracující s výjimkou těch, kteří jsou zaměstnáni ve zdraví škodlivých provozech.*

10) *Zrušit komunistické bojové oddíly ve všech součástech armády stejně jako komunistické stráže, umístěné v továrnách a mlýnech. Pokud jsou podobné stráže nebo oddíly potřebné, vytvořit je v armádě z řadových vojáků a v továrnách a mlýnech se souhlasem pracujících.*

11) *Poskytnout rolníkům plnou svobodu jednání vzhledem k jejich půdě a rovněž právo chovat dobytek za podmínky,*

V. I. Lenin

že rolník vystačí svými prostředky, tj. nebude využívat námezdní práci.

12) *Přijmout naši rezoluci ve všech součástech armády stejně jako mezi našimi soudruhy vojenskými kadety.*

13) *Zveřejnit naše rezoluce v tisku.*

14) *Vytvořit nestranný kontrolní úřad.*

15) *Povolit svobodnou řemeslnou produkci za použití pouze vlastní práce.*

Patnáct bodů požadavků povstalců tak směřovalo především proti reálně existující nedemokratické vedoucí úloze bolševické strany. Dále kronšadtští námořníci požadovali svobodu slova pro levicové politické síly a osvobození socialistických politických vězňů – tedy anarchistů, menševiků a eserů.

Rezoluce z Kronštadtu pochopitelně nebyla tehdy zveřejněna v oficiálním bolševickém tisku a Lenin povstání označil za kontrarevoluční spiknutí podporované zahraničními imperialisty i zbylými bělogvardějci, ačkoliv žádný z patnácti požadavků nepožadoval obnovu parlamentní demokracie, „kapitalismu“ či dokonce „carismu“.

Bolševici ovšem každé politické hnutí, které nebylo jimi kontrolováno, považovali automaticky za „kontrarevoluční“, neboť i jen náznak plurality či opozice mohl destabilizovat jejich moc, jež ani více než tři roky po Říjnové

Masarykův lid

revoluci nebyla zcela pevná ani v Petrohradu – „srdci revoluce“.

Sami kronšadtští námořníci, kteří pocházeli většinou z ukrajinských rolnických rodin, jež byly bolševickou mocí těžce postiženy, však odmítali jakékoliv spojení s bělogvardějskými i zahraničními kruhy a své povstání považovali za prosocialistické, o čemž svědčí jejich svolání zveřejněné v jimi vydávaných povstaleckých novinách *Izvěstija* 6. 3. 1921:

Vy, soudruzí, nyní slavíte velké vítězství nad komunistickou diktaturou, ale vaši nepřátelé slaví společně s vámi. Motivy naší a jejich radosti jsou nicméně opačné. Zatímco vy jste inspirováni spalující touhou obnovit skutečné zřízení sovětu a vznešenou nadějí dát dělníkovi svobodnou práci a rolníkovi právo nakládat se svou půdou a výsledky své práce, oni jsou inspirováni nadějí na obnovení carské knuty a generálských privilegií. Vaše zájmy jsou rozdílné a oni tedy nejsou žádní naši souputníci. Vy chcete svrhnout komunistickou vládu za účelem mírové rekonstrukce a tvořivé práce, oni to chtějí učinit za účelem zotročení dělníků a rolníků. Vy hledáte svobodu, oni vás chtějí znovu uvrhnout do okovů. Mějte se na pozoru. Nedopusťte, aby se ke kormidelnímu kolu dostaly staré bestie.

Průběh a porážka povstání

Povstanci se sice zmocnili pevnostního města a kontroly nad několika plavidly, například nad dalším křižníkem

Sevastopol, avšak povstání zůstalo izolováno, neboť se nerozšířilo na pevninu a v samotném Petrohradu mělo ohlas spíše jen symbolický. I když někteří rudoarmějci proti povstalcům odmítli zasáhnout a útok Rudé armády 8. 3. 1921 byl námořníky odražen, v krátké době se projevila převaha bolševické moci, jež dokázala proti Kronšadtu, který bránilo 15 000 povstalců, zmobilizovat asi 50 000 rudoarmějců, čekistů i vojenských kadetů. Útočníky podpořily i tři stovky delegátů v Moskvě právě probíhajícího X. sjezdu bolševické strany. Kronšadtské povstání bylo tak za cenu asi 10 000 padlých a zraněných ozbrojenců bojujících na straně Leninovy moci ve dnech 16. 3. – 18. 3. krvavě potlačeno.

Louis Aragon v již citovaném díle popsal tuto tragickou událost následujícím způsobem:

Lenin studoval spolu s Frunzem a Vorošilovem plán, podle něhož soustředí Tuchačevskij nové jednotky, mezi nimi i komunistické oddíly a posluchače kronšadtského vojenského učiliště. Z devíti set devadesáti čtyř delegátů sjezdu se ještě před jeho skončením odebralo na Leninovu výzvu tři sta dvacet v čele s Vorošilovem ke Kronšadtu. Po dělostřelecké přípravě, zahájené 16. března, přešli tu útočníci následující noci, zahalení do bílých prostěradel a podporováni palbou z petrohradských pevností, po ledě přes Finský záliv, zasypávání palbou z pevností a válečných plavidel. Za cenu vážných ztrát vnikli ráno do pevnosti i do města, kde došlo k pouličním bojům. A Dybenko tu obnovil pořádek.

Potlačení povstání popsal – poněkud drastičtější způsobem – i ruský anarchista a spisovatel Alexander Berkman (1870 – 1936):

Dnes padl Kronštadt. V jeho ulicích leží mrtvoly tisíců námořníků a dělníků. Neustále probíhají masové popravy vězňů a rukojmí... Petrohradské žaláře byly celé týdny plné kronšadtských vězňů. Každou noc vyvedli malou skupinu vězňů, kteří pak na příkaz Čeky zmizeli a už je nikdo neviděl mezi živými.

Ve střetech s bolševickými silami bylo zabito asi 1000 povstalců a nejméně stejný počet byl také popraven. Stovkám vzbouřenců se podařilo po zamrzlém zálivu uniknout do Finska, včetně vůdce povstání Stěpana Petričenka, většina z nich byla ale zajata a uvězněna. K trestům v různé výši odnětí svobody bylo později odsouzeno 6 500 námořníků – účastníků vzpoury.

Zcela se tak naplnilo zlověstné varování, kterým Lev Trockij 6. 3. 1921 kronšadtské námořníky vyzval ke složení zbraní:

Nařizuji všem, kteří pozvedli ruku proti socialistické vlasti, aby okamžitě složili zbraně. Ti, kteří se vzeprou, budou ozbrojeni a vydáni sovětskému vedení... Pouze ti, kteří se neprodleně vzdají, se mohou spoléhat na milost sovětské republiky.

Patrně jako poslední oběť msty vítězů zahynul i již připomenutý vůdce Kronšadtského povstání Stěpan Petričenko (1892 – 1947), který byl ve Finsku zatčen roku 1945, vydán do Sovětského

svazu, kde krátce nato umírá ve věku pětapadesáti let ve vězení.

Lenin o Kronšadtu

Interpretace událostí v Kronšadtu byla ovlivňována politickou orientací osobností, které se povstání či jeho potlačování přímo zúčastnily, případně jednu ze stran tohoto ozbrojeného konfliktu podporovaly. Jednoznačně odmítavý postoj k němu zaujali představitelé bolševické strany – ať již byli později označováni za leninovce, stalinisty či trockisty. Povstání naopak vnímali pozitivně sami jeho účastníci či s nimi sympatizující levicoví publicisté.

Sám předseda bolševické vlády V. I. Lenin toto povstání pochopitelně hodnotil jednoznačně negativně, a to například v článku *Daň z potravin*, kde za původce vzpoury oz-

Masarykův lid

načil – kromě neúrody – politickou váhavost rolníků, kteří z větší části tvořili sociální základnu vzbouřených námořníků:

Na jaře roku 1921, hlavně jako výsledek neúspěšné sklizně a pomřeni dobytka, se podmínky rolnictva, již tak extrémně špatné v důsledku války a blokády, staly ještě horší. To vyústilo v politickou váhavost, která je obecně řečeno nejvlastnější 'podstatou' drobného zemědělce. Nejvýraznějším projevem této váhavosti byla kronšadtská vzpoura... V jejím rámci bylo jen velice málo věcí zformulovaných, jasných a nepochybných. Slyšeli jsme fantastická hesla o „svobodě“, „svobodném obchodu“, „osvobození z otroctví“, „sovětech bez bolševiků“ nebo nových volbách do sovětů nebo osvobození zpod „stranické diktatury“ a tak dále. Jak menševici, tak eseri prohlásili kronšadtské hnutí za „své.“

Tento článek plně odrážel mesianistickou podstatu Leninova myšlení, který ani na okamžik nebyl schopen reflektovat skutečnost, že bolševický režim představuje zcela nedemokratický politický systém, který je většinou obyvatel Ruska násilně vnucován a proti němuž se část z nich proto bouřila.

O tehdejší slabé společenské podpoře bolševiků v Rusku svědčí nejen vítězství strany socialistů-revolucionářů („eserů“) ve svobodných parlamentních volbách na podzim 1917, ale i nízký počet organizovaných členů bolševické strany, kterých bylo v roce 1921 přibližně 700 000 – tedy ani ne jedno procento ruské populace.

Trockij a povstalci

Ke vzpouře protibolševických námořníků se ve své publicistické činnosti také vyslovil v textu *O povyku kolem Kronštadu* ještě roku 1938 i Lev Trockij, který v té době pobýval již v Mexiku a jenž sám byl od poloviny dvacátých let generálním tajemníkem bolševické strany J. V. Stalinem (1879 – 1953) označován za nepřítele leninismu a později i SSSR.

Trockij i s odstupem téměř dvou dekad stále hodnotil toto povstání jako kontrarevoluční vzpouru, třebaže připouštěl určitou odlišnost ve srovnání s jinými protibolševickými hnutími:

Kronšadt se lišil od celé řady dalších maloburžoazních hnutí a povstání jen díky svému většímu vnějšímu efektu. Problém zde zahrnoval námořní ostrovní pevnost před samotným Petrohradem. Během vzpoury vycházela různá prohlášení a také se dělala rozhlasová vysílání. Sociální revolucionáři (eseri) a anarchisté spěchali z Petrohradu, aby zdobili povstání ušlechtilými frázemi a gesty. Toto vše bylo zaznamenáváno v tisku. S podporou těchto „dokumentárních“ materiálů (tj. falešných označení) nebylo obtížné vykonstruovat legendu o Kronštadu. Legendu o revoltě nejvýznamnější od dob Říjnové revoluce, která okolo Kronštadu vytvořila ono „revoluční haló“.

Lev Trockij se pochopitelně ani v mexickém exilu, kde žil jako politický uprchlík od roku 1937, nemohl distancovat od aktů revolučního násilí spjatých s prvními lety bolševického režimu, neboť by to znamenalo popření i jeho činnosti jako lidového komisaře (ministra) vojenství a námořnictva, kterou zastával v letech 1918 – 1925 – tedy v době krvavého potlačení Kronšadtského povstání.

Názor anarchistky Idy Mettové

Zcela odlišné stanovisko k březnovým událostem zaujala ruská anarchistka a spisovatelka žijící ve francouzském exilu Ida Mettová (1902 – 1973) v publikaci *Kronšadtská komuna*, která byla vydána roku 1948. V závěru své historické studie o významu povstání uvedla:

Lidé z Kronštadu byli upřímní, ale naivní. Věřili ve správnost své věci a nepředvídali taktiku svých protivníků. Čekali na pomoc od zbytku země a věřili, že odrážejí její požadavky. Přestali si uvědomovat fakt, že země se již nachází ve smrtelném sevření diktatury, která již nedovoľovala lidem svobodně vyjadřovat svoje přání a svobodně si zvolit své vlastní instituce.

Velká ideologická a politická diskuse mezi „realisty“ a „snílky“, mezi „vědeckými socialisty“ a „revolučním spříseženstvím“ (volnica) byla dobojována se skutečnými zbraněmi v ruce. Skončila v roce 1921 politickou a vojenskou porážkou „snílků“, ale Stalin později prokázal celému světu, že tato porážka byla zároveň porážkou socialismu, na šestině zemského povrchu.

Osudy kronšadtských vítězů

Životní osudy bolševických představitelů, kteří se různou měrou podíleli na potlačení povstání, jsou neobyčejně působivým dokladem represivního (a současně i absurdního) charakteru sovětského režimu, který za Stalinovy vlády krutě nakládal nejen se svými odpůrci – skutečnými i domnělými, ale i se svými nejvýznamnějšími budovateli a obránci.

Předseda petrohradského sovětu Kameněv, který v únoru 1921 potlačoval odpor petrohradských stávkujících, byl popraven po vykonstruovaném veřejném procesu jako trockistický agent v srpnu 1936. Generál Tučačevskij, kat Kronšadtského i Tambovského povstání, byl popraven coby agent hitlerovského Německa o necelý rok později – v červnu 1937. Lev Trocký, někdejší lidový komisař zahraničí a později i vojenství, byl brutálně zavražděn na Stalinův rozkaz agentem NKVD v srpnu 1940 v Mexiku.

Ohlédnutí

Od kronšadtského povstání uplynulo rovných sto let, což je nepochybně významný časový úsek, který umožňuje jeho nestranné a nezaujaté hodnocení. Díky tomuto značnému časovému odstupu je možno dnes konstatovat, že záměry kronšadtských povstalců i utopické cíle bolševiků o dosažení sociální spravedlnosti a společenské rovnosti se nakonec nikdy v Rusku nepodařilo uskutečnit – i proto dnešní Ruská federace, kde od raných devadesátých let probíhá proces restaurace kapitalismu mimořádně korupčního a oligarchického typu, patří v rámci evropských států k zemím s největší mírou společenské nerovnosti i nesvobody.

Zdeněk Víšek

Masarykův lid

Otiskujeme ukázkou „Z lánského deníku 1929-1937“ (Radioservis 1997, str. 129-131) dr. Anny Horákové-Gašparíkové, která byla osobní sekretářkou, archivářkou a knihovnicí prezidenta T. G. Masaryka. Do lánského zámku nastoupila 15. března 1929. Zápiskům, které zachycují její život a práci v blízkosti prezidenta, se dostalo knižní podoby až po její smrti. I když mezi prof. Pekařem a Masarykem po léta panoval spor o smysl českých dějin, vyličení Pekařovy návštěvy u prezidenta potvrzuje, jak jim oběma noblesa jednání byla vlastní. Podle toho také vyzněla Pekařova návštěva u prezidenta.

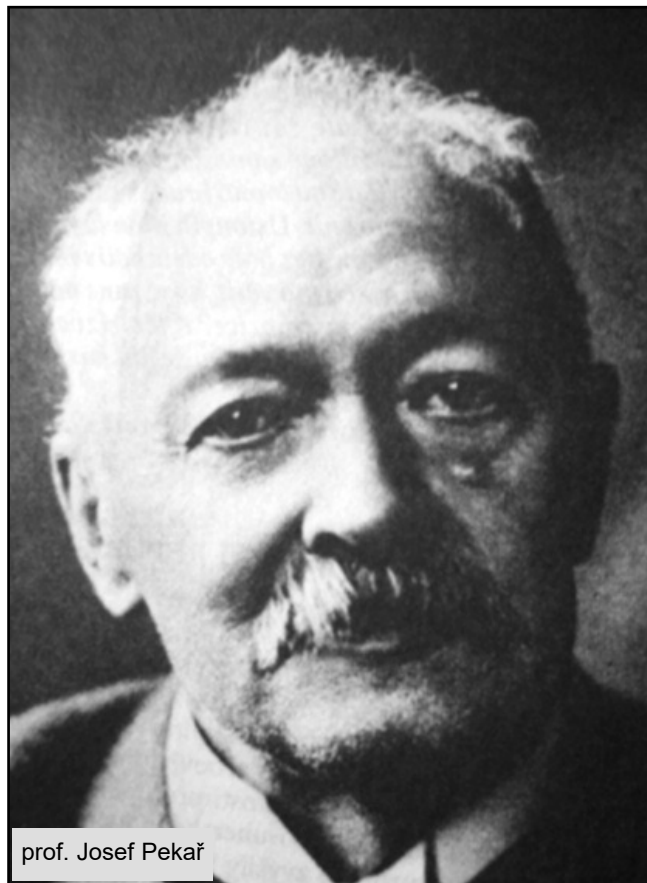
PROFESOR JOSEF PEKAŘ HOSTEM PREZIDENTA T. G. MASARYKA

V sídle českých králů obědval dnes s prezidentem Československé republiky profesor Pekař. Prezident TGM se ho už dost dlouho chystal pozvat.

Asi před měsícem jsem se s Pekařem setkala ve společnosti – neviděli jsme se od mých fakultních časů – a můj bývalý učitel začal rozhovor: „Ze všech mých žáků vy jste se dostala na místo nejvýznamnější, neboť nemůže býti pro historika nic významnějšího nežli žítí u dvora – říkám to cele uvědoměle –, žítí tam, kde plně cítí dění života národů.“ Stál zamyšlen v Harfové síni Hradu, když jsme ho přišli s paní doktorkou přivítat, a přiznal se, že má pocit jako před zkouškou. A když vešel pružným krokem vysoký, štíhlý, zduchovnělý prezident, tu se robustní český sedlák červené tváře a současně vážený profesor české historie poklonil svému zeměpánovi, dojatý upřímnou úctou.

„Myslím, pane prezidente,“ řekl Pekař, „že mnohý cizí návštěvník závidí vám i nám toto sídlo, které nemá ve střední Evropě rovného. Snad jen ve Francii anebo v Petrohradě jsou sídla této vznešenosti. Vždyť i ti Habsburkové museli cítit a cítili jedinečnou vznešenost tohoto sídla, vždyť i Marie Terezie, když roztáhla frontu, podtrhla jen jeho vpravdě královskou velkolepost.“

Vzpomínali oba, prezident i historik, na svůj původ a mládí. „Národní uvědomění?“ položil si otázku prezident a hned pokračoval: „Byl jsem dvojazyčný vlastně od dětství, uměl jsem česky a německy. O Čechách, o Praze jsem neslyšel. Už jako dosti velký hoch poprvé z povídky ve sbírce Dědictví malíčkových dočetl jsem se o Praze, že nějaký chudý hoch přišel tam do velkého města a prosil o vodu, ve které se vařily buřty, aby si v ní mohl smáčet chleba. Až později na gymnáziu dostaly se mi do rukou Herlošovy romány a z nich jsem poznával českou historii. Na gymnáziu byli kluci Němci a Židi, kteří byli mladší než my, v té samé třídě. My venkovští kluci cítili jsme vůči nim odpor, ale zase spíše z důvodů sociálních. Věděl jsem, že jsem Čech, ale uvědoměle jsem se jím stal až ve Vídni.“ Pekař poznamenal: „Jak zajímavé, Slovanem se stát uvědoměle v německé Vídni.“ „Ano, pane prezidente,“ hovořil Pekař, „vy jste měl to štěstí, že jste už původem, zážitky z dětství poznal všechny složky, ze kterých se skládá náš stát a které v něm mají tvořit harmonické spolužití. Já, přiznám se, jsem za války se Slovenskem nepočítal. Málokdo snad roky války a starost o naši budoucnost prožil tak krvavě jak já, pln obav a úvah neodvážil jsem se čekat tolik, co se nám dostalo. Já bych se byl spokojil docela s řešením v Rakousku, kdyby se nám dostalo asi takové autonomie, jako v Uhrách měli Maďaři. Ale Rakousko opravdu už nedovedlo pro sebe vyžít nic.“

prof. Josef Pekař

Později se hovořilo o otázkách politických. Pekař řekl: „Já osobně cítím Rusy dost cize. Od Krakova dolů vede čára, která mně dělí Evropu na dvě části. My jsme nesporně Západu blíží a rasově našimi nejbližšími jsou Němci. Slovinci jsou pro mne za tou čarou, která dělí Evropu na dvě části. Jsou povahově nesporně jiní než my. Ten dlouholetý odlišný vývoj je jinak formoval. Spojení, jak je historikové konstruují, jsou přece jen dosti násilná. I ten odpor, který se tam dnes jeví, mne naplňuje obavou, jakou cestou půjde náš společný vývoj.“

„Profesore,“ začal hovořit živě prezident, „vy přece víte, že ani taková Francie nebyla národně homogenní, a co i tam jednotná integrace dala práce, co v Německu a v Itálii. Ti národové si to udělali dřív, proč bychom si to my nemohli udělat později, teď, když je nám k tomu dána taková možnost. Je na nás, abychom využili a dokázali, jsme-li něčeho schopní. Pro mne platí – je nás víc, když jsme spolu Češi a Slovinci, je to lepší pro oba. Slovinci jsou teď ještě děti, tím větší odpovědnost je na nás.“

Masarykův lid

Po chvíli řekl prezident: „Profesore, já bych byl rád, kdybyste napsal československé dějiny. Znáš ty vaše stručné, jsou dobré, proto čekám, že je rozšíříte.“

Profesor odložil dlouhé viržinko, které si sám přinesl, zahleděl se do oblaku dýmu před sebou a odpověděl: „Obávám se, že by dopadly moc napravo. Musel bych totiž cele odmítnout dobu husitskou. Čím déle se jí obírám, tím více jsem přesvědčen, že zarazila náš vývoj. Jaký jsme my tenkrát byli národ, co zde bylo talentů! Když se dívám na tehdejší Evropu, myslím, že tenkrát jsme měli všechny možnosti státi se velkým národem. Ale my jsme se najednou postavili proti celému světu a doma jsme se začali pobíjet.“ Masaryk řekl: „Já také vím, že Žižka rozbíjel lebky, a neobdivuji to. Nebyli jsme zralí uskutečnit, co jsme nového objevili, ale objevili jsme to a ukázali lidem.“

„Ne,“ pokračoval Pekař, „nemohu přijmout ani osobnosti, na které myslíte, pane prezidente. Takový Chelčický – to je odvrácení od světa; věda, umění jsou pro něj jen nástrahy ďáblův. I Jakoubek je tomu blízko.“

Prezident nechtěl polemizovat: „Tož jen to napište, přijdou jiní a řeknou, máte-li pravdu.“

Pekař mluvil dál, dívaje se vysokým oknem na Prahu: „Jaké toto bylo město! Středověk ho jmenuje vždy v blízkosti takových měst jako Paříž, Řím, Florencie, Benátky. Ta šíře ulic, Ječná, Žitná, v době, kdy jiná města byla malá a těsná. I takové věci ukazují na velkorysost Karla IV. Ano, slečno,“ obrátil se k paní doktorce, „čím dál tím více vystupuje význam doby Karlovy pro náš národ a vzácné schopnosti tohoto panovníka, jehož význam Palacký stlačil, aby mu vyrostla doba husitská.“

Prezident řekl v zamyšlení: „Nezáleží na tom být velkým národem. Na tom záleží: být slušným národem.“

„Váš optimismus,“ opáčil Pekař, „byl vždy vaší silou. Nevím, snad práce historikova vede k pesimismu. Člověk se stále ptá, je-li pravda to, co říká ten druhý, a z toho ta skepse a pesimismus.“

Prezident pak ukázal Pekařovi svou pracovnu a všichni jsme se srdečně rozloučili.

V uveřejněné stati ožívujeme nejen postavu německého sociálně demokratického politika žijícího a působícího na Teplicku, ale také složité českoněmecké vztahy po vzniku samostatné Československé republiky.

JOSEF SELINGER A VZNIK ČSR

V říjnu roku 2020 uplynulo rovných sto let od úmrtí Josefa Seligera, který byl významnou postavou sociálně demokratického hnutí v habsburské monarchii před první světovou válkou. Tato jeho veřejná činnost je však dnes již zapomenuta a v současné době je Josef Seliger připomínán českými a (sudeto)německými historiky především jako politik, jenž po rozpadu Rakouska-Uherska prosazoval – společně s jinými německými politiky v českých zemích – připojení českého a moravského pohraničí s německou většinou k německo-rakouskému a později k zamýšlenému velkoněmeckému státu, který by kromě česko-moravského pohraničí zahrnoval také „zbytkové“ Rakousko („Deutsch-österreich“) a bývalé Německé císařství, kde byla v listopadu 1918 vyhlášena republika.

Vytvoření toho území i počtem obyvatel obrovského německého státu však vítězné „versailleské“ mocnosti neumožnily, což byl jeden z důvodů, proč snahy o odtržení pohraničních oblastí selhaly, neboť „*zněmčelé pohraničí*“, které samo o sobě tvořilo geograficky velmi nesourodý celek, se tak vlastně nemělo ke komu připojit a existovat jako samostatný stát nemohlo.

Kdo byl Josef Seliger

Josef Seliger patří dnes v České republice – mimo omezený okruh historiků a publicistů – mezi téměř neznámé historické postavy a obdobná situace pravděpodobně panuje také ve Spolkové republice Německo, kde si tohoto politika připomínají již jen někteří tzv. vyhnanci a jejich potomci v řadách Sudetoněmeckého krajanského sdružení,

především pak členové Seligerovy obce (*Seliger-Gemeinde*), což je organizace sudetoněmeckých sociálních demokratů.

Po své smrti nebyl v první Československé republice Seliger jako představitel německých separatistických snah výrazněji připomínán a po únoru 1948 byl nepřijatelný pro oficiální historiky především jako úspěšný oponent tzv. liberecké levice, z níž vznikla pod vedením Karla Kreibicha německá sekce KSČ, která se stala roku 1921 součástí sjednocené komunistické strany. To však již byl Seliger po smrti.

Josef Seliger se narodil 18. 2. 1870 v obci Krásná Studánka (tehdy Schönborn) u Liberce v rodině textilního dělníka. Od mládí mu byly blízké socialistické myšlenky. Kromě rodné němčiny ovládal i český jazyk. Znalost češtiny i českého prostředí nepochybně ovlivnily jeho postoje, vynaznačující se snahou o česko-německé smíření v Čechách a na Moravě.

Již koncem 19. století Seliger patřil k hlavním postavám rakouské sociálně demokratické strany mezi německy hovořícími obyvateli českých zemí. V letech 1894–1920 byl šéfredaktorem sociálně demokratických listů *Volksstimme* a *Freiheit*, vydávaných v severočeských Teplicích. Zde se na počátku 20. století vytvořilo jedno z hlavních center německých sociálních demokratů. V letech 1907–1919 stál Seliger v čele zemské organizace německé sociální demokracie v Čechách. Ve volbách do Říšské rady byl roku 1907 zvolen jejím poslancem a v rakouském parlamentu setrval až do zániku monarchie.

Masarykův lid

O příznivém Seligerově vztahu vůči českému národu podal roku 1924 svědectví i severočeský dělnický aktivista a spisovatel František Cajthaml v publikaci *Sláva a pád „provincie Deutschböhmen“*, kde podrobně vylíčil vznik a vývoj této provincie v letech 1918 – 1919. I když F. Cajthaml pochopitelně odsuzoval činnost německých separatistických politiků, byl ochoten přiznat Josefu Seligerovi morální bezúhonnost i vstřícnost vůči českým požadavkům před rokem 1918:

Sociální demokrat Josef Seliger, 48letý redaktor "Freiheitu" v Teplicích, bývalý dělník soukenický z Liberecka, žák a obdivovatel Viktora Adlera, od něhož převzal dar obratné diplomacie a osobního kouzla, energický, prudký, přímo zbožňovaný německým dělnictvem a oblíbený i mezi dělnictvem českým, z jehož rukou přijímal mandát poslanecký, znající české poměry lépe než kterýkoliv jiný poslanec německý, osobně bezúhonný, střídmy, do krajnosti pracovitý...

Provincie „Německé Čechy“

Vznik samostatného československého státu na sklonku října 1918 byl uvítán v Čechách a na Moravě pouze příslušníky českého národa, kdežto v pohraničí, kde žilo více než tři miliony Němců, byly na přelomu října a listopadu 1918 vyhlášeny čtyři separatistické německé provincie usilující o odtržení od vznikající Československé republiky – Německé Čechy (*Deutschböhmen*) se sídlem v Liberci, Sudetsko (*Sudetenland*) s centrem v Opavě a dále pak byly vyhlášeny provincie Šumavská župa (*Böhmerwaldgau*) na jihu Čech a Německá jižní Morava (*Deutschsüdmähren*).

Z těchto čtyř provincií byly politicky nejvýznamnějším a rozsahem největším regionem Německé Čechy, které se rozkládaly v západních, severních a severovýchodních Čechách – od Ašského výběžku po Orlické hory.

Již 29. října 1918 se zemským hejtmanem tohoto útvaru stává Raphael Pacher, který však krátce poté odešel do rakouských vládních služeb, a proto byl 5. listopadu 1918 v této funkci vystřídán Rudolfem Lodgmanem von Auen, představitelem Německé nacionální strany. Jeho prvním náměstkem byl zvolen Josef Seliger, což byl pravděpodobně politický vrchol kariéry tohoto sociálnědemokratického politika.

Ovšem nově vytvořená československá vláda odtržení těchto oblastí neuznala, neboť je považovala i nadále za nedílnou součást republiky, a tak již na konci listopadu 1918 zahájila jejich postupné obsazování. Do Liberce dorazily československé vojenské jednotky 16. prosince 1918. Vedení místní politické správy v čele s Lodgmanem von Auen již o čtyři dny dříve uprchlo z Liberce do nedaleké Žitavy a přes Drážďany nakonec do Vídně. V prosinci 1918 tak fakticky zanikla reálná moc tohoto separatistického exekutivního orgánu, třebaže formálně byl rozpuštěn až v září 1919.

Německý tisk o vzniku „Deutschböhmen“

Tehdejší německý tisk v Čechách považoval odtržení pohraničí za hotovou a zcela nezpochybnitelnou věc. Například zatecký regionální list *Saazer Anzeiger* již 30. 10. 1918 o vzniku „Německých Čech“ uvedl:

„Německé Čechy jsou od včerejšího dne samostatnou provincií německo-rakouského státu. Ve všeobecných volbách zvolení a tím nenapadnutelně oprávnění zástupci německého lidu v Čechách se ustanovili jako zemský sněm německých sídelních oblastí, vydali předběžnou zemskou ústavu a vytvořili zemskou vládu, která jménem německo-rakouského státu přebírá správu Německých Čech.“

Svobodné Německé Čechy jsou dnes stejnou skutečností jako svobodný československý stát. V tomto radostném dni, který zastihuje oba národy bývalých Čech v plné svobodě a vzájemné nezávislosti, lze jen vyjádřit přání, že po dlouhém sporu naleznou mírové sousedství ve vzájemném respektu k tomuto nejsvětějšímu statku každého lidu – k národní svobodě. Svobodné Německé Čechy podávají svobodnému československému státu ruku k vzájemnému přátelskému vyrovnání. Doufejme, že bude přijata.“

Tento komentář nepochybně reflektoval národní postoje téměř všech vrstev německého obyvatelstva v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, pro které na podzim roku 1918 byla představa společného soužití s Čechy v jednom státě zcela nemyslitelná.

Ovšem proti představám tehdejších sudetoněmeckých politických stran stály zájmy některých průmyslníků, kteří by připojením k Německu či Rakousku ztratili nejen část odbytišť pro své výrobky v českých zemích, případně i své přidružené podniky ve vnitrozemí Čech a Moravy – nemluvě o obavách z konkurence na větších trzích. Příchod českého vojska do chaosem zmítaného pohraničí tak mohl být v těchto společenských kruzích přijímán s pochopením – možná i se skrytou úlevou.

Josef Seliger a jeho činnost v letech 1918 - 1919

Kromě funkce zástupce zemského hejtmana provincie Německé Čechy se Josef Seliger v souvislosti se zánikem monarchie stal poslancem Prozatímního národního shromáždění Německého Rakouska ve Vídni. Československá státní moc však pochopitelně neumožnila v únoru 1919 na svém území konání řádných voleb do vídeňského parlamentu, kterých se chtěli čeští, moravští a slezští Němci zúčastnit. Tyto volby tak proběhly jen na území dnešního Rakouska.

Dne 27. února 1919 se proto vedení německé sociální demokracie na své schůzi v Děčíně za předsednictví Josefa Seligera, který se vrátil do Čech, neboť nenašel výraznější podporu u německých i rakouských sociálních demokratů, usneslo, že v den první schůze německorakouského parlamentu ve Vídni vyhlásí v celém českém pohraničí generální stávkou spojenou s manifestacemi za právo na sebeurčení. K návrhu sociálních demokratů se vzápětí připojily i ostatní německé strany. Demonstrace 4. března 1919 byly ovšem svolány nejen na podporu požadavku „sebeurčení“, ale též na protest proti právě probíhající měnové odluce, což zdůrazňovaly i plakáty vyzývající k účasti ke stávkám a demonstracím.

„Soukmenovci! V úterý dne 4. března tohoto roku, v den zasedání německorakouského Národního shromáždění ve Vídni, bude na celém území Deutschböhmen a Sudetenland provedena generální stávka jako protest proti násilnému znemožnění voleb v těchto čistě německých oblastech ze strany Čechů, ale také jako masová manifestace proti odebrání

Masarykův lid

poloviny úspor spojeného s orazítkováním bankovek československým státem! V tento den utichne veškerá práce v továrnách, dílnách, obchodech, kancelářích a učebnách, aby bylo před zraky celého světa ukázáno jednomyslné rozhořčení německého lidu v Sudetenlandu! Němečtí rodiče, neposílejte v tento den své děti do školy! Němečtí občané, dělníci a zřizenci, živnostníci a obchodníci, dejte zaznít svému roztrpčení nad vážnými národohospodářskými nařízeními československé vlády odporujícími právu národů, která nemají oporu v rozhodnutích mírové konference.“

Demonstrace občanů německé národnosti proti začlenění pohraničí do ČSR, které byly za cenu více než padesáti mrtvých potlačeny čs. armádou, měly v zahraničí poměrně velký ohlas, ale na dané situaci již nic změnit nemohly.

Projev Josefa Seligera 4. 3. 1919

Osobitý zdroj pro pochopení skutečnosti, jak hlavní politická a organizační síla protestů v pohraničí, kterým byla německá sociální demokracie, vnímala česko-německý problém, představuje projev Josefa Seligera na shromáždění v Teplicích, kde tento – v té době již bývalý – zástupce hejmana Německých Čech odsoudil skutečnost, že německému obyvatelstvu v Čechách a na Moravě byla znemožněna účast ve volbách do vídeňského Národního shromáždění. Současně ale Seliger vyjádřil porozumění pro české národní aspirace, když řekl:

Nevede nás nenávisť k českému národu, jemuž přejeme osvobození od starého otrokářského státu Habsburků – my, němečtí sociální demokraté, můžeme být právem hrdi na to, že jsme významně přispěli ke zhroutilí onoho státu.

V závěru svého vystoupení v Teplicích pak Josef Seliger pronesl :

Stojíme teprve na počátku evropské revoluce. (...) O osudu německých Čech nebude rozhodnuto na konferenci v Paříži, nýbrž námi samotnými v souladu s revolučními národy celé Evropy a, jak doufáme, také ve společenství s revolučním národem českým.

Naším nejvyšším tribunálem, kterému se podřídíme, je sociálnědemokratická internacionála, žádné jiné forum neznáme. Proto chceme vytrvat v boji za naše právo na sebeurčení, který jsme nehledali, ale který nám byl vnucen. Bratrům a sestrám v Německém Rakousku, po jejichž boku jsme kráčeli v radosti i žalosti, slibujeme i nadále svou věrnost. Spolu s nimi chceme společně vpochodovat do Velkého, svobodného socialistického Německa!

Názor sudetoněmeckých sociálních demokratů v otázce separace pohraničí se nijak nelišil od postoje tehdejších pravicových (označovaných tehdy jako strany občanské či měšťanské) sudetoněmeckých stran. Zásadní rozdíl však spočíval v tom, že sudetoněmecká levice si přála vytvoření velkého socialistického Německa v důsledku očekávané evropské revoluce, kdežto sudetoněmecká pravice očekávala vznik velkého, ale nesocialistického Německa, a to na základě rozhodnutí pařížské mírové konference.

Oba tyto postoje se však v roce 1919 míjely s realitou poválečného mocenského uspořádání v Evropě, kdy především Francie považovala Německo za hlavní poražený stát, který musí být oslaben, nikoliv posílen.

Definitivní konec všem pokusům o separaci česko-moravského pohraničí po první světové válce přineslo uzavření dvou mezinárodních smluv (versailleské 28. 6. 1919 a saint-germainské 10. 9. 1919) které potvrdily historické hranice Čech a Moravy jako státní hranice Československé republiky s Německem, respektive Rakouskem.

Josef Seliger o Československu

I když Josefa Seligera nemůžeme označit za jednoznačně nacionalistického politika, po roce 1918 vždy vystupoval proti začlenění pohraničí do Československé republiky. V průběhu roku 1919 vydal v Teplicích-Šanově spis *Proč bojujeme*, ve kterém ostře odsoudil politické vedení ČSR v čele s prezidentem Masarykem a premiérem Kramářem i údajně nespravedlivé poměry v novém státě. Seliger tehdy napsal:

Jak v humanistickém duchu a myšlenkách čisté a nacionální humanity školený intelektuál a prezident československého státu Masaryk, tak i ministerský předseda dr. Kramarsch, buržoust bez jakýchkoliv skrupulí, oba řekli totéž: Tento stát bude českým státem a jen čistě českým státem. To ale neznamená nic jiného – než imperialistickým státem. (...) Proč nechce česká buržoasie stát založený na svobodné vůli národů? Protože je imperialistická, protože chce ovládat jiné národy, aby je a jejich půdu mohla vykořisťovat. (...) Česká dělnická třída se přidala k nacionalistické ideologii a je připoutána k imperialistické buržoasii, protože sama chce cizí národy potlačovat.

Ve svém sudetoněmeckém nazírání na česko-německý problém Seliger až do konce svého života nebyl schopen pochopit skutečnost, že političtí představitelé tehdy šestimilionového českého národa z historických, hospodářských, strategicko-obranných i národnostních důvodů, neboť v pohraničí nežili jen Němci, ale i statisíce Čechů, nemohli souhlasit s „přenecháním“ odvěkých území Čech a Moravy státu, jehož součástí české země ve svých tisíciletých dějinách nikdy nebyly.

Na půdě československé politiky

Pod vlivem mezinárodního vývoje, který byl věci sudetoněmeckého „sebeurčení“ nepříznivý, Josef Seliger postupně přecházel na pozice jakési vynucené akceptace politické reality Československé republiky, ač se s její existencí do konce svého relativně krátkého života nikdy neshmířil.

Byl zvolen prvním předsedou Německé sociálně demokratické strany dělnické v ČSR, která byla oficiálně založena na sjezdu v Teplicích na přelomu září a srpna 1919, a za tuto stranu byl v prvních parlamentních volbách v ČSR v dubnu 1920 zvolen poslancem čs. Národního shromáždění. Německou sociální demokracii podpořilo tehdy 11 procent voličů a získala tak v Poslanecké sněmovně 31 mandátů. Josef Seliger se rovněž stal předsedou poslaneckého klubu své strany.

I tehdy však deklaroval právo sudetských Němců na odtržení, když během svého prvního projevu ve sněmovně 2. 6. 1920 – mimo jiné – řekl: *V okamžiku, ve kterém vstupujeme do parlamentu Československé republiky, abychom i na této půdě vedli boj pro dělnictvo za demokracii sociální a socialismus, prohlašujeme my, němečtí sociální de-*

Masarykův lid

mokraté, slavnostně, že na požadavku za sebeurčení národů houževnatě a neústupně trváme a že jsme odhodláni také na půdě tohoto národnostního státu vésti svůj velký dějinný boj (...) V myšlence za právo sebeurčení, kteréhož žádný národ se zřici nemůže a jehož uskutečnění jest velkou směrnicí socialistické státní politiky, cítíme se za jedno s revolučním proletariátem celé Evropy, jenž zásadu tu ve svém celkovém obsahu bezvýhradně a bezpodmínečně přijal a ve svém velkém revolučním zápase za právo a svobodu národů vítězně probouje.

Úmrtí

V té době byl ale již Josef Seliger, který trpěl tuberkulózou, těžce nemocen. Zemřel 18. října 1920 ve věku 50 let. Jeho pohřbu v Teplicích se zúčastnily tisíce občanů obou národností, včetně vůdčích představitelů české sociální demokracie Antonína Němce a Bohumíra Šmerala.

U jeho hrobu na hřbitově v Bystřanech u Teplic se dosud konají příležitostné vzpomínkové akce sudetoněmeckých i českých sociálních demokratů.

Obtížné hodnocení tradice sudetoněmeckých sociálních demokratů

I když Josef Seliger byl odpůrcem začlenění pohraničních krajů do československého státu, je nutné zdůraznit, že pod vedením Seligerova nástupce dr. Ludwiga Czecha, který byl předsedou strany v letech 1920 – 1938, se stala německá sociální demokracie v ČSR postupně stranou státotvornou i vládní a v letech ohrožení hitlerovskou rozpínalostí také důsledně antinacistickou. Sám Ludwig Czech zahynul roku 1942 v Terezíně jako oběť rasové perzekuce.

V politice Czechova nástupce ve funkci předsedy německé sociální demokracie v ČSR Wenzla Jaksche se však již projevovala některá rezidua Seligerových postojů z let 1918 – 1919, a to především ve zdůrazňování německých národnostních požadavků (idea tzv. Volkssocialismu) na samém sklonku třicátých let. V době svého britského exi-

lu 1939 – 1945 Jaksch dokonce opakovaně zpochybňoval územní integritu republiky a vyslovoval se pro respektování mnichovské dohody, jež – podle něj – byla uzavřena na „smluvním základě“. Po válce se tento politik pak stává hlavním politickým reprezentantem odsunutých sudetoněmeckých sociálních demokratů ve spolkovém Německu, kteří si založili v rámci Sudetoněmeckého krajanského sdružení roku 1951 vlastní organizaci, která se již svým názvem hlásí z českého národního a československého státního hlediska k dosti problematické politické tradici – *Seliger-Gemeinde*.

Postoje tohoto sudetoněmeckého vysídleleckého spolku kriticky zhodnotila v publikaci *Sudetoněmecká vzpomínání a zapominání* (2002) česká historička žijící v Německu Eva Hanhová, jež však rovněž ocenila i antinacistické postoje sudetoněmeckých sociálních demokratů:

Na myšlenkový odkaz Josefa Seligera a Wenzla Jaksche navazovala po druhé světové válce část odsunutých sociálních demokratů v SRN, organizovaných v Seliger-Gemeinde. Její dnes zřejmě nečetní členové si získali mnoho sympatií nejen u německé, ale i u české veřejnosti. Tradice, na něž navazují, však nejsou tradicemi empatie vůči Česku a jeho dějinám, i když se jedná o tradice strany, která jako jediná ze sudetoněmeckých politických stran Československou republiku v roce 1938 hájila.

Jakschovi a jeho příznivcům nebylo zatěžko smířit se s rozbitím Československa. Zřejmě jim ze stejných důvodů nebylo ani zatěžko po válce spolupracovat s bývalými henleinovci a apologeticky je obhajovat. Jaksch sám se ve svých pamětech již nevyjadřoval k Henleinově Sudetoněmecké straně a její politice zdaleka tak kriticky jako v roce 1938. (...) Cesta od Seligerovy spolupráce s Lodgmanem von Auen v separatistickém hnutí z přelomu let 1918 – 1919 přivedla Jaksche ke spolupráci s Lodgmanem jako prvním mluvčím Sudetoněmeckého landsmanschaftu po druhé světové válce.

Zdeněk Víšek

O studiu na právnické fakultě UK po nástupu komunistů k moci vypovídá advokát Václav Král ve své knížce „Ze života advokáta“ (Praha 2010, str. 89-94)

JAK SE STUDOVALO NA PRÁVNICKÉ FAKULTĚ KARLOVY UNIVERZITY NA POČÁTKU LET 50. MINULÉHO STOLETÍ

Přesněji bych měl napsat na „právn. fak. KU“, jak vždy bylo uvedeno i v důležitých dokumentech z této fakulty. Sestoupím ve vzpomínkách do minulosti pro někoho již dávno, pro někoho relativně čerstvé, i když zčásti temné, jak budu dokumentovat.

Psal se rok 1945, můj ročník se chystal na první řádné maturity v roce 1946. Ty předchozí byly regulérní jen

částečně, protože se konaly ihned po neúplném školním roce 1944-1945. V posledním roce války bylo naše nymburské reálné gymnázium obsazeno německými uprchlíky z východní Evropy, proto se nevyučovalo. Pouze od ledna 1945 se chodilo jednou týdně pro písemné úkoly do místního biografu. Prezence spočívala spíše na samotných studentech než na přísnosti kantorů.

Masarykův lid

Ale i přes tyto problémy jsme v červnu 1946 řádně odmaturovali a nastala volba vysokých škol, které přímo dychtily po studentech, neřkuli po studentkách. Vysoké školy ovšem nebyly prostorově připraveny na takový příliv studentů, proto se v prvních letech přednášelo i mimo hlavní budovy, např. v kinech, velkých sálech apod. O tom, že všichni odmaturovaní půjdou na vysoké školy, nebylo nejmenších pochyb. Z obou našich oktáv v celkovém počtu 37 maturantů nás šlo na vysoké školy 35, jeden spolužák u maturity definitivně propadl a na další studia nereflektovala pouze jedna spolužačka, ale ta byla omluvena, neboť byla nejhezčí dívkou v Nymburce i vzdáleném okolí.

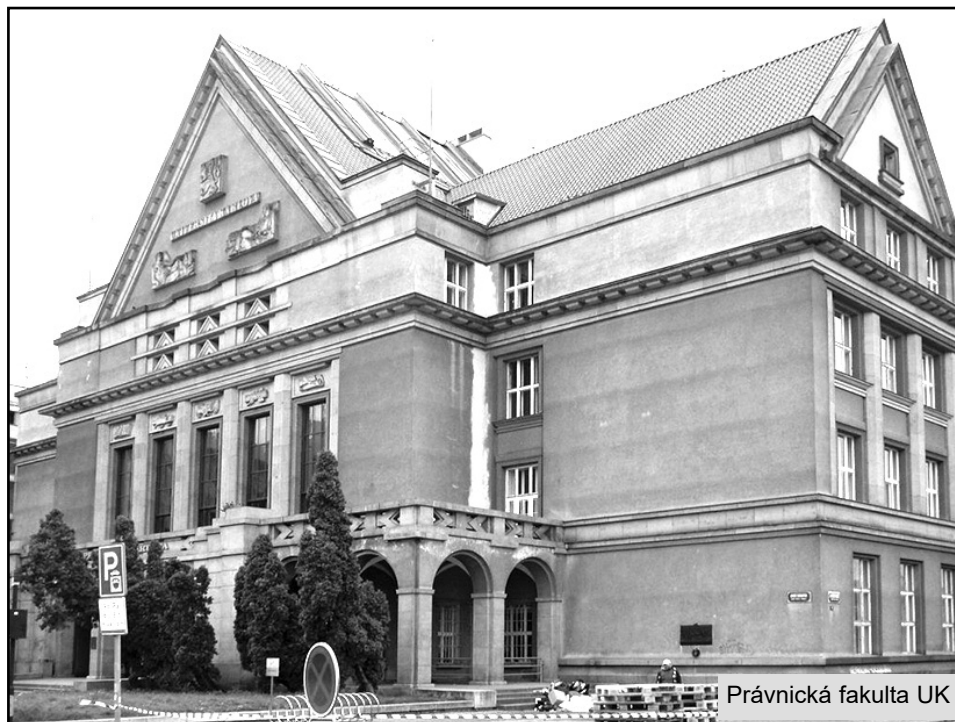
U mne se volba zúžila na práva a Vysokou školu obchodní, jak se tehdy tato škola nazývala. Těsně před uzavěrkou přihlášek na vysoké školy, 30. 9. 1946, jsem se rozhodl pro právnickou fakultu a nikdy jsem svého rozhodnutí nelitoval.

Na tuto fakultu se přihlásilo celkem 1200 zájemců, na studia byli přijati všichni. Žádné přijímací zkoušky ani přijímací řízení se nekonaly. Snad už teď mohu prozradit, že nás dostudovalo a k promoci šlo 300 relativně šťastných. Zbytek byl zdecimován zkouškami, ale mnohdy i politickými prověrkami, emigrací nebo uvězněním.

V prvních dvou letech 1946 a 1947 a částečně i v roce 1948 se studovalo podle prvorepublikového vzoru. První povinné státní zkoušky historicko-právní – právo římské, dějiny práva středoevropského, práva církevního, dějiny práva československého – byly až po třetím semestru, tedy po půldruhém roce studia. Do té doby byla povinná kolokvia pro ty, kteří jako sociálně slabší dostávali stipendia. Nemuseli jste chodit ani na přednášky a různé semináře, dokonce jste mohli, tehdy ještě bez překážek, na rok odjet do ciziny. A záleželo na vás, zda jste s sebou vzali třeba právo římské – cca 1200 až 2000 stran (podle autora), abyste si třeba na březích Côte d'Azzure zpestřili tamější pobyt přípravou na první státní zkoušku. Nemusím říkat, že ti, co toto dokázali, projevíli vytrvalost skutečně heroickou. Státní zkouška měla ještě to úskalí, že se skládala v jeden den. Tedy vědomosti v rozsahu cca 3000 stránek se musely uložit do jedné hlavy. I když se mezi studenty tradoval přehled otázek ze středoevropského práva, na kterých rajtoval tehdejší děkan fakulty profesor Saturai, stránek, které jste se museli naučit, bylo hodně. Kupodivu úskalí skýtalo i právo církevní u přednášejících profesorů – Turecka a Buška. Prof. Tureček se po roce 1948 stal děkanem právnické fakulty, proto byl označován jako „rudý děkan“, přednášel a pohříchu zkoušel církevní právo z hlediska státu – vydal k této problematice zvláštní skripta. Prof. Bušek, po roce 1948 emigrant a odsouzenec k trestu smrti, zkoušel právo církevní jako takové. A nebylo dobré mít v in-

dexu zapsány přednášky z církevního práva u jednoho z páňů profesorů a rozpisem se dostat ke zkoušce k panu profesorovi druhému. Byl to minimálně handicap, pokud ne přímo zkoušková poprava. Kdo u první státní zkoušky propul, mohl opět odjet do ciziny až na dva a půl roku, aby se připravil na zkoušku judičiální – právo občanské, trestní, občanské právo procesní a trestní právo procesní. Také tato zkouška se konala v jeden den a byla velmi obtížná.

Další zkouška se mohla konat ihned po čtvrtém roce studia, nazývala se státovědecká. Skládala se z práva ústavního, národního hospodářství, finanční vědy, z práva správního a práva mezinárodního, dříve rozdělovaného

na právo válečné a neválečné. K této zkoušce se mohl přihlásit kdokoli, i po letech, pokud vykonal zkoušku judičiální.

A tak se stalo, že asi pět let po válce chodil na práva jistý pan Mára (v civilu poštmistr), který judičiální zkoušku složil dávno před druhou světovou válkou. Ve svých asi 70 letech nyní chodil na přednášky. Malý, důstojný stařík, kterého si studenti občas pletli s profesorem. A nebyli sami. Pletli si ho i filmaři, kteří na něho při různých příležitostech zaměřovali své kamery.

Po složení všech zkoušek jste mohli studia zanechat a odejít do života jako právníci, a to i k soudu, s neoficiálním titulem JUC. – iuris utriusque candidatus. Kdo chtěl získat titul doktorský, musel ze druhé a třetí státní zkoušky složit zkoušku rigorózní prakticky ze stejných předmětů, ovšem obtížnější, než byly zkoušky státní. Ke zkoušce byl budoucí zkušený vyzván, „aby se dostavil k přísné zkoušce doktorské“, tedy rigorózní.

Ke cti advokacie budiž řečeno, že ten, kdo chtěl být advokátem, musel mít doktorát.

Už brzy po válce bylo vidět politické rozvrstvení mezi profesory. Např. byl tichý válečný stav mezi JUDr. PhDr. Tomsou, který přednášel Základní právní pojmy, a prof. JUDr. Václavem Vaněčkem přednášejícím Dějiny práva

Masarykův lid

v Československu. První byl klasickým profesorem starého typu, druhý komunista, známý svými návštěvami kaváren, byl označován jako salonní komunista. V plném amfiteátru fakulty jsme při přednášce prof. Vaněčka říkali, co nám přednášel teoretického i právního jeho kolega prof. Tomsa. Příště to bylo naopak, prof. Tomsovi jsme říkali, co nám přednášel prof. Vaněček. Jejich názory se velmi lišily. Jednou pan prof. Tomsa vzal do rukou útlou knížku prof. Vaněčka, štítivě ji držel mezi prsty, hodil ji na katedru se slovy „dílo pana profesora Vaněčka“. Také prof. Tomsa musel po únoru 1948 fakultu opustit, zatímco prof. Vaněček „šel výše“.

Tak uplynuly první tři semestry, když přišel Únor 1948, který měl mnoho epitet, podle toho, kdo o něm mluvil. V praxi to znamenalo, že více než polovina profesorů musela fakultu opustit. Již jsem se zmiňoval o prof. Buškovi, který odešel i z republiky a brzy byl Státním soudem odsouzen k trestu smrti v nepřítomnosti. Rektor KU prof. Karel Engliš byl doslova vyhnán nejen z místa rektora, ale později i z Prahy.

Fakultu velmi zasáhly politické prověrky v roce 1949. Byly vyloženy politické a i tehdy veřejně řečeno třídní. Prověřkové komise se skládaly ze dvou nebo tří spolustudentů, někdy i z ročníků nižších. Těmito zkouškami neprošlo mnoho studentů, kteří neměli tzv. třídní původ.

Dnes již nelze zjistit, kolik vyloučených ze studia emigrovalo, ale jistě nejproslulejším emigrantem se stal Nymburák Karel Ruml, který byl jedním z pasažérů tzv. Jarolímka rychlíku. Ten v roce 1950 přešel ve velké rychlosti českoněmecké hranice a skončil jako „vlak svo-body“ v exilu.

Po Únoru se zapisovaly nové, do té doby neznámé předměty jako Základy marxismu leninismu, Marxistické myšlení právní, Dějiny státu a práva SSSR, Právo kapitalistického řádu, Ústavní právo SSSR a lidových demokracií, Politická ekonomie, Společenské nauky, to vše vedle obligátních předmětů judičiálních. Zkoušky měly tu výhodu, že se nekonaly v jeden den, ale tu drastickou nevýhodu, že sloužily také jako určitý druh politických prověrek. Kdo byl politicky nepohodlný a nějak prošel velkou prověrkou v roce 1949, mohl být legálně vyloučen tím, že politickou zkoušku neudělal ani napodruhé.

V indexu, který jsem si ponechal na památku, nejsou jména přednášejících a zkoušejících těchto nových předmětů většinou uvedena. Čtenář, znající současný zkouškový systém na fakultě, se možná bude divit, ale některé nové předměty přednášeli i studenti z našeho ročníku nebo dokonce i z ročníku nižšího. Prostě – když revoluce, tak revoluce. Jedním takovým zkoušejícím byl i syn tehdejšího ministra Václava Kopeckého. Ivan Kopecký, který mohl studovat právnickou fakultu, ale zároveň přednášet o právu v SSSR, ačkoliv měl jen maturitní zkoušku složenou v SSSR. Správně by mu měla být nejprve uznána jako ekvivalentní maturitní zkouška složená zde.

Studující měli svůj studentský spolek tradičního názvu Všehrd. V něm se uplatňovali členové podle tehdejších politických stran. Do Února 1948 měli zdrcující převahu mladí národní socialisté, po nich lidovci a komunisté byli na chvostu. Nejzajímavější na činnosti Všehrdy byly výroční volební schůze, které trvaly až 35 hodin v jednom kuse. Účastníci

si brali s sebou jídlo, na „valnicích“ se pospávalo, ale diskuse byla vždy živá a ostrá. Předsedou národních socialistů byl Emil Ransdorf, který ovládal schůzi za pomoci amplionu – měl ho na svém zvláštním předsednickém stolku. Pán Bůh mu odpusť, že měl mikrofon trochu nedemokraticky silnější, než byly mikrofony, u nichž se střídali diskutující. A tak vznikaly diskuse, jako např. mezi ním a Ivanem Kopeckým, ve kterých I. Kopecký pravil: „Kolego Ransdorfe, při minulé schůzi jsem tě nazval fašistou. Ty jsi hrozil, že mě budeš žalovat, tedy se ptám, proč jsi tak neučinil?“ Emil Ransdorf mu odpověděl: „To by bylo zbytečné, Ivane, ty za své činy stejně neodpovídáš.“ A hned na to se ozval velký potlesk a řev studentů, kteří by se dnes dali nazvat praviceovými.

Zajímavé a smutné byly osudy těchto protagonistů po Únoru 1948. Emil Ransdorf se v únorových dnech skrýval na právnické fakultě a utekl z ní vniknutím policajtům v přestrojení za dělníka. Zastavil se až v USA. Zde se stal ředitelem velkého hotelového řetězce, ale po padesátém roku svého věku zemřel na rakovinu.

Ivan Kopecký odešel po skončení studia na ministerstvo zahraničí. Tam se dostal díky svému otci – ministru informací. Byl politicky vlivnou osobou a později se stal velvyslancem v Barmě.

Po vpádu údajně spřátelených vojsk v srpnu 1968 šel hned 21. 8. na ministerstvo zahraničních věcí, ale nebyl tam ruskými vojáky vpuštěn. Ti naopak vypálili slepou patronu z děla namířeného proti lidem, kteří se shromáždili u vchodu ministerstva. Když se tam Ivan konečně dostal, chodil po ministerstvu a veřejně prohlašoval, že jde o okupaci. Nepomohlo ani pozdější přemlouvání skalních komunistů, aby změnil při památce na otce své názory. Ivan Kopecký to neučinil, budiž mu to ke cti. A tak skončil neslavně. Nikde ho nechtěli přijmout do zaměstnání, ani jako průvodčího v tramvaji. Nakonec skončil jako bezvýznamný právníček u Krátkého filmu, a to ještě jen na přímluvu samotného Lubomíra Štrougala, tehdejšího předsedy vlády. Já jsem potřebné zkoušky složil v požadovaných termínech, neměl jsem však správný třídní původ. Moji rodiče byli sice nebohatí hoteliéři v Lysé nad Labem, ale i tak jsem kazil průměr třídního původu studentů. Při prvních prověrkách jsem byl vyloučen bez udání důvodu, jak bylo pravidlem. A začalo shánění strýčků a známých, ale politicky vlivné jsem mezi nimi neměl. Pomohl mi však otec, který byl za války vězněn v Kleine Festung v Terezíně, vrátil se domů na vozičku. Hotel nám byl v době okupace vyvlastněn ve prospěch Reichsfiskus Heer, tedy ve prospěch Říšské branné moci. Otec byl po válce členem organizace Osvobozených politických vězňů. Díky tomu jsem při odvolání prošel.

Pak začala éra zkoušek politických z výše popisovaných předmětů. Všemi, v počtu asi 25, jsem proklouzl, až na zkoušku z práva pracovního. Narychlo jmenovaný profesor tohoto práva, předtím vyšší úředník ministerstva sociální péče, nemaje zkušenosti s přednášením a zkoušením, vyžadoval doslovné znění jednotlivých paragrafů zákona, čemuž jsem nevyhověl. Přihlásil jsem se na zkoušku opravnou a vnitřně jsem znejistěl, zda nešlo o propadnutí politické, tj. likvidační. Měl jsem obavy z 2. 5. 1950, na kdy byl vypsán termín opravné zkoušky, a na 1. máje jsem pociťoval cokoliv

Masarykův lid

jiného, než že je lásky čas. Ale srdnatě jsem k opravě nastoupil. Examinátor byl jiný, jménem dr. Chyský. Po zkoušce jsem si byl téměř jistý, že jsem obstál, ale udělal jsem něco, co nikdy předtím: šel jsem za examinátorem až k jeho kabinetu a otevřeně jsem se zeptal, zda jsem zkoušku udělal. Pan profesor mi však dobře nerozuměl a myslel si, že jsem přišel orodovat za zkoušku za jedna. Velmi brzy jsem ho z toho vyvedl a vysvětlil mu, že mi stačí kýžená štyra, jak by napsal předválečný autor knížek o studentech Jaroslav Žák. Udělal jsem ji za dvě.

A tak s neviditelnou pomocí boží jsem v srpnu roku 1950 studia dokončil a odpromoval. I když pověstný Index lectionum (Seznam přednášek) se stal po únoru 1948 trochu bulvárním čtením, přece jen v něm na str. 38 najdeme velké razítko: Facultatis iuridicae universitatis Carolinae Pragensis Decanus dominum Václav Král studia iuridica rite ac legitime absolvisse testatur. Praga, die 21. 8. 1950. A zůstalo také promoční Spondeo ac polliceor.

Václav Král

Historička Eva Hahnová, českého původu, ale po léta žijící v Německu, se ve svých studiích soustředila na dnešní spory o dějiny. Zaměřila se na německé a anglické stereotypy o Čechách v dějinách 20. století. Ze závěru její knihy „Češi o Čechách“ (Akademia, Praha 2018) otiskujeme následující pasáže.

DNEŠNÍ SPORY O DĚJINY

Dnešní móda hanlivých stereotypů o Čechách je markantní součástí současných sporů o dějiny. Vzbuzuje nejen emocionálně rozhořčené protesty a více či méně věcnou kritiku, ale i obavy o národní identitu. U její kolébky stály obrazy českých dějin z pera Jana Patočky a shoda okolností po pádu komunistické diktatury. Propagovali je totiž někteří prominentní příslušníci nových politických a kulturních elit jako zjevení nové pravdy, nové doby a brzy je doprovázel i stereotyp o dichotomickém rozpolcení národa do dvou kvalitativně různých částí, jakýchsi osvěcených a zaslepených Čechů či Čechů a Čecháčků. Tím došlo k zastínění širokého spektra kulturně-historických tradic v české společnosti, která se v realitě osvobozeného liberálně-demokratického státu rychle obnovila. Nová móda hanlivých stereotypů si získala četné epigony a dodnes výrazně zatěžuje nejen veřejné debaty o minulosti, ale také o současném politickém dění...

Dnes oblíbené tvrzení, že František Palacký pomýlil český národ chybným výkladem dějin, známe z německé literatury a publicistiky 19. století a ikonizace Josefa Pekaře či Emanuela Rádlu jako pravdou osvěcených vykladačů české minulosti tam byla oblíbená ve 20. století. Na kořeny stereotypů o Čechách jako duchovně druhořadém národu jsme narazili v díle Jana Patočky z konce třicátých let minulého století, ale obdobné obrazy národů středověčného Evropy byly populární zejména v anglofonním prostředí již od roku 1918 jako součást stereotypů o takzvané zbalkanizované Evropě.

Obrazy Československa jako chybně konstruovaného státu známe v první řadě z německého a britského prostředí meziválečné doby a obrazy Československa jako státu, který selhal, zažily mimořádně velkou konjunkturu v německém, britském i českém prostředí mnichovského období.

Na dva pozoruhodné příklady transnacionálních spojitostí v politických hrátkách se stereotypy jsme narazili v protektorátním díle Emanuela Vajtauera či v poválečném komunistickém obraze boje proti pekařovštině od Jana Pachtu. Dokud se čeští autoři nebudou orientovat v celoevropských tradicích stereotypů a nepostarají se o posílení kritického vědomí vůči nim, lze těžko očekávat, že se na dnešních sporech o dějiny moc změní, ale jak nás minulost učí, žádné módy neodolávají zubu času věčně.

Protože Češi jsou docela obyčejným národem, jsou antiosvěcenské, konzervativně-katolické či antidemokratické tradice stejně tak součástí širokého spektra dnešní kulturně-historické rozmanitosti českého národa, jako tradice republikánské, liberální, emancipačně demokratické či socialistické; cožpak tomu je někde jinde na světě jinak? Oživení všech v dobách nesvobody potlačovaných tradic bylo ve svobodné společnosti po roce 1989 samozřejmé a obnovené demokracii prospívalo, přestože ji některé z nich zatěžují.

Intenzivní reflexe odkazu dějin je velmi užitečným stavebním kamenem živého společenského vědomí a nejspolehlivějším prostředkem proti demagogickému zneužívání historických odkazů.

Přirozeně vede ke kontroverzím, ale kultivované veřejné diskuse přispívají ke tříbení myšlení a jazykové artikulace každého z nás. Tak, jako není člověk jako člověk, není ani spor jako spor. Veřejné konflikty a spory vzbuzují často strach, jelikož všichni víme, že mnohdy vedou k bojům s tragickými následky. Ale vize bezkonfliktních společností jsou neméně nebezpečné. Jejich svůdné síly oslabují vědomí omylnosti každé lidské bytosti, posilují povýšenou individuální sebejistotu na úkor vzájemného respektu a vzbuzují zápas o postavení té či oné „pravdy“ ve společnosti.

Moudrost ideálů liberální demokracie spočívá ve vědomí samozřejmosti a užitečnosti sporů, bez nichž by každé lidské společenství ustrnulo do bezduchého tradicionalismu a autoritářských forem správy věcí veřejných. Proto patří péče o kulturu veřejné mluvy a diskusí k základním předpokladům stability a úspěšného řešení politických problémů v demokratických státech. Nakolik se které společenství dokáže vyvarovat osočujících šarvátek na bitevních polích stereotypů, natolik ho spory obohacují. Kolik veřejného prostoru se bude v české společnosti dostávat sporům obohacujícím a kolik sporům nesmyslně destruktivním, závisí pouze na tom, jak uvážlivě se bude každý z nás orientovat v dnešních labyrintech veřejných debat, a tedy i v nikdy a nikde neutuchajících sporech o dějiny.

Eva Hahnová

Masarykův lid

Sylva Součková vzpomíná ve své knize „Psáno osudem a politikou“ (Akademie, 2002) na Wintonovy dětské transporty, jejichž prostřednictvím v roce 1939 bylo z našeho území zachráněno převozem do Velké Británie velké množství židovských a položidovských dětí. Autorka mezi tyto děti patřila. Je to neter poválečného ministra spravedlnosti Prokopa Drtiny. Byl bratrem její matky Olgy, která pracovala jako lékařka a provdala se za hudebního publicistu židovského původu Josefa Löwenbacha. Ten v té době byl již v Anglii, ale jeho manželce se podařilo dceru Sylvu zařadit do transportu. Sama však skončila v koncentračním táboře. Sylva žila v Anglii ve společnosti svého otce a manželů Drtinových. Autorka se po letech sešla s Nicholasem Wintonem a v knize vzpomíná i na toto setkání.

WINTONOVY KINDERTRANSPORTY

Teprve s velkým odstupem času, až někdy koncem osmdesátých let, jsem poprvé pochopila, jak významnou úlohu v mém životě zaujímala až dosud mně neznámá skupina lidí, které se v letech 1938 a 1939 podařilo z Evropy vyvézt tisíce židovských a nežidovských dětí a zachránit je před Hitlerem. Kdyby nebylo jejich obětavé iniciativy v Československu v předvečer války, byl by se můj život stejně jako životy tisíce jiných židovských a položidovských dětí

Nicholas Winton

ve střední Evropě nepochybně ubíral zcela jiným směrem. Byla bych pravděpodobně následovala maminku do koncentračního tábora v Ravensbrücku, z něhož jsem se jako slabé a choulostivé dítě mohla sotva kdy dostat naživu. Každá vzpomínka na mé válečné dospívání v Anglii musí proto také hovořit o třicetiletém Angličanovi německo-židovského původu, Nicholasu Wintonovi, který se těsně před okupací Československa nacházel v Praze a spolu s hrstkou přátel pomohl několika stovkám dětí ze všech koutů republiky uprchnout do poměrně bezpečné Anglie. Wintonovy seznamy, které se dochovaly, uvádějí na tisíce jmen německých, rakouských a československých dětí. Jemu samotnému se podařilo zachránit asi 669 dětí, Winton později vždy říkal, že lituje, že jich nezachránili víc. Že už nestačili

vypravit ten největší transport, který měl z Prahy vyjet 1. září 1939.

Na Wintonových seznamech jsem jen pouhým číslem: 5094. Zaručila se za mne ředitelka školy ve východní Anglii, Helen Simpsonová, dlouholetá známá mého otce, členka náboženské sekty anglických kvakerů. Slečna Simpsonová také asi určila anglickou školu moravských bratří ve Fulnecku, v hrabství Yorkshire, kterou jsem po několik let navštěvovala, než mě otec poslal do školy české.

Wintonovy seznamy dokládají, že mezi březnem a srpnem 1939 z Československa vyjelo osm dětských transportů s celkovým počtem 669 dětí. Největší z nich byl ten šestý, Prahu opouštěl 1. července. Bylo v něm 241 dětí - mezi nimi i já. Po něm pak byl ještě 20. července vypraven sedmý, s počtem 76 dětí. Poslední vyjel 2. srpna a vezl 68 dětí. Když vypukla válka, všechny další transporty byly zastaveny a česká sekce Britského výboru pro uprchlíky z Československa musela zbývajícím zájemcům o emigraci informovat, že se transporty „v důsledku mezinárodní situace“ prozatím pozastavují, že se v nich však bude pokračovat, jakmile to situace dovolí...

Za války pracoval Winton původně v Mezinárodním Červeném kříži. Jeho pacifismus mu nedovolil narukovat. Uprutná a později proslavená letecká bitva o Anglii ho však donutila ustoupit od těchto zásad. Přihlásil se do britského královského letectva, ale měl špatný zrak, a proto se stal jen leteckým instruktorem.

„Když válka skončila, myslel jsem, že když se mi podaří tolik dětí dostat z okupované Evropy, je moje povinnost je nyní zase dostat domů. Po válce jsem tedy nějakou dobu pracoval pro Mezivládní výbor pro uprchlíky v Londýně, později jsem se přemístil do Ženevy, kde jsem byl asi dva roky zaměstnán Mezinárodní organizací pro uprchlíky. Zabýval jsem se tam likvidací zlatých předmětů, které Němci ukradli židovským vězňům. Zařizovali jsme jejich přetavení ve zlato. Podle pařížské dohody z roku 1945 se 95 procent zlata pak vrátilo přes Židovskou agenturu židům, 5 procent křesťanům. Ze Ženevy jsem přešel do Světové banky v Paříži, a tam jsem poznal svou ženu Gretu.“

Teprve dlouho po druhé světové válce, v roce 1988, když se Nicholas Winton probíral pozůstalostí své tety, řekl si, že je na čase si řádně zorganizovat vlastní archiv dokumentace z dob dětských transportů z Československa.

„Hledal jsem tehdy nějakou organizaci, která by se o to v Anglii zajímala,“ říkal mi a vysvětlil, že spojení s Knihovnou Alfreda Wienera v Londýně (Wiener Library), kde jeho

Masarykův lid

dokumentace byla později uložena, mu zprostředkovala historička holocaustu dr. Elizabeth Maxwellová, vdova po britském milionáři Robertu Maxwellovi.

Po odchodu z britského bankovního světa se Winton se svou ženou Gretou věnovali převážně charitativní činnosti pro mentálně postižené děti. Měli syna a dceru, ale jejich první dítě se narodilo handicapované. Právě toto Wintonovo charitativní úsilí je v roce 1983 poctěno vysokým britským vyznamenáním M. B. E. (Člen Řádu britského impéria). O pět let později je Winton hlavním hostem populárního pořadu britské televize That's Life (Takový je život), moderovaného Esther Rantzenovou. V rámci programu mu mnozí z těch, kterým kdysi zachránil život, mohou poprvé vyjádřit svou vděčnost.

V roce 1991 pozvala Wintona i Praha prostřednictvím Lidových novin a Židovské náboženské obce. Sešel se tu s prezidentem Václavem Havlem, židovskými zástupci a pražským primátorem, s tehdejšími předsedou Federálního shromáždění Alexandrem Dubčekem, který později tragicky zemřel v důsledku autonehody. Setkal se tu i s těmi ze svých „dětí“, které dnes žijí v České republice. Wintonovi bylo tehdy 82 let, o sedm let později mu prezident Václav Havel udělil nejvyšší české vyznamenání Řád Bílého lva, zatímco Bili Barazetti byl v roce 1994 státem Izrael vyznamenán Řádem památníku Yad Vashem.

Prokop Drtina

zajímavá a často velmi dojmavá díla. Jiným stačilo o těchto otázkách než hovořit se svými dětmi. Lidský život je však nesmírně krátký, už jiní řekli, že i stromy žijí déle než člověk. Ten příliš často nečekaně odchází a zbude po něm jen hrstka vzpomínek. Mnoho let po válce jsem proto v těch devadesátých letech své spolužáky znovu vyhledala a spolu s nimi si připomenula náš tehdejší svět.

Byli jsme kdysi spojeni společným osudem a měli jsme to štěstí, někteří z nás jen skutečně čistou náhodou, dostat se do jednoho z Wintonových „kindertransportů“. Bylo ale mnoho těch, kteří toto privilegium nedostali... Jen v samotném Československu prošlo koncentrákem jako byl Terezín na 15 tisíc dětí, a na svobodu se jich vrátilo jen sto. Když jsem pak koncem století s Nicholasem Wintonem o všech těch-

to otázkách rozmlouvala, kdysi válečná Evropa vstupovala do nové fáze své existence v podmínkách dvacátého prvního století. Bylo skutečně možné a realistické udělat jednou provždy tečku za všemi zločiny a křivdami druhé světové války?

„Nevím, neznám přesně všechny názory těch, kteří za války byli ještě dětmi,“ říkal mi pomalu a přemítavě Nicholas Winton. „Rozhodně na to, co je tehdy potkalo, nemohou nikdy zapomenout. Jsem si jist, že mnozí z nich ale budou natolik velkorysí a štědrí, že mohou odpustit. Ale nemyslím si, že je v rukou této generace, aby nějak ovlivňovala současnou situaci tak či onak. Myslím si, že jde především o to, abychom si to všechno dobře zapamato-

Olga Drtinová-Löwenbachová

Josef Löwenbach

Sylva Löwenbachová

Takzvané Wintonovy děti žijí po celém světě: v Anglii, ve Švýcarech, ve Francii, v Holandsku, v Americe, Tasmánii, na Novém Zélandě, v Izraeli, Německu i v České republice. Stali se z nich zkušení lékaři, učitelé, soudci, dramatici, novináři, politici, překladatelé, obchodníci, letečtí inženýři a zkušební piloti i obyčejné matky v domácnosti. Řada z nich, jako známý kanadský novinář Joe Schlesinger nebo Vera Gissingová, již vydali o svých válečných osudech

vali. A je také nutné si uvědomit, že ti, kteří se na všechny ty hrůzy ještě přímo pamatují, už brzy nebudou mezi námi. Není to tedy jen otázka naší paměti, ale také toho, abychom uměli toto poselství stále posílat dál. Abychom se naučili žít co nejlépe a nejslušněji a snažili se, aby se tento způsob života rozšířil po celém světě. Nemyslím si, že ti, kteří zažili všechny ty hrůzy koncentráků na vlastní kůži anebo v plynu ztratili své rodiče na to mohou někdy zapomenout. To bychom na nich žádali příliš mnoho!“

Masarykův lid

V loňském roce uplynulo 50. let od dělnických nepokojů, které propukly na polském pobřeží a předznamenávaly blížící se změny ve východním bloku. O deset let později byla založena polská Solidarnita a za dalších deset let se komunistický režim zhroutil.

DĚLNICKÉ NEPOKOJE NA POLSKÉM POBŘEŽÍ 1970

*Na kluky z Grabówek, na kluky z Chylonie,
dnes milice použila zbraně.
Statečně stáli, přesně házeli,
Janek Wiśniewski padl!*

*Na dveřích nesli ho Svatojánskou,
Vstříc policajtům, vstříc tankům.
Kluci z loděnic, pomstěte kamaráda,
Janek Wiśniewski padl!*

úryvek z básně Balada o Janku Wisniewském

Polský Prosinec

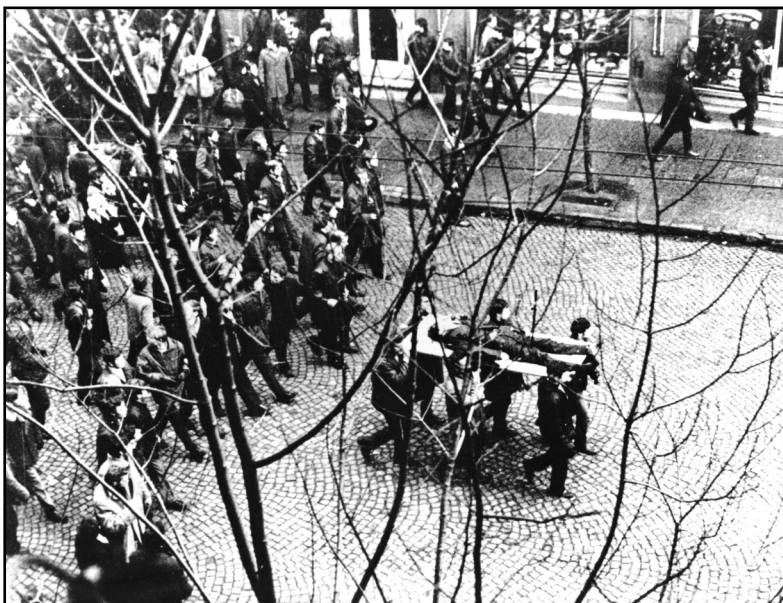
V prosinci roku 1970 došlo v nejvýznamnějších městech na polském Pobřeží (především v tzv. Trojměstí, zahrnující Gdaňsk, Gdyni a Sopoty) k rozsáhlým dělnickým protestům, jejichž nejznámějším dobovým literárním ohlasem se stala Balada o Janku Wisniewském, připomínající jednu z obětí střelby do dělníků v Gdyni během „Černého čtvrtku“ 17. prosince 1970.

Protesty polských pracujících byly vyvolány náhlým (a drastickým) zdražením masa, mouky a dalších produktů denní spotřeby. O drastickém zvýšení cen rozhodlo vedení vládnoucí komunistické Polské sjednocené dělnické strany (PSDS) v čele s jejím prvním tajemníkem Władysławem Gomułą (1905 – 1982). Zatímco jednotlivé ceny se zvýšily o 13 – 30 procent (masa například o 17 %), kompenzace pro rodiny s více dětmi, které zdražení postihlo nejvíce, nepřesahovaly 5 – 10 procent příjmu.

Polští občané se o této skutečnosti dozvěděli z televizního a rozhlasového vysílání v sobotu 12. prosince 1970 – tedy v čase předvánočních nákupů. Již několik dní předtím byly ale zahájeny přípravy komunistických ozbrojených složek, které měly být nasazeny proti očekávaným protestům, jejichž průběh byl nakonec podobný těm, které propukly o čtrnáct let dříve v Poznani a jež si tehdy vyžádaly na sedm desítek mrtvých účastníků nepokojů.

Prosincové demonstrace, zahájené stávkou v gdaňských loděnicích 14. 12. 1970, se rychle rozšířily i do dalších měst na severu Polska, avšak armáda a policie („Milicja Obywatelska” – MO) protestní hnutí během několika dní za cenu čtyřiceti mrtvých dělníků brutálně potlačily.

Ovšem v důsledku politické krize, která po událostech na Pobřeží vypukla přímo v ústředním výboru PSDS, byl 20. 12. Władysław Gomuła nucen rezignovat na funkci prvního tajemníka ÚV PSDS a jeho nástupcem byl zvolen dosavadní první tajemník katovického vojvodského výboru PSDS Edward Gierek (1913 – 2001), který po převzetí moci z taktických důvodů přistoupil na „dialog s pracujícími“.

Demonstranti nesou gdynskými ulicemi tělo zabitého dělníka Zbyszka Godlewského Foto: Wikimedia Commons, Edmund Pelpliński

I proto byly 1. 3. 1971 sníženy ceny masa, uzenin, drůbeže, ryb, mouky a mléčných výrobků na úroveň před zdražením 13. 12. 1970.

V první polovině 70. let pak pod Gierkovým vedením dokonce v Polsku postupně stoupala životní úroveň, avšak za cenu výrazného zadlužování polského státu u západních věřitelů. Další dělnické nepokoje, které následovaly po ohlášeném zvýšení maloobchodních cen v červnu 1976, při jejichž potlačování ale výjimečně nedošlo k použití střelných zbraní, se staly předzvěstí největší politické krize polského komunistického režimu, jež s nebyvalou intenzitou propukla během léta 1980 a předznamenala jeho pád o devět roků později.

Události v Gdaňsku

Symbolem nepokojů v Polsku v prosinci roku 1970 se stalo přístavní město Gdaňsk, i když nejvíce obětí si vyžádaly brutální zásahy ozbrojené státní moci v nedaleké Gdyni.

Průběh nepokojů v Gdaňsku popsal polský historik Andrzej Paczkowski v knize Půl století dějin Polska 1939 – 1989 takto:

Dne 14. prosince ráno nezačali pracovat dělníci oddělení S-3 a S-4 v gdaňských loděnicích V. I. Lenina. Rychle se připojovala další oddělení a prostor před budovou vedení se zaplnil manifestanty. Kolem jedenácté vyrazil několikatisícový zástup z loděnic a zamířil k budově vojvodského výboru PSDS (...) Odpoledne v centru Gdaňsku demonstrovalo víc než deset tisíc lidí a postup pořádkových sil

Masarykův lid

nabýval na intenzitě. Rozhánění davů trvalo až do pozdních nočních hodin, byly stovky zbitých a zadržovaných, rozléhaly se první výstřely, hořela auta a novinové stánky (...) Do Trojměstí se horečně stahovaly policejní jednotky, byl nařízen stav zvýšené bojové pohotovosti místních vojenských jednotek a oddíly vojsk ministerstva vnitra již zahájily akce.

(...) Od rána 15. prosince začaly stávkovat další podniky – přístav, loděnice a závody na opravy na železnici, práci zastavily také Loděnice Pařížské komuny v Gdyni, začala stávka v Zamechu (podnik na výrobu lodních turbín – pozn. autora) v Elblagu, narychlo se volily stávkové výbory. V osm hodin ráno hořela budova VV a na její odblokování bylo použito armády. Padly výstřely a první smrtelná oběť.

Situaci v Gdaňsku 15. prosince podobně vylíčil i další polský historik Sławomir Cenckiewicz, a to v studii Gdaňsk 1970 – nepotrestaný zločin a boj o paměť, která byla vydána česky ve sborníku Securitas imperii č. 24/ 2014.

Po deváté hodině ranní se centrum Gdaňska proměnilo v regulérní bitevní pole. Proti sobě stálo kolem 20 000 demonstrantů a více než 5000 zasahujících příslušníků MO a vojáků. Na různých místech v centru města neustále propukaly boje s MO a armádou (...) V důsledku použití ostré munice a šíření zpráv o smrtelných obětech došlo v centru Gdaňsku po 20. hodině k uklidnění bojů a na ulicích hlídkovaly jednotky MO a armády.

V této studii bylo citováno i policejní hlášení z 15. 12. 1970, které popisuje především snahu demonstrantů o zapálení gdaňského vojvodského výboru (VV) PSDS, jenž byl demonstrujícími dělníky vnímán jako zástupný symbol jejich bídy, ponižení a útisku.

Kolem deváté hodiny začal dav, čítající několik tisíc lidí, útočit na budovu VV PSDS. Protože jsme disponovali příliš omezenými silami, nepadlo rozhodnutí o rozeznání davu. Teprve po příjezdu jednotek MO z ústředních záloh bylo rozhodnuto o zahájení rozhánění davu (...) Okolo 9:30 dav zaútočil na VV PSDS lahvemi s benzínem, což způsobilo požár v přízemí. Po budově se začal rychlým tempem šířit požár. Lidé, přítomní ve VV PSDS, se začali stahovat zadním východem (...) Boj s davem probíhal na místě. Ve snaze o znovuzískání budovy bylo rozhodnuto o použití tanků a obrněných transportérů z Lužické výsadkové divize (...) Boje probíhaly mezi 10. až 19. hodinou.

Toho dne zahynulo v Gdaňsku v přímých střetech se státní mocí pět účastníků nepokojů – čtyři osoby byly příslušníky ozbrojených sil zastřeleny a jeden člověk zahynul pod pásy vojenského transportéru. O den později byli před branou č. 2 gdaňských loděnic zastřeleni dva její zaměstnanci a jedenáct jich bylo zraněno.

Krveprolití v Gdyni

Prosincové nepokoje v Gdyni měly z počátku méně dramatický průběh, ale vyžádaly daleko vyšší počet obětí než

demonstrace v Gdaňsku, které se staly – patrně díky zapálení budovy vojvodského výboru PSDS – nejznámějším symbolem tehdejšího dělnického odporu.

Tragické události v Gdyni popsali Pavlína a Petr Kouroví v časopise *Dějiny a současnost* 10/2010 v studii *Černý čtvrtek na stříbrném plátně. Polský prosinec 1970 a jeho filmové obrazy.*

Ve čtvrtek 17. prosince došlo k brutálnímu masakru v Gdyni. Když po páté hodině ranní vystoupili dělníci na stanici Gdyně-Loděnice z příměstského vlaku a vydali se do práce, začali do nich ozbrojenci střílet. Do loděnice se přitom vraceli na základě apelu místopředsedy vlády a člena politbyra Ústředního výboru PSDS Stanisława Kociolka. Bylo jim slíbeno, že vláda se požadavky, jež předložil jejich stávkový výbor, bude zabývat. Střelba v Gdyni si vyžádala celkem osmnáct obětí. Situace byla o to tragičtější, že šlo

většinou o mladé lidi, především učně. Nejmladšímu padlému bylo patnáct, nejstaršímu třicet čtyři let. Symbolem masakru (a polského prosince 1970 vůbec) se stal Zbyszek Godlewski, který byl zastřelen ve věku osmnácti let. Jeho mrtvé tělo nesli dělníci položené na dveřích ozdobených křížem a květinami do centra Gdyně. Z okna jednoho z domů, kolem něhož procházeli, je zvěčnil Edmund Pepliński. Tyto jeho záběry se později staly nejznámějšími a nejsilnějšími obrazy prosin-

cových událostí na baltském pobřeží. O mrtvém chlapci vznikla báseň, jejímž autorem je s největší pravděpodobností Krzysztof Dowgiallo. Protože neznal skutečné jméno zabitého chlapce, nazval ji Balada o Janku Wisniewském.

Téhož dne, kdy došlo ke střelbě v Gdyni, začaly stávkovat zaměstnanci loděnice ve Štětíně. Také v ulicích tohoto města propukly demonstrace, které byly armádními a policejními jednotkami rovněž brutálně potlačeny. O den později vypukly demonstrace i v Elblagu, při nichž byl zastřelen zaměstnanec dopravního podniku Tadeusz Marian Sawicz.

Na potlačení nepokojů se podílelo jen v Trojměstí kromě pěti tisíc příslušníků policie také 27 000 vojáků. Na rozkaz ministra obrany W. Jaruzelského (1923 – 2014) proti demonstrantům armáda vyslala 750 obrněných transportérů, 550 tanků a dokonce stovku letadel a vrtulníků.

Protesty mimo Pobřeží

Dokumenty Ústavu národní paměti ukazují, že prosincové protesty se neomezovaly pouze na přístavní města, i když tam byl jejich ohlas zdaleka největší. Stávky menšího rozsahu, demonstrace či alespoň pokusy o ně se konaly také Białystoku na východě země, v Nové Huti u Krakova, Wałbrzychu v Dolním Slezsku a v dalších městech. Podle historiků stávkovalo v polském vnitrozemí více než 20 000 lidí. Protestní stávky omezeného rozsahu trvaly v gdaňských loděnicích rovněž v lednu 1971 (a dokonce ještě v květnu i červnu), ale již nedosáhly mohutnosti z prosince 1970.

Pomník obětem v Gdyni

Masarykův lid

Oběti nepokojů

Počty obětí nepokojů v Polsku v roce 1970 jsou uváděny podle nejrozličnějších pramenů od 39 do 44 mrtvých. Polská Wikipedia o tragických důsledcích polského prosince uvádí tato fakta:

V důsledku represí bylo v prosinci 1970 zabito 41 lidí: 1 v Elblągu, 6 v Gdaňsku, 16 ve Štětíně a 18 v Gdyni. 1164 lidí bylo zraněno. Zadrženo bylo více než 3 000 lidí. V důsledku střetů a nehod bylo také zabito několik důstojníků MO a vojáků Polské lidové armády a několik desítek bylo zraněno. Asi tucet vojenských vozidel byl zničen, včetně BTR (obrněných transportérů – poznámka autora) a tanků. Bylo zapáleno 17 budov (včetně budov zemského výboru Polské sjednocené dělnické strany v Gdaňsku a Štětíně), poškozeno 220 obchodů a několik desítek automobilů.

Tento informační zdroj, který samozřejmě nemusí být vždy zdrojem jednoznačně spolehlivým, tak kromě počtů usmrčených, zraněných a zatčených demonstrantů zmiňuje též případy zraněných a dokonce i mrtvých důstojníků a vojáků, což citovaná díla polských a českých historiků neuvádějí. Zabití příslušníci polských ozbrojených sil (případně i usmrcení funkcionáři PSDS) byli sporadicky zmiňováni i československou komunistickou propagandou – ovšem bez uvedení přesného počtu těchto mrtvých ozbrojenců (či funkcionářů) i bez uvedení okolností, za kterých měli zemřít.

Protestní demonstrace, vyvolané tíživou sociální situací tisíců dělníků a jejich rodin, na několika místech skutečně přerostly v projevy živelné vzpoury. Radikálnost protestů byla nepochybně vystupňována policejní a armádní brutalitou, a proto demonstrace pochopitelně nemohly mít pouze nenásilný průběh. Během nepokojů docházelo také k případům vandalizmu a rabování, které byly polskými (a následně východoevropskými) sdělovacími prostředky (včetně Rudého práva) propagandisticky využívány – i zneužívány.

Reakce Rudého práva

Pro komunistický tisk v Československu, kde od jara 1969 byl nastoupen pod vedením Gustáva Husáka kurs ostré „normalizace“, bylo obtížné se vyrovnat se skutečností, že v tzv. lidovém Polsku, kde měla vládnout dělnická třída, se protivládních protestů zúčastnily desetitisíce dělníků.

Rudé právo přiznalo existenci nepokojů, avšak jejich rozsah i celkové množství obětí zamlčovalo a odpovědnost za ně připisovalo nejrozličnějším asociálním a kriminálním živlům. V krátké zprávě pod titulkem Výtržnosti v Gdaňsku 17. 12. 1970 takto „informoval“ ústřední stranický list v ČSSR čtenáře o nepokojích v Gdaňsku:

Ve dnech 14. a 15. prosince došlo v Gdaňsku k vážným pouličním srážkám. Chuligánské a dobrodružné elementy, které nemají nic společného s dělnickou třídou, využily situace, která se vytvořila mezi zaměstnanci gdaňských loděnic, zdemolovaly a podpálily několik veřejných budov, vykradly několik desítek obchodů a dopustily se vražd na příslušnících bezpečnostní služby (...) Podle zprávy agentury PAP bylo ve srážkách vyvolaných chuligány zabito šest osob a několik desítek zraněno. Příslušné orgány podnikly ener-

gický zákrok, který byl v dané situaci nutný, rozehnaly dobrodružné elementy a obnovily ve městě pořádek.

V obdobném duchu psalo o nepokojích v Polsku Rudé právo i v následujících dnech, aniž by ovšem přiznalo masakry v Gdyni a ve Štětíně.

Další reflexe polských událostí v komunistickém Československu

Dramatické události v severním Polsku představovaly pro oficiální hodnocení v ČSSR pochopitelně velmi složitý problém nejen přímo v roce 1970, ale i později, neboť všechny knižní tituly, které se hodnocením polských dějin zabývaly, jen rozpačitě přiznávaly projevy dělnické nespokojenosti, přičemž počty demonstrantů nikdy neuváděly, a samotnou střelbu do demonstrujících polských občanů zakrývaly nejrozličnějšími eufemismy o „použití mocenských prostředků“ či nutnosti „energických zákroků“, případně se o ni nezmiňovaly vůbec.

Přesto ale i v době normalizace, která nezaujatému zkoumání dějin – zvláště těch soudobých – rozhodně nepřála, byly některé odborněji zaměřené publikace v popisu oněch událostí překvapivě poměrně otevřené a vůči bývalému gomulkovskému vedení PSDS velmi kritické.

Například publikace *Dějiny Polska* z roku 1973 o dělnických nepokojích na Pobřeží uvedla toto:

Stranické a státní vedení se sice snažilo v letech 1969 – 1970 reagovat na vzniklé problémy, ale ne vždy šťastně. Ukazovalo se stále jasněji, že část stranického a státního vedení ztratila účinný kontakt s členstvem strany a dostávala se do rozporu s potřebami širokých pracujících mas. Hospodářská politika nebyla v souladu s politikou sociální. Neuvážené bylo například zvýšení cen základních druhů potravin začátkem prosince 1970, které bylo provedeno bez hlubšího rozboru. Následovala velmi prudká reakce pracujících, která vyústila ve vážnou krizi, zvláště v přístavních městech Gdaňsku, Gdyni a Štětíně.

Celá tato velmi složitá situace byla řešena na VII. plenárním zasedání PSDS 20. prosince 1970, na němž byly provedeny zásadní změny ve stranickém vedení a byla také přijata opatření k politickému řešení vzniklé krize. Prvním tajemníkem strany se stal Edward Gierek, který se okamžitě s dalšími spolupracovníky odebral do přístavních měst a dalších průmyslových center, aby vyslechl pracující a jejich požadavky. Celkem byly provedeny besedy ve více než 100 velkých průmyslových závodech.

V podobném duchu psal o nepokojích v Polsku i autorský kolektiv druhého dílu Politických dějin světa v datech (1980), jenž tehdejší „polské události“ hodnotil takto:

Protesty pracujících gdaňských loděnic proti zvýšení cen se změnily v masové vystoupení a šířily se po celém pobřeží a do dalších oblastí země. Události měly zpočátku mírný průběh. Avšak rozhodující část politického byra v čele s W. Gomulkou nepřipustila dialog s pracujícími a rozhodla se k potlačení nespokojenosti použít mocenských prostředků. Tato opatření způsobila, že se události přenesly do ulic a asociální živly začaly devastovat veřejné objekty a loupit. Nespokojenost a demonstrace se v následujících dnech šíři-

Masarykův lid

ly do centra. Situace svědčila o vážné vnitropolitické krizi a vyžadovala rychlé změny v politice vedení strany.

Zatímco dva předchozí texty za viníka nepokoju v podstatě označovaly samotné vedení PSDS, publikace Spiknutí proti Polsku, která byla vydána roku 1982 a jejímž autorem byl zástupce ředitele pražského Ústavu marxismu-leninismu Milan Matouš (nar. 1928), o prosincových událostech hovořila již poněkud odlišným stylem:

Vážná krize znovu propukla znovu na sklonku roku 1970, tentokrát zvláště v přístavních městech v Pobaltí. Na protest proti zvýšení cen došlo ke stávkám a demonstracím, kterých se zúčastnil i značný počet dělníků. Situace zneužily kontrarevoluční živly, došlo k násilnostem, byly vypáleny sekretariáty strany a zavražděni straničtí představitelé. Události si vyžádaly energický zásah Bezpečnosti i armády.

Na Matoušově hodnocení protestů značné části polské společnosti v letech 1956, 1968, 1970 i 1976, které v této části knihy jsou rovněž zmiňovány, je z dnešního hlediska zarážející především skutečnost, že si autor vůbec nekladal otázku po legitimitě režimu, jenž svou hospodářskou a politickou praxí vyvolával v továrnách a v ulicích polských měst tak časté masové protesty nespokojených občanů – především dělníků z velkých průmyslových podniků, kteří podle komunistické ideologie měli být přitom jeho hlavní oporou, avšak nakonec se stali, jak ukázal zrod Solidarity v létě roku 1980, jeho nejvýznamnějšími protivníky. I sám představitel tehdejších polských prokomunistických odborů OPZZ Alfred Miodowicz označil na konci 80. let vznik Solidarity za „dělnické povstání proti ponižování a vykořisťování“.

Tuto otázku si ovšem dosud činný komunistický propagandista M. Matouš v rámci svého stalinsko-brežněvovského vidění světa položit ani nemohl – natož aby na ni hledal odpověď.

V Polsku – stejně tak v jiných „socialistických“ státech – nikdy nevládla dělnická třída, ale občany nezvolená úzká vrstva hmotně velmi dobře zajištěných samozvaných komunistických politiků, kteří – ve spojení s armádními a policejními náčelníky – po dobu více než 40 let represemi udržovali u moci totalitní režim, jenž byl trvale ohrožovaný nikoliv „buržoasní kontrarevolucí“, ale opakovaně bouřícími se dělníky i dalšími zaměstnanci, kteří především v zemi našich severních sousedů neměli ekonomicky vlastně co ztratit.

Polské nepokoje pohledem Pavla Tigrida

Zcela odlišný pohled na události v Polsku než M. Matouš zastával ve stejné době nejvýznamnější představitel československé poúnorové emigrace a vydavatel pařížského čtvrtletníku Svědectví Pavel Tigríd (1917 – 2003), který ve své studii Dnešek je váš, zítřek je náš. Dělnické revolty v komunistických zemích o nepokojích v Polsku – a především o jejich mocenském potlačování a následné propagandistické dezinterpretaci – uvedl:

Historie tří polských stávek spojených s revoltami (1956, 1970, 1976) je v tomto směru zvlášť poučná. Ve všech třech případech byl likvidační scénář stejný. Začal pokusem překroutit smysl a podstatu dělnických požadavků, minima-

lizovat rozsah a dopad revolty, svěst zodpovědnost za ni na „neodpovědné živly“, provokatéry a chuligány. Zároveň se mobilizoval policejní, případně vojenský aparát – oficiálně nikoliv proti dělníkům, ale právě naopak k jejich obraně a všeho, čeho si v dělnickém státě vydobyli. Kdo byl zastřelen, nikdy nebyl dělník, vždy provokatér!

Tato dnes již poněkud pozapomenutá Tigridova studie, která se především soustředila na popis a hodnocení boje Solidarity v letech 1980 - 1981, byla vydána poprvé česky roku 1982 v exilovém nakladatelství Index v Kolíně nad Rýnem, v Praze pak o osm let později v nakladatelství Vokno. Z hlediska budoucího politického vývoje je však pozoruhodný především její závěr:

Co když jednou – v souvislostech, které nás zajímaly, dělníci místo vyjednávání s mocí přejdou rovnou ke konfrontaci s ní a v podmínkách jim příznivých – tedy v situaci, kterou nelze ani zaskočit, ani rozstřílet. Co když dojde k politickému řešení krize, poněvadž ani Moskva ani její chráněnci nebudou mít na vybranou. Co když nebudou mít na vybranou prostě proto, poněvadž k masovým vzpourám dojde nikoliv v jedné, ale hned v několika zemích najednou. Co když vyměněná mocenská garnitura v Kremlu dospěje po zralé úvaze a tisícové zlé zkušenosti k závěru, že země, které Stalin po druhé světové válce zabral pro svou říši, jsou spíše přítěží a že jejich ztráta, jistě bolestná pro místodržící i jejich soupeřníky, neznamena ani konec Sovětského svazu, ani sovětského komunismu. Vývoj příštích let ukáže, kudy se historie střední a jihovýchodní Evropy nahnula.

V závěru této své studie Pavel Tigríd tak téměř prorocky předpověděl převratné změny, které nastaly doslova od Aše po Vladivostok již o necelé desetiletí později. Mýlil se však v tom, že očekávaný pád východoevropských komunistických režimů nepodnítl rozpad SSSR a zánik sovětského komunismu. Tak směle a odvážně nebyl schopen v roce 1982 pozdější události předvídat ani Pavel Tigríd.

Zhodnocení významu protestů v prosinci 1970

Dělnické nepokoje v roce 1970 sice vedly k politickému pádu W. Gomulky, jenž k moci nastupoval v říjnu 1956 jako očekávaný antistalinský reformátor, avšak výraznější obrat nepřinesly. Staly se však trvalou součástí politické paměti polské veřejnosti a jejich hrdinský étos přispěl k založení Solidarity o deset let později.

Polská historička Krystyna Kerstenová v studii Masové protesty v Polské lidové republice, jež byla otištěna v odborném časopise Soudobé dějiny 2/1997, s odstupem téměř tří desítek let ocenila takto jejich význam:

Vliv prosincového protestu 1970 se může ve srovnání s rokem 1956 zdát omezený. Nedošlo ke změnám, jež by měly systémový charakter, které by se daly srovnat s opuštěním kolektivizace. V procesu celkové destrukce systému však sehrál neobyčejně důležitou úlohu: otevřel Polsko světu, vzbudil touhy a podjal se nezdařeného pokusu o modernizaci, který vedl k hluboké hospodářské krizi. Další výbuch byl neodvratný.

Zdeněk Víšek

Masarykův lid

Dramatické události z listopadu 1989, které se odehrály v budově Melantricha na Václavském náměstí v Praze, ožívuje text jejich přímého účastníka Milana Nevoletého, který v Melantrichu pracoval jako výrobně - obchodní náměstek ředitele a po revoluci jako ředitel.

HLÁŠENÍ AGENTA STB: ŘÍDÍ TO PECHÁČEK!

Takovéto nesmysly se objevovaly v hlášení agentů tajné policie StB o událostech v listopadu 1989, když se na manifestacích na Václavském náměstí v Praze shromažďovaly tisíce lidí. Demonstrace byly organizovány z budovy nakladatelství Melantrich, kde také sídlilo Svobodné Slovo – deník, který první uveřejnil v pondělí 20. listopadu 1989 „Prohlášení k 17. listopadu 1989“, které kritizovalo brutální zásah policie a zvláštních jednotek proti demonstrantům. Tehdy se po živelném srocování lidí a nesouhlasných průvodech po Praze zrodila nutnost spontánní protesty řídit a dát lidem informace. Proto byla hned v úterý – na popud tehdy vzniklého Občanského fóra – zvolena jako nejvhodnější pro tuto úlohu právě budova uprostřed Václavského náměstí, kde bylo i technické zázemí, včetně elektrického agregátu, sloužícího jako náhradní při výpadku proudu pro novinové rotačky, což se později ukázalo jako velká výhoda, protože těsně před začátkem manifestace „energetici“ proud pro celou budovu vypnuli. Na to jsme ovšem byli připraveni a během 20 vteřin staříčkový agregát naskočil a budova se zase rozsvítila a všechno fungovalo.

Falešné hlášení agenta StB mělo základ v tom, že po úterní demonstraci organizované z balkónu Melantrichu, které se zúčastnilo asi 150 000 lidí a na které promluvila řada osobností, se večer ozval telefonem redaktor radia Svobodná Evropa Martin Štěpánek /český herec, který emigroval i s manželkou do Německa a pracoval jako redaktor v tomto rádiu/ a po zjištění jak mohutná to byla sešlost lidí protestujících proti režimu, ihned tento telefonický rozhovor nechal vysílat do světa.

Svobodná Evropa, která začala vysílat česky 1. května roku 1951 a sehrála od té doby obrovskou a nezastupitelnou roli v boji proti komunistické totalitě v řadě zemí střední a východní Evropy i v Sovětském svazu a významně přispěla k pádu nedemokratické diktatury v těchto zemích. Hned od počátku českého vysílání byly její relace rušeny - a to tak, že se tím zabývalo 117 vysílačů se souhrnným výkonem 1 833 kW a vyplývalo se 14 386 MWh elektrické energie za 27 milionů korun. Zaměstnáno bylo v rušičkách 250 lidí; a dosah těchto vysílačů byl takový, že při jízdě autem po mnoha dálnicích a silnicích v Rakousku a Německu nebylo v pásmu, ve kterém vysílala „Svobodka“, slyšet nic jiného než nepřetržité vrčení. Pod vlivem trvající kritiky mezinárodních organizací rozhodl Sovětský svaz o zastavení rušení. Stalo se tak k 1. prosinci 1988 a od té doby se stalo poslouchání této stanice v Československu téměř masovým jevem. A podle některých zdrojů byla v té době nejsledovanějším sdělovacím prostředkem v češtině a slovenštině. Podle komunistické terminologie „štva-va a podvrtná stanice plná zaprodanců a zrádců“.

Pavel Pecháček – uvedený v hlášení agenta – byl ředitelem českého vysílání RSE od srpna 1989 a po informaci od Martina Štěpánka, co se v Praze děje, odjel z Mnichova na Čes-

koslovenské velvyslanectví do Bonnu a tam mu totálně dezorientovaní úředníci dali vízum do země. A tak se ředitel Pecháček objevil v budově Melantrichu a když se představil, tak jeden kolega přiběhl a zakoktal: „Je tady Pecháček“. Ten požádal o možnost reportovat přímo dění na náměstí a telefonické spojení s centrálou RFE v Mnichově. Po celou dobu manifestace seděl na stole u otevřeného okna – s nohama na parapetu – a přímo do vysílání v Mnichově popisoval a reportoval celou událost. Druhý den mu sice zrušili platnost víza a vyhostili jej z republiky, ale jeho reportáž už slyšelo velmi mnoho lidí v celé republice a tak se i ti, kteří věděli dosud málo o „Sametové revoluci“ mohli k dění v Praze připojit. Takže Pavel Pecháček nic neřídil, ale byl vlastně jenom jedním z mnoha desítek novinářů, kteří byli v Praze a z nichž velká část se snažila dostat do centra v budově a především na už dnes legendární balkon. A sympatické bylo, že se po tomto maratonském vysílání pan Pecháček zajímal o to, kde může zaplatit za telefonické spojení s Mnichovem. To jsme samozřejmě odmítli.

Pikantní ovšem je, že mu celníci v Rozvadově zabavili všechny výtisky Svobodného Slova, které u něho našli – přestože se jednalo o oficiální denní tisk. /V té době byl náklad Slova 500. 000 výtisků/.

Dalším důkazem, že si StB svoji práci ulehčovala a buď si svoje informace neověřovala, nebo si je přímo vymýšlela, je hlášení II Správy SNB z 22.11. 1989, kde agenti hlásí nejvyšším stranickým a vládním představitelům soudruhům Jakešovi, Husákovi, Adamcovi, Indrovi, Hoffmanovi, Fojtíkovi, Štěpánovi a Hegenbartovi, že „Dne 21. 11. 1989 cca v 16,15 hodin se do Lidového nakladatelství dostavili HAVEL, BARTOŠKA a BURIAN a domáhali se průchodu na balkon. Lidové nakladatelství se nachází v budově MELANTRICHU na Václavském náměstí. Jelikož je ředitel nechtěl pustit na balkon, vymohli si vstup násilně (převážná většina zaměstnanců jsou ženy). Sdělili řediteli, že vystoupení mají povoleno od předsedy vlády ČSSR s. Adamce. Ředitel okamžitě volal na Předsednictvo vlády ČSSSR, zda se jejich vyjádření zakládá na pravdě. Mluvčí vlády s. Pavel mu sdělil, že toto není pravda. Na dotaz ředitele co má dělat, mluvčí vlády řekl: „co se teď už dá dělat?“ Havel z balkonu hovořil k davu a předkládal požadavky na odstoupení s. Štěpána a ministra vnitra a životního prostředí ČSR s. Jirečky, který podle něho byl zodpovědný za zákrok bezpečnosti proti studentům.

(II. správa SNB)

Rozdělovník:

s. Jakeš, s. Husák, s. Adamec, s. Indra
s. Hoffmann, s. Fojtík, s. Štěpán, s. Hegenbart “

Ovšem ve skutečnosti to bylo úplně jinak; když jsme dopoledne 21. 11. 1989 se zástupci Občanského fóra do-

Masarykův lid

mluvili, že se demonstrace budou řídit z Melantrichu, šli dva redaktori domluvit s ředitelem Lidového nakladatelství, aby nám umožnil přístup na balkon, který přiléhal k jejich prostorám. Za chvíli přišli s tím, že se ředitel „cuká“ a že chce mluvit se mnou. Běželi jsme tedy všichni tři do 2. podlaží a já jsem řediteli řekl: „Víš co, seber se a jdi domů – o ničem

v Jámě přešli do pasáží paláce Lucerna, přes kino Hvězda nouzovým východem přes špinavé dvorky tiskárny do další pasáže a odtud už výtahem do redakce. Domluvili jsme se tenkrát s bývalým politickým vězněm Františkem Šedivým, který pracoval v Melantrichu jako ekonom, že se o tuto „výpravu“ bude starat a tak to fungovalo po celou dobu manifestací na Václaváku, aniž by někdo

viděl Havla, Dubčeka a další přicházet do budovy.

Takže se ani Havel, Bartoška a Burian nemohli s ředitelem Lidového nakladatelství setkat a jednat se opět o fabulaci StB, která zřejmě měla ospravedlnit jejich selhání. Měli jsme několik pokusů o dezinformace, kdy nás zvali na „důležité schůzky“, různé vzkazy s nabídkou spolupráce se strany funkcionářů SSM (Socialistický svaz mládeže) a dvakrát jsme přistihli v budově mladé muže, kteří vysílačkami (mobily ještě nebyly) něco hlásili, takže jsme je z budovy vyprovodili. Ale z mnoha náznaků již bylo jasné, že dříve všemocná StB již ztrácí sílu a přes obrovské množství příslušníků, agentů, držitelů konspiračních bytů, pomocníků a jiných udavačů – se v době Sametové revoluce již nemůže vzchopit k odporu proti rozjetému vlaku demokratických změn ve státě, ale i v dalších zemích. Pro představu: příslušníků Státní tajné bezpečnosti bylo v roce 1989 asi 13 500, spolupracovníků – agentů, rezidentů a konfidentů více než 75 000.

Až v květnu 1990 – před prvními svobodnými volbami – jsem dostal anonymní dopis (zřejmě od jakéhosi dobře informovaného „estébáka“, kde dosti obsáhle popisuje jak byl Melantrich odposloucháván a že asi 80 metrů od budovy je v podzemí umístěno příslušné zařízení. Místo (kobku) jsme našli, ale zařízení tam už nebylo, dále, že mojí poštu přestala StB kontrolovat v únoru 1990, ale pošta na pracovišti je kontrolována (v květnu 1990!) V první části tohoto anonymu je seznam asi deseti agentů a tajných členů KSČ, které jsem znal. A tak si člověk uvě-

domí, jak rozsáhlá a nebezpečná byla tato chobotnice, která nás ovládala a ohrožovala tak dlouhou dobu. Už to bude letos 32 let, co jsme zažili to obrovské vzepětí národní hrdosti a sounáležitosti. Žijeme v demokracii, ale stále jakoby na nás padal ten stín oněch 41 let komunistické nadvlády, nesvobody a útlaku. Pokusme se tohoto břímě v demokratických volbách zbavit!

Václav Havel a další přišli asi půl hodiny před čtvrtou hodinou a to tak, aby byli pokud možno v bezpečí – z ulice

Milan Nevole

AKTUALITY

PÁR POZNÁMEK
K NAŠÍ POLITICKÉ SCÉNĚ

Zda se naše politická scéna projevuje kultivovaně, se zpravidla prokáže při řešení složité či sporné otázky politického života. Projeví se to v tom, jak mnoho se uplatní soudnost, tzn. schopnost naslouchat druhému, dokázat se na problém podívat nejen svými očima ale rovněž očima odlišného či protikladného názoru. Sebereflexe je potřebná jak u politiků, tak u jednotlivých stran. Ale to se většinou neděje. Každý prosazuje jen svůj výklad a téměř vylučuje, že i opačný náhled může mít své opodstatnění a proto by bylo třeba hledat styčné body a směřovat k dohodě, při které sice každá ze stran musí o něco ustoupit, ale konečný konsensus bude přijatelný pro většinu. To vyžaduje velkou soudnost, která se však na politické scéně vyskytuje mizivě.

Kultivovanost politické scény by se měla projevat smyslem pro únosnou míru, pro přiměřené měřítko, což je nezbytná součást soudnosti. V úsilí o dohodu vždy musí platit hledisko přijatelnosti pro demokraticky smýšlející většinu. V politickém dění však musí trvale existovat nutnost ostrážitosti a obrany vůči extrémům přicházejícím z jakékoliv strany.

Demokracie zabezpečuje, aby poražená menšina bez jakéhokoliv omezení využívala možnosti politickými prostředky bojovat o přízeň voličů s perspektivou vítězství v dalších volbách. To je jeden z markantních rozdílů mezi demokracií a totalitním systémem. V totalitě v lepším případě se poražená menšina stává druhořadou sortou občanů, v případě horším je pronásledovaná ba dokonce likvidovaná.

Ve zjednodušeném pojetí je politická kultura chápána ve smyslu politické slušnosti a poctivosti. Tento pohled lze převzít od Karla Havlíčka, jenž napsal: „Jsou toliko dvě strany politické na světě: strana poctivých a strana nepoctivých.“ Měřítkem „poctivosti“ se většinou poměřuje odhalení a průběh afér, podvodů, obohacování, korupce, které se vyvalí na povrch a jejichž nitky vedou k politickým vůdcům či osobám, které jsou v zákulisí spjaty s vedením politických stran. Způsoby, jakými jsou tyto skandály řešeny, formují profil politické scény.

Do politické scény se promítá vyspělost celé společnosti. Jestliže se některého z nás v současnosti dotýká obhroublost a vulgarita, které se projevují v jednání poslanců ve sněmovně, v duelech mezi stranami, mezi novináři na stránkách tisku, mezi jednotlivci na sociálních sítích, netýká se to jen politické sféry. Naopak, projevuje se v tom obhroublost, která panuje v celé společnosti.

Projevem politické vyspělosti je dodržování praxe, aby vše, co souvisí s politikou, se dělo před očima veřejnosti a

bylo pod její kontrolou, aby to bylo naprosto transparentní. Chování a jednání politiků by mělo být posuzováno zorným úhlem mravních kritérií. To je o to nezbytnější, čím sledovaní politikové mají vyšší post a zastupují vyšší procento voličů. Stále musíme mít na paměti apel, aby člověk zůstal nejvyšším zájmem veškerého rozhodování, aby politika přestala být otázkou moci a stala se věcí služby, aby naše demokracie byla demokracií humanitní. Do tohoto apelu se promítají Masarykovy názory a postoje.

Když se Prokop Drtina ve svých pamětech „Československo můj osud“ snaží dopídit, co způsobilo komunistické vítězství, předsunuje před výčet takových faktů větu: „Mohu tedy nyní přijít k vlastní politické analýze tehdejších událostí i k zjištění příčin, proč v zemi kdysi Masarykově došlo k tak katastrofální porážce svobody a demokracie.“

Své uvažování však zakládá na omylu, že první republika byla zemí Masarykovou. Masarykova autorita za první republiky byla velká, ale Masarykovou zemí nebyla, i když na prostého člověka a na některé kruhy inteligence jeho názory působily. Přejímali jeho hledisko, že politika a mravnost musí jít ruku v ruce. Leckterá situace potvrzovala, že obsah Masarykových slov vzali za svůj.

Přesto v některých kruzích přežívalo z předválečného období vůči Masarykovi mnoho animozit a dokonce utajené nenávisti, což vyvolal už svými předválečnými spory s pravicovými politiky, antisemity, katolickými kruhy i svým sociálním zaměřením. To se sice s jeho prezidentstvím utlumilo, ale nezmizelo. Jakmile se republika otřásala krizemi a začala být z vnějšku ohrožována, tyto animozity vyplavaly napovrch a nabyly na síle. A právě i tohle se promítá do naší politické scény. Jsou v ní tyto temné tóny, o kterých se s odstupem času mlčí. Ale vždy vyplouvají napovrch, když je pro to situace vhodná. K tomu přidejme zklamání z ekonomických a sociálních potíží první republiky, což zvedalo hladinu poválečného levičáctví a v době Mnichova rozčarování z postojů západních mocností, a naše politická scéna po 2. světové válce prožila slovy Drtinovými „katastrofální porážku svobody a demokracie“.

V každé době však politická scéna reaguje na současné podněty a požadavky. Politikové, kteří jsou u moci a chtějí při ní zůstat, populisticky slibují kde co. Ti, kteří u moci nejsou, ale chtějí jí dosáhnout, trvale napadají ty, kteří u moci jsou, a tvrdí, že mají recept na vyřešení současných problémů. Jenomže pak se ukáže, že to žádný nový recept není, jen v jiné podobě to, co už tu bylo.

Masarykův lid

Velmi ilustrativní jsou veřejné projevy poslanců. Často překvapí, že se jim nedostává předpokládaného vzdělání, potřebných vědomostí. To se zpravidla ukáže, když nevhodně srovnávají současné dění s údajně obdobnými jevy z minulosti. Jejich nedostatečné vědomosti jsou šokující. Důkladně ověřená fakta u nich nemají místo. Znalosti nahradili domněnkami, pocity a dojmy.

Rovněž překvapuje způsob jejich reakcí, kdy se zdá, že ani nevnímají, co říká protistrana. Jako kolovrátek opakují svá stanoviska, aniž by posoudili, zda to odpovídá skutečným možnostem. Stále se zdůrazňuje komunikace, nezbytnost vzájemného rozhovoru, ale ve sněmovně slyšíme svezepé, do sebe zahleděné monology, nikoliv uvážlivou debatu.

Tristní je, že politickým stranám chybí osobnosti. Jejich představitelé jsou sice obdařeni velkými ambicemi, ale osobnosti to nejsou. Až humorně působí, když stranický předseda

da opakuje, že chce být premiérem, a senátor, že chce být prezidentem. Nejde jim o to, aby předložili promyšlenou vizi, ale jde jim o to, aby se zviditelnili.

Když velká část společnosti je zmatená, když neusiluje o exaktní poznání, ale řídí se pocity, domněnkami, jen jakýmsi zdáním, když nedodržuje normy poctivosti, promítne se to do politické scény. A zpětně, když politická scéna je poznamenána obdobným intelektuálním a etickým úpadkem, promítne se to do společenského dění. Jestliže se dnes ze strany některých našich občanů snáší kritika na hlavy politiků za nízkou úroveň naší současné politické scény, přiznejme si, že ve skutečnosti tím pronášíme kritiku nad sebou samými. Jaká je úroveň společnosti, taková je i politická scéna.

Josef Zejda

ZE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ

Uveřejňujeme výpověď dr. Vladimíra Dvořáka o věznění v jáchymovských táborech. Tuto výpověď sepsal z podnětu naší redakce.

VÝPOVĚĎ DR. VLADIMÍRA DVOŘÁKA (nar. 30. 3. 1921), STÁTNÍM SOUDEM ODSOUZEN NA 7 LET

Ve své výpovědi se omezují pouze na charakteristiku vězeňského bydlení v jáchymovských táborech, na stravování a na pracovní podmínky v jáchymovských dolech. Tento výklad však doplňuji o některé epizody.

Po soudu v dubnu 1949 jsem byl přerazěn na práci do tiskárny ministerstva spravedlnosti, která se nacházela uvnitř pankrácké věznice. Byl jsem u tisku úředních tiskovin ministerstva spravedlnosti. Vkládal jsem čistý papír do sázecího stroje, po stisknutí páčky raznice vyrazila text, který jsem vyjmul a vložil jsem do stroje další čistý papír. Byly to osmihodinové směny. Tuto práci jsem dělal 6 týdnů.

Jednoho červnového dne pro mě přišel dozorce s rozkazem sbalit si všechny své věci a odejít na vězeňský dvůr na Pankráci. Protože každý z vězňů měl u sebe jednu krabici od margarinu (měl jsem ji i já) naskládal jsem do ní své věci (mýdlo, kartáček na zuby, ručník, lžíce a nějaké jídlo.)

Vydali mi můj civilní oděv, do kterého jsem se převlékl a takto mě odvedli na vězeňský dvůr. Tam se shromáždila skupina 80 vězňů, kteří všichni byli v civilních šatech. Pozornost mezi námi budila asi 10členná skupina vyšších důstojníků v uniformách. Z těchto 80 lidí jsem nikoho neznal, ale mezi důstojníky jsem pak poznal někdejšího zástupce velitele školy pro záložní důstojníky ve Vršovicích podplukovníka (?) Mašanku.

(Až po ubytování ve Vykmanově jsem se dozvěděl, že v eskortě byla větší část vězňů odsouzených ve skupině Šerík – např. Vladimír Veselý, Přemysl Hartman a Radim Kutchan a Milan Slavík, který mně byl povědomý už ze slánského gymnázia.)

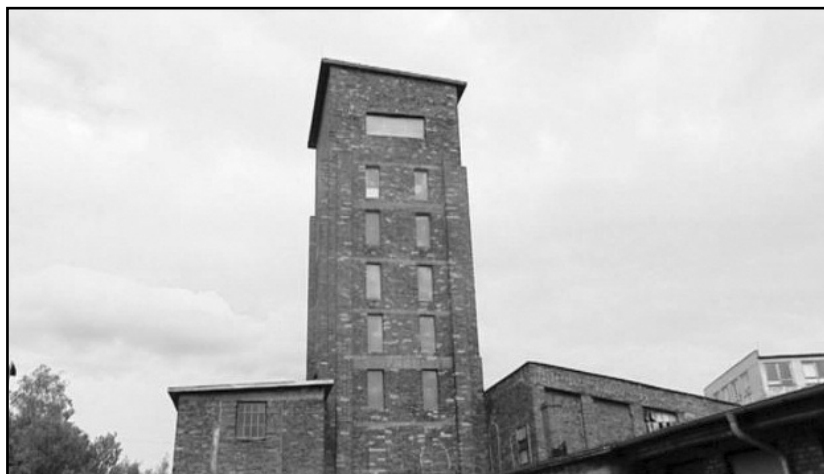
Na pankrácký vězeňský dvůr vjela 2 nákladní auta přikrytá plachtami. Dostali jsme pokyn nastoupit. Uvnitř jsme mohli sedět jen na provizorních lavicích. Pouta jsme žádná neměli. Do každého vozu nastoupili asi 4 SNB (?). Byli jsme kryti plachtou, ale škvírami bylo možno zahlédnout trasu, po které jedeme. Protože jsem se v tomto kraji pohyboval, brzy jsem poznal, že jedeme po karlovarské silnici na západ. Neměli jsme tušení, kam nás vezou, ale objevila se domněnka, že naším nedobrovolným cílem je Jáchymovsko se svými uranovými doly. Během jízdy byla jedna přestávka, ale ne všichni ji využili.

Asi kolem 5 hod. odpoledne vozy zastavily uvnitř ohrazeného prostoru s dřevěnými baráky a pozorovacími věžemi obsazenými ozbrojenými hlídači. Byl nám dán pokyn vystoupit. V táboře už byli ubytováni trestanci-kriminálníci, a odsouzení retribučním soudem (národnosti české za kolaboraci, národnosti německé jakožto váleční zločinci.)

K našemu převzetí se dostavil velitel tábora Tichý s několika dalšími dozorci, (jeden z nich se jmenoval Kurka) a

Masarykův lid

vězni „písaři“, což byli kolaboranti, např. Hošek, který měl doživotí, představitel Národní politiky Scheinost a šéfredaktor Národní politiky Richard Crha. Od těch jsme se dozvěděli, že se nacházíme na Jáchymovsku v táboře Vykmánov a že se odtud dochází na různé práce, jako je

Elko - rudá věž smrti

příprava dalších táborů, stavba vlečky do pískovny v Merklině apod. - ale nikoliv na práci do dolů.

Skutečnost, že jsme takto byli rozptýleni na různá pracoviště, byla příležitostí k několika zdařeným útekům a proto zdejší ostraha začala přituhovat. Nevím však, zda uprchlí vězni nebyli později na našem území zadrženi.

Po provedení evidence odvedli nás do baráků, které měly jen přízemní palandy. Vyfasovali jsme ešusy a dostali jsme nějaké jídlo. Už druhého dne jsme museli odevzdat civilní oděv (i prádlo) a dostali jsme oděv vězeňský, vězeňské prádlo a boty. Pak jsme museli nastoupit, aby nás rozdělili na jednotlivá pracoviště. Byl jsem přidělen do skupiny, která měla připravit terén pro zřízení vlečky, jež byla odbočkou později zrušené trati ČSD Jáchymov-Ostrov a měla sloužit pro odvoz rudy do SSSR. Budovala se v blízkosti Horního Žďáru. Naším úkolem bylo provedení terénních úprav pro kolejiště.

Po příjezdu do Vykmánova jsme každý obdržel korespondenční lístek, na kterém jsme měli oznámit svým rodinám adresu, na niž můžeme dostávat korespondenci. Adresa byla: Plzeň, věznice Bory. V té době tábor Vykmánov byl spravován z borské věznice. Avšak během léta 1949 byla vytvořena samostatná vězeňská správa Ostrov u Karlových Varů. Další vězni, kteří sem byli přiváženi, dostávali čísla od jedničky. Když se dosáhlo počtu asi 1200 první političtí vězni ve Vykmánově, mezi které jsem patřil, byli přeřazeni do této správy a přidělena jim čísla ostrovske správy, takže jsem měl číslo 01244. Toto číslo mi zůstalo až do propuštění, protože jsem stále patřil pod Ostrov.

V létě 1949 o němž píš, se tábor Vykmánov nacházel jen na jedné straně silnice ze Žďáru vpravo a za táborem se rozkládala maličká obec Vykmánov. V té době pověstná tzv. Věž smrti ještě neexistovala a rovněž neexistoval tábor „L“.

Během mého pobytu ve Vykmánově začali přijíždět Rusové s požadavkem deseti až dvaceti vězňů pro fárání do některého z dolů. Vždycky jsme museli nastoupit a oni si

z nás sami vybírali. Já jsem byl opomíjen, protože nosím silnější brýle. Vybraný počet si vždy odvezl a už jsme se s těmito vězni ve Vykmánově nesetkali.

Po našem příjezdu prvních 80 politických vězňů, začaly do Vykmánova přijíždět další transporty politických vězňů jak z Prahy, tak od ostatních státních soudů z Moravy i ze Slovenska.

Vězni ve Vykmánově trpěli naprostým nedostatkem vody, která tekla ráno jen asi hodinu.

V letním horku jediné řešení pro nás, kteří jsme pracovali na vlečce a měli jsme slušného dozorce, bylo, že nás dovedl k blízkému potoku, kde jsme se mohli trochu omýt.

Ve Vykmánově se odehrála v létě 1949 degradace všech vojenských hodnot a přeřazení do útvarů vojínů náhradní zálohy.

V polovině září 1949 byl sestaven velký transport a byli jsme odvezeni na důl Rovnost, kde nás rozmístili asi do 5 dřevěných baráků v bezprostřední blízkosti šachty Rovnost. Baráky stály od důlní věže vpředu vpravo a byly samostatně ohrazené,

přičemž celý areál dolu Rovnost včetně starých hald měl vlastní ohrazení, uvnitř něhož se nalézal zmíněný samostatně ohrazený tábor. Tento tábor měl jednoduché ohrazení, kdežto celý areál dolu byl ohrazen typickým dvouřadovým ohrazením se strážními věžemi.

V nevelké vzdálenosti před důlní věží se nacházely dílny (např. pila), které byly potřebné pro provoz dolu. V blízkosti dílen stálo ředitelství dolu. Zmíněné stavby byly zděné. U těžní věže se nacházela strojovna, lampárna, umývárny, šatna a přistavěný dřevěný barák pro vězeňského lékaře a kanceláře administrativy dolu.

Z tábora byl vidět protilehlý svah, kde se rozkládal menší tábor Barbora. Na tomto svahu bylo ještě několik porůznu rozestavěných domků, které tehdy ještě byly osídlené, takže večer z nich bylo vidět světlo. To však během dvou tří let zmizelo, domky zůstaly opuštěné.

Na Rovnost jsme přijeli odpoledne a zjistili jsme, že ten den byli odsunuti z tohoto tábora němečtí zajatci. Muselo to být těsně před naším příjezdem, protože některá kamna na barácích ještě nevychladla.

Dřevěné baráky měly uprostřed chodbu, která tvořila osu celého baráku a na každé straně chodby byly 4 světnice po 25 kavalcích. Z toho se dá usoudit, že v jednom baráku bylo ubytováno 200 vězňů. První transport z Vykmánova na Rovnost tedy byl asi o počtu 1000 vězňů. Tehdy jsme ještě nebyli rozdělení podle soudu (státní, retribuční a krajší – to byli kriminální, říkalo se jim „krajzáci“), ale v přibylém počtu 1000 vězňů už měli státní početní převahu.

Po příjezdu během 2 až 3 dnů jsme byli rozdělení na různá pracoviště jak v dole, tak na povrchu. Já jsem byl zařazen do skupiny pro různé pozemní práce v areálu šachty. Např. jsme rozšiřovali ohrazení zvětšující se plochy areálu dolu Rovnost, protože haldy narůstaly. Současně se stavěl nový tábor při silnici na rovině nad dolem. Byl vzdálen asi 100m a cesta k němu vedla drátem koridorem. Při budování tohoto tábora jsme byli použiti na pomocné stavební

Masarykův lid

práce. Jeho stavba probíhala rychle, protože baráky tam byly v dílech přivezeny a na místě montovány civilními zaměstnanci. Řešeny byly stejně jako staré baráky v táboře při šachtě, jenomže tyto byly zcela nové.

V starém táboře jsem byl od září 1949 do jara 1950 a většinou jsem pracoval jako odbíhač, to znamená, že jsem vozíky s vytěženým materiálem tlačil na haldy. Ale napřed jsem musel projet budkou kolektorovny, kde se měřila radioaktivita vytěženého materiálu. (Kolektorovna byla obsluhována většinou ženami, civilními zaměstnankyněmi – snad z Jáchymova. Byly to Češky.)

Podle síly radioaktivity se rozhodovalo, zda vůz bude vysypán na málo radioaktivní haldy, či na menší haldy, která byla určena k dalšímu zpracování. V takovém případě kolektorka použila označení „Účko“ - uran.

S táborovou stravou to vypadalo tak, že byly 3 druhy přidělů. Malé přiděly pro tzv. neplniče, střední přiděly pro zaměstnance na povrchu a přiděly pro ty, co pracovali v dole a plnili a pro expouranová pracoviště, např. kde byla zvýšená námaha či zvýšená radioaktivita.

Na nový tábor Rovnost jsme byli přestěhováni na jaře 1950. (Jiří Navrátil, který byl na prvním baráku, si vzpomíná, že to bylo již na 1. máje.) Já jsem byl původně ubytován na 3 baráku. Ale když došlo k rozdělení baráků zvláště pro retribuční, kriminální a státní, situace na nové Rovnosti vypadala následující: první 3 baráky byli kriminálníci, retribuční jen zčásti obsadili barák VIII. (ostatní byli političtí). Političtí obsadili baráky IV., VI., VII. Já jsem pak byl na baráku IV. Na táboře bylo ještě několik baráků provozního využití. Jakmile jsme se přestěhovali na novou Rovnost, byl likvidován tábor stará Rovnost, protože stál na původní staré haldě. Ty nyní byly vytěžovány, protože vznikaly v době, kdy se na dole Rovnost (založeném koncem 18. stol.) těžilo stříbro a uran nebyl znám. Na Rovnosti jsem zůstal až do podzimu 1952.

Ke zmíněnému rozdělení podle druhu soudů na retribuční, kriminální a státní (politické) došlo na Rovnosti někdy v druhé polovině roku 1951 nebo v první polovině 1952. Šlo o následující záležitost. Součástí věznění je radikální omezení občanských práv, nicméně na táboře Rovnost byla velením tábora vyvolána akce, aby vězni podpořili v té době vyhlášení „nových“ mírových návrhů Sovětského svazu.

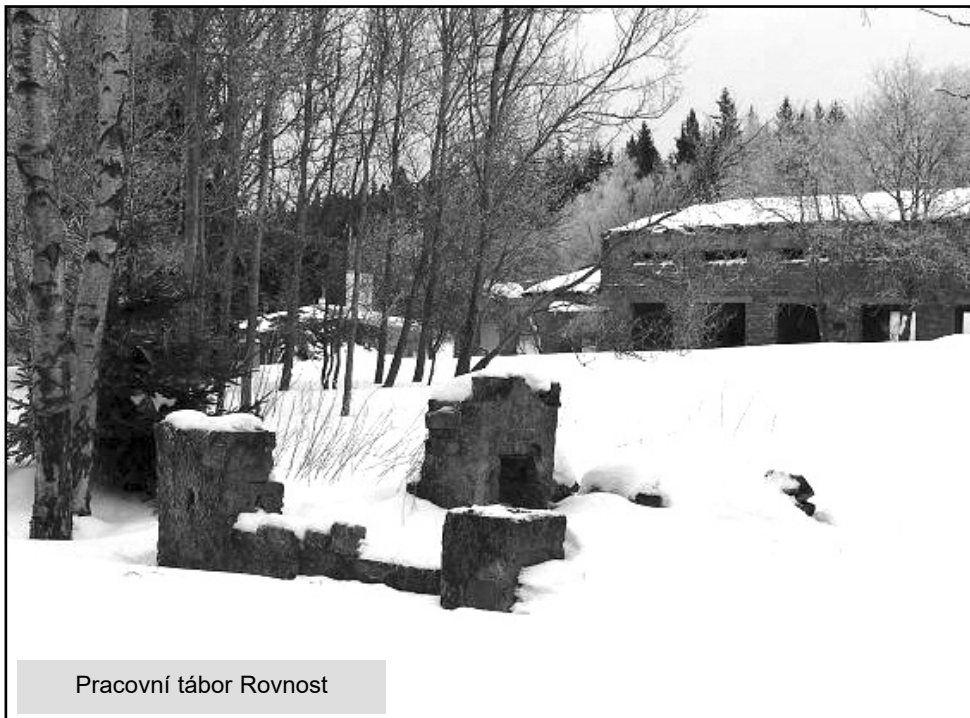
Aby toho bylo dosaženo, byly sestaveny jmenné seznamy vězňů (podle světnic) s rubrikami souhlasím, nesouhlasím a vlastním podpisem. Protože to bylo takto adresné velení tábora předpokládalo, že dosáhne žádaného výsledku. Avšak z 1200 vězňů souhlas vyjádřilo asi 20 vězňů – jedna-

lo se o „písaře“, kápa a několik retribučních. Pro velení tábora to byla naprostá blamáž, takže konstatovalo, že političtí jsou ve svém odporu nejen jednotní, ale že ovlivnili i postoje kriminálních vězňů. To bylo na Rovnosti impulzem pro rozdělení vězňů podle druhu soudů.

Velení doufalo, že takto budou kriminální vězni zbaveni špatného vlivu ze strany vězňů politických. Protože se však vězni nadále stýkali na pracovištích, došlo tedy podle zmíněného klíče i k rozdělení celých táborů.

Pokud se týká civilní správy dolů, stojí za zmínku následující. Nejvyšší šéfové na dolech byli sověští inženýři. Na dole Rovnost první, s kým jsme se setkali, byl mohutný snědý muž ing. Gregorijan, který tu byl nejvyšším představitelem civilní správy. S překvapením jsme zjišťovali, že projevuje značný zájem o naši stravu a o naše potřeby, takže jsme měli pocit, jakoby stál na naší straně. Za několik měsíců zmizel a jeho vztah k nám jsme si vysvětlili tím, že byl Armén.

Vystřídal ho typ floutka středního věku, což byl inženýr z Moskvy, který nás jako lidi vůbec nevnímal. Když se jednou stalo, že k němu přišla skupina vězňů si stěžovat na nadměrnou fyzickou námahu, odbyl je s tím, že takovou

Pracovní tábor Rovnost

námahu snadno zvládne ruská žena. Zdálo se nám to absurdní, ale já po letech při jediné návštěvě SSSR jsem poznal, že těžkou nádenickou práci tam především dělaly ženy.

Pod haldami v areálu Rovnost bylo další pracoviště, kde se bagrovaly staré stříbrné haldy a rovněž se tam bagrovala „Účka“ a materiál se odvážel na složiště, kde přes mříž se skládal na fázové transporty a byl dopravován na Eliáš k dalšímu zpracování. Když tento materiál neprošel mříží, musel se kladivem rozmlátit. Vězni, kteří pracovali na tomto pracovišti, už byli zaměstnanci dolu Eliáš, i když byli stále ubytováni na táboře Rovnost. Mezi těmito bagristy pracovali Milan Slavík a František Martínek. Jejich prostřednictvím jsem byl přefazen na toto pracoviště a sice k práci na haldě.

Masarykův lid

Byl jsem opět odbíhačem, ale s tím rozdílem, že mi vozíky naplňovali zmínění bagristé. Nyní jsem byl i já evidován jako zaměstnanec dolu Eliáš. Protože se tu pracovalo s tzv. „Účkem“ a vůbec s materiálem se zvýšenou radioaktivitou, měli jsme přidán přídavek půl litru mléka a zvýšený přiděl masa o deset dkg denně (mimo čtvrtky – to byl bezmasý den.) Vypadalo to tak, že mléka nám nalili do ešusu asi 1 až 2 deci a jednou za měsíc nám dali asi 1 kg šišky salámu. Jenomže zpravidla za 2 dny dozorcí udělali prohlídku a tomu, kdo hromadil zásoby (což byl i zmíněný přídavek salámu), tyto zásoby zabavili, protože to mohlo znamenat přípravu na případný útěk. Proto jsme se snažili přiděl salámu sníst během 2 dní.

Na haldě jsem takto pracoval do podzimu 1952. Pak jsem byl s jedním transportem přezazen přímo na důl Eliáš. Když jsme tam nastupovali, každého se ptali, čím je vyučen. Byl to záměr diskvalifikovat vysokoškoláky, kteří nebyli vyučeni ničemu, takže už tím patřili mezi „méněcenné“. Já, ačkoliv jsem byl před zatčením posluchačem práv, ale protože pocházím z mlynářské rodiny, byl jsem také vyučen mlynářem, mohl jsem k velkému překvapení dozorců říci, že jsem se vyučil mlynářství. Ač je to absurdní, pokládali to za kvalifikaci k obsluze kulového mlýna, kam jsem byl také přidělen.

Kulový mlýn byl jedním z hlavních zařízení úpravy rudy. Byl to mohutný kovový buben o výšce asi 4m a o průměru 1,5m který stál na mohutném kovovém podstavci. Uvnitř něho asi do 1/5 byly železné koule (typ vrhačských koulí pro muže = 7,5 kg těžkých.) Buben se otáčel pomocí elektrického pohonu. Hrubý materiál se s vodou vsypal dovnitř prostřednictvím přísuvného koryta.

Jak se buben otáčel, koule v něm materiál drtily na kal, který odtékal dalším potrubím na vibrovací stoly, jež měly žlábků (podobně jako má valcha, ale o něco větší.) Tyto stoly měly nepatrný sklon, takže kal odtékal, zatímco ruda šla k jedné straně (bylo to vymyšleno na principu rozdílné specifické váhy.) Tak se na vibrujícím stole vytvářel tmavý pruh radioaktivní rudy, který se stácel do připravených plechových barelů k odvozu.

Mým úkolem bylo sledovat, zda buben nejde naprázdno a je plynule zásobován materiálem. Před začátkem směny mistr musel buben otevřít a na místo omletých koulí vřadit koule nové. Na této úpravě byly vedle sebe instalovány 4 kulové mlýny. Podle potřeby obsluhoval jsem i vibrační stoly. Pracovalo se na 3 směny.

Tábor Eliáš, který se nacházel v údolí pod Rovností, měl 7 až 8 baráků. Mám dojem, že tam bylo asi 800 vězňů – a byli to státní vězni s trestem do 10 let.

Do dolu chodily občas různé technické komise, jejichž účel byl vyloženě ekonomicky technický, aby se dosáhlo zvýšení těžby. Proto nevzbudila pozornost několikačlenná komise, která jednoho dne přijela na důl Rovnost a v doprovodu jak důlních techniků, tak vězeňských dozorců prošla pracoviště pod zemí s požadavkem důkladných informací o těžbě a pracovních výkonech vězňů. Po několika hodinové prohlídce komise odjela s tím, že bude pokračovat druhý den. Když se však druhého dne nedostavila, velení tábora urgovalo její příjezd. Bylo mu však sděleno, že nikdo o žádné komisi neví a že není jasné, o koho mělo jít. Pro velení tábora to byl šok.

Za několik málo dní přijeli vyšetřovatelé, aby zjistili, jak a kde se zmíněná komise pohybovala a s kterými vězni hovořila. Byli vyslýcháni i vězni, kteří však poukazovali, že při tom byl vždycky přítomen vězeňský dozorce, takže je třeba především informace získat od něho. Výsledek tohoto šetření zůstal vězňům neznámý.

Z celé řady epizod, které se na Rovnosti odehrály, bych se zmínil o případu útěku Přemysla Hartmana, Jiřího Fikrta, (?) Švece a retribučního Biceka (?). Každého dne se chodilo na Mariánskou lesní cestou v podvečer pro večeři pro bachaře. K tomu byli vybíráni vězni s nízkými tresty, kterým do konce trestu nechyběl ani rok. Protože po prvním státním soudu, kdy jsem byl odsouzen původně k 18 měsícům, mně na podzim 1949 zbývalo do konce trestu necelého půl roku, byl jsem vybrán pro tento úkol.

Jedna z mála dobrých skutečností této cesty bylo, že jsme se na Mariánské mohli setkat se svými kamarády, kteří byli vězněni na Mariánské, ale v téže době se také dostavovali pro večeři pro bachaře z Mariánské. Ti však byli v uzavřeném prostoru tábora Mariánská, takže i když měli vysoké tresty, bylo možno se tu s nimi setkat. Tak se mi podařilo uvidět se tu např. se Zdeňkem Mrázem a Oldřichem Čerýchem, s kterými jsem se poznal už v pankrácké věznici. Bratr Zdeňka Mráze, Míla Mráz, byl na Rovnosti, takže jsem jim mohl zprostředkovat předání vzkazů.

Jednoho dne, když jsem byl opět určen k cestě na Mariánskou s dalšími třemi spoluvězni a dostavil jsem se na vrátnici, viděl jsem, jak místo nás již odchází jiná čtyřčlenná skupina, v níž jsem poznal Přemka Hartmana. Bylo mi to sice divné, ale vrátil jsem se na barák.

Asi za 2 hodiny na to přišel se na světnici rozrušený bachař a začal křičet, kde je Dvořákova postel. Já, který jsem u ní stál, jsem řekl, že je tady. Chtěl vědět, kdo jsem a když zjistil, že jsem Dvořák, zařval na mě, co tam dělám, když jsem měl jít pro večeři. Vysvětlil jsem mu, že mi na bráně bylo řečeno, že už odešla nějaká jiná skupina. Bachař vyběhl ze světnice a okamžitě byl vyhlášen nástup, aby se zjistilo, kdo chybí.

Že něco není v pořádku, bachaři zjistili proto, že z Mariánské na Rovnost telefonovali, proč si neposílají pro večeři. Okamžitě byla prohledána cesta mezi Rovností a Mariánskou, kde byl nalezen svázaný bachař svlečený do spodního prádla. Jeho uniformu si údajně oblékl Švec (bývalý příslušník SNB), který se samopalem v ruce začal vést tři vězně.

Podařilo se jim dostat až k hranicím, přešli do NDR a směřovali k západoněmeckým hranicím. Nevím, z jakého důvodu se odpojil Fikert, který zůstal na našem území a později byl znovu zatčen. (Dnes žije v Kanadě.) Zbylí pokračovali k hranicím NSR. Jako předsunutá hlídka šel retribuční, ale byl chycen východoněmeckou hlídkou. Zbylí dva vyčkali a po určité době přešli úspěšně hranici. (Hartman dodnes žije v Casablance v Maroku a dojíždí do rodného Slaného. Švec žil v USA v Riverseidu, Ill.)

Strávil jsem na Eliáši zimu do 4. ledna 1953, kdy všichni vězni státního soudu byli odvezeni na tábor Svatopluk v Horním Slavkově. Eliáš byl od té doby určen pro nejtěžší vězně kriminální. Svatopluk byl velký tábor, kde byly dřevěné patrové baráky – asi nás tam bylo 2000. Na Sva-

Masarykův lid

topluku byli vězni zaměstnáni v dole jménem Svatopluk, kam se chodilo drátěným koridorem (asi 300m).

V zimě v jednom místě byl problém, protože tam cesta prudce klesala a nebyla proti skluzu opatřena, takže jsme cestou do práce vždy po svahu sjeli dolů, zatímco nazpět jsme se obtížně drápali nahoru. Důl měl normální vybavení – strojovnu, zámečnické dílny, pily atd. Byl jsem tam asi 6 týdnů, z toho jsem polovinu dělal v podzemí a polovinu jsem byl na povrchu, kde jsme vždy ve dvou plnili bedýnky drceným materiálem.

Odtud jsem byl asi 20. února 1953 odvezen na ústřední tábor Bratrství (tzv. „ústředňák“). Předtím jsem musel na Svatopluku odevzdat všechny vyfasované věci. Od odpolední směny, která se vracela z práce, jsme se dozvěděli, že několik vězňů, kteří budou ráno odtransportováni na Bratrství, budou propuštěni. (U mě to bylo propuštění podmíněné – v té době z trestu 7 let jsem měl odsezeno necelých 5 roků).

Ústřední tábor Bratrství se nacházel v zalesněném údolí, kterým protékal potok a byl asi 1 km vzdálen od zastávky Jáchymova. V jeho blízkosti směrem od Jáchymova při příjezdové silnici vpravo se nacházel další tábor rovněž nazvaný Bratrství, kterému se říkalo „horní Bratrství“.

Na ústředním táboře Bratrství s námi vyřizovali různé formality. Naše propuštění organizovali pracovníci krajské prokuratury v Karlových Varech. Civilisté, kteří tím byli pověřeni, měli seznamy podniků z okresů, kam jsme se měli vracet a museli jsme se zavázat, že do 14 dnů po návratu nastoupíme do určeného závodu. (U mě to byla Poldi Kladno.) Tyto dny, co jsme byli na Bratrství, jsme byli voděni na pomocné práce do Jáchymova. Celkem nás bylo určeno k propuštění asi 60 ze všech jáchymovských táborů a drželi nás tam až do 25. února, aby nás propustili na den „Únorového vítězství“.

Naše civilní oděvy na Bratrství nebyly, protože se uskutečnilo rozhodnutí, že vězni, kteří mají trest delší jednoho

roku, musí odeslat šaty na domovskou adresu, jelikož vězeňské sklady byly naprosto přeplněné. 25. února, kdy byl sníh a mrzlo, jsem tedy dostal lehké sáčko, kalhoty a lodičku na hlavu, (košili a boty mi nechali, co jsem měl vyfasované). Musel jsem se zavázat, že oblečení do stanoveného data vrátím. Všichni určení k propuštění byli obdobně oblečení a dostali jsme 2000 Kčs na cestu a na první dny. (Po uskutečnění měnové reformy částka 2000 Kčs představovala nových 400 Kčs.)

Protože bylo 25. února, naše propuštění mělo mít slavnostní ráz. Proto se shromáždila táborová kapela, my jsme nastoupili a za rázného pochodu jsme vykročili z otevřené brány. Odtud jsme pak už volně došli na jáchymovské nádraží a čekali na odjezdy vlaků.

Za naší práci v jáchymovských dolech mzdová účtárna vypočítávala nám mzdu jako civilním zaměstnancům. Tato mzda byla odevzdána správě tábora, která z ní strhávala úhradu za naši stravu, za naše bydlení, za naše oděvy a za naše hlídání. Z toho, co zbylo, povinná část se musela ukládat pro případ, že bychom zavinili škodu, pro případ útěku (to by státu propadlo), další část u ženatých vězňů byla určena pro rodinu, svobodní to mohli poukázat rodičům či rodinným příslušníkům. Zbytek bylo naše kapesné, což nebyly normální peníze ale natištěné papírové táborové peníze, za něž jsme si mohli v kantýně koupit cigarety, pivo (7°stupňové), případně chleba, bonbony a některé uzeniny. V létě pak podřadné ovoce.

Na konci mého věznění zůstalo na kontě z povinné uložení částky 30 000 Kčs. Tyto peníze mi byly poslány v květnu ve čtvrtek, 2 dny před sobotním vyhlášením měnové reformy, takže při výměně 50 k 1 tato částka dělala 600 Kčs.

3 ARCHIVU

Otiskujeme stenoprotokol dalšího projevu poslankyně Milady Horákové, který zazněl v ÚSN na 43. schůzi, část 4/7 (21. 3. 1947). V něm se zamýšlí nad řešením situace Německa v poválečném období.

PROJEV MILADY HORÁKOVÉ V ÚNS

Posl. dr. **Horáková**: Pane předsedo, slavná sněmovno, paní a pánové!

Výklad pana ministra zahraničí, který nás provedl zahraničně-politickými událostmi tak, jak se dotkly našeho státu, ukázal také jasně, že válka sice již skončila, ale zápas, zápas za mír, za zdravý a trvalý mír se vede dál. Neříkám nic, co už by nebylo vícekrát vysloveno, když tvrdím, že ústředním problémem tohoto míru právě tak, jako ústředním problémem Evropy, je Německo. Prošla vítězná válka

udělala zatím jen jedno: zničila německy válečný potenciál a na nějakou dobu zabránila německé útočnosti.

S úzkostí a s hlubokým zneklidněním musíme však prohlásit, že dosud neshledáváme, že by se byla projevila nějaká konstruktivní politika, která by ukázala, že se již řeší německý problém. A přece musíme mít stále na mysli těch 60 až 70 milionů Němců se všemi jejich předpoklady vysoké civilizační a technické úrovně, s jejich vyvinutým smyslem pro práci a disciplínu, a co je zvlášť zneklidňující,

Masarykův lid

s jejich nezdravým zatížením stádního chápání a s jejich dosud hlubokou národní otravou jedem nacistické ideologie.

Je povinností nás všech, abychom ani na vteřinu na toto Německo a jeho problém nezapomněli. Musíme stále mít na mysli, že Německo bylo poraženo celou velkou koalicí. Důležitost je ve slově "celou". A mír ve světě, mír proti Německu a Japonsku, se nemůže vytvořit jinak, než opět za rozhodné a bezvýhradné účasti všech čtyř. Jako po první válce začala se záhy narušovat a rozpadávat anglicko-francouzská koalice, vidíme i dnes, že určité elementy usilují o to, aby se narušila souhra čtyř velmocí. To musíme mít stále na paměti, nechceme-li, aby se historie opakovala. A Němci s tím spekulují. Jako desperáti, kterým nic jiného bez tuhé převýchovy a přeměny neslibuje lepší a rychlé východisko, spekulují na rozpor mezi Západem a Východem.

Spekulují s fašistickými a nacistickými zbytky a s ohnisky, které ještě mnohde kolem nás ve světě doutnají. Spekulují na neshody a na nedorozumění. My Čechoslováci, i když nemáme ambici dělat, jak se říkává, most mezi Východem a Západem - neboť úloha mostu je nevďěčná, most bývá často stržen velkými vodami a také často vyhozen dynamitem - máme i musíme mít jinou ambici, přispět všemi svými možnostmi k spolupráci a přiblížení těch, kdož vedou dnes rozhodné slovo. Žádná velmoc není dost silná, aby sama vnutila mír anebo jeho určitou formu celému světu. A když je to tak, pak se musí velmocí dohodnout, a nestane-li se to, doplatí na to nejen ti malí, ale také ti nejsilnější. Proto vítáme všechny ty spojenecké pakty, jež byly a ještě budou uzavřeny proti německému imperialismu a útočnosti, a jsme přesvědčeni, že by tyto pakty byly bez ceny, jestliže by je nepodpírala vůle národů, jež je podpisují, a to nejenom vůle společně se bránit německé agresi, nýbrž také vůle pozitivně spolupracovat. Věřím, že jen pozitivní, opakuji, pozitivní spolupráce všech, velkých i malých, je jediná s to zbavit

Německo naděje na další vývoj a na několik generací nám zabezpečit mír.

V hraničních úpravách vítáme odersko-niskou hranici. Máme pro to hluboké zdůvodnění. Tato hranice odstraní klín, vražený mezi Polsko a Československo, a oddaluje s této strany Německo od jádra střední a východní Evropy.

Z téhož důvodu jsme pro samostatné Rakousko. To však nás i ostatní zavazuje k hospodářské i politické pozitivní spolupráci s Rakouskem, neboť jinak nezabráníme novému anšlusu.

Ze stejných důvodů bychom vítali, kdyby efektivní hranici Německa na západě byl Rýn. Nebudíž tím rozuměno, že bychom mysleli, že všechny kraje na západ od Rýna mají být připojeny k Francii a Belgii. To, co tím myslíme, znamená jen, že by Francie, Belgie, Holandsko a celá Evropa, ale zvláště také Anglie, měly se postarat o takovou vojenskou a hospodářskou administraci západního Porýní, aby se už Němcům nepodařilo silou tohoto území, zejména průmyslovou, ohrožit znovu svět. Že Sársko má připadnout Francii, cítíme my Čechoslováci jako spravedlivý požadavek. Dalším prvotřídním problémem je otázka Poruí. Poruí a Slezsko, to jsou ty odvěké základny dobyvačné politiky německé. Slezsko už Němci ztratili, Poruí zůstává otevřenou otázkou. A má-li se Němcům úplně vzít naděje na jakékoliv rozpory mezi velmocemi a má-li porurský basén být vyňat z jakékoliv kalkulace německé agrese, pak je k tomu jediná cesta, totiž zmezinárodnit Poruí nebo postavit je pod mezinárodní kontrolu všech spojenců, a to nejen velmocí, nýbrž také bezprostředních spojeneckých sousedů Německa.

To platí také o mnohém ostatním, vlastně o celém řešení německé otázky. Kontrola, kontrola a zase kontrola, a prováděná mezinárodně, všemi a ve všem. Má-li se uskutečnit demilitarisace a denacifikace Německa, pak musíme tuto tuhou kontrolu mít zajištěnu na 30, na 40 let. Musí být vnesena nejenom do politické správy a administrativy, nýbrž musí prolnout celý život v Německu až do nejnižších složek. Musí zvládnout celý systém výroby. Musí zvládnout zejména také transit, a bylo by žádoucí, aby na kontrole transitu, zejména po vodě, se podíleli také všichni spojenci, sousedící s Německem.

Mezinárodní kontrola musí vniknout také do výchovy a vyučování. Německo na bodácích trvale neudržíme, a proto je třeba počítat také s tím, že se nám musí podařit také něco udělat výchovou a převýchovou. Ale výchově, kterou provádějí dnes němečtí učitelé německými metodami, plným právem nevěříme. Nevěříme ještě ani německým matkám a obáváme se, že bez cizího vlivu a kontroly by se nám v Německu mnoho demokratů nevychovalo. Proto považujeme za naléhavé věnovat se nejenom německým továrnám a dolům, nýbrž také německým školám, a to s největší mezinárodní pozorností a kontrolou.

Byla vyslovena moudrá věta, že kdyby byl v Německu jen jediný demokrat, je naší povinností mu podat pomocnou ruku. My, ženy z celého světa, rády bychom k tomu přispě-

Masarykův lid

ly pro mír a šťastnou budoucnost našich dětí. Ale zdržuje nás hrozná zkušenost, zkušenost, že zfanatisované, bezvýhradné, vášnivé oddanosti nacistickému režimu propadly německé ženy a matky ve své většině. Rovněž by bylo nebezpečné, kdybychom počítali s rysem národní odlišnosti mezi Němci, obyvateli různých krajů Německa. Bylo by psychologicky pochybné myslet, že Bavorák, Meklenburák či Němec z Hessenska cítí rozdílně. Naše zkušenosti, jak jsme je zažili, učí nás, že oni všichni dohromady jsou a cítí se v první řadě Němci.

A proto, má-li být Německo přizpůsobeno soužití s ostatními mírumilovnými národy, musí být pod jejich kontrolou na dlouhá léta. To je ten základ. A nerozhoduje celkem, zda to bude forma centralistická, federativní či jiná. Všechny formy, nebudou-li podpořeny mezinárodní kontrolou, stanou se a mohou se stát nebezpečím. Jsem však přesvědčena, že i toto obtížné dílo, rozřešit problém německý, se může podařit, ovšem jen s jednou podmínkou: bude-li mezi rozhodujícími důvěra. A rozřeší se ten problém tím lépe, čím více této důvěry bude. Lidstvo, tak těžce zkoušené dvěma válkami, má již svaté právo, aby na jeho volání po míru odpověděli rozhodující činitelé již kladně. Spoléháme na pomoc Organizace Spojených národů, spoléháme však i na ostatní prostředníky světového dorozumění, kteří spontánně a dobrovolně se sdružují za cílem míru. Děkuji panu ministru zahraničí, že se ve svém

výkladu zmínil také o této složce. Děkuji mu zejména, že nezapomněl uvést v první řadě ženy a mládež, které vytvářejí nové mezinárodní základny dobrovolného úsilí o dorozumění a přiblížení se ve světě. Děkuji mu také za veliké pochopení, které tomuto hnutí věnuje, a za pomoc, kterou umožňuje on a jeho ministerstvo také nám, československým ženám, součinnost v této významné mezinárodní spolupráci.

Jsem však přesvědčena, že ani Organizace Spojených národů, ani bezpečnostní rada, ani mezinárodní obhospodařování atomové energie samo o sobě nám mír nezachrání. Neboť kdo jiný vymyslel atomovou energii, než lidský mozek? A ten je schopen vymyslet ještě něco hrozivějšího, nebude-li spoután. A čím může být spoután? Jsem přesvědčena, že jen jedinou zábranou, a tou je mravní, duchovní zákon. A pro mě, důslednou vyznavačku demokratických ideálů Tomáše G. Masaryka, je touto mravní zábranou demokracie, demokracie v národech a mezi národy. Máme také my, Čechoslováci, při tom úlohu? Věřím, že ano, a velkou: Úlohu, abychom využívající své dobré tradice, kterou nám v mezinárodním světě založila a vypěstovala poctivá a čestně otevřená zahraniční politika našeho presidenta dr. Edvarda Beneše, nechali dnes zaznít své slovo a své varování na všechny strany, všem svým přátelům a spojencům. A v tom vidím, vážení pánové a paní, poslání našeho československého národa.

KNIHY, KTERÉ NÁS ZAJÍMAJÍ

JIŘÍ HEJDA „ŽIL JSEM ZBYTEČNĚ

Jiří Hejda

Pozoruhodná životopisná kniha prostřednictvím vzpomínek jediného člověka zachycuje velkou část naší novodobé historie. Vyprávění Jiřího Hejdy začíná v zákopech první světové války, pokračuje obdobím budování prvního samostatného státu Čechů a Slováků, deziluzí z Mnichova a hrůzou následujících sedmi let, poválečným nadšením a novými iluzemi, jejich bolestnou ztrátou o tři roky později, absurdní temnotou padesátých let a naivními nadějemi Pražského jara. Následuje zamřelé teploučko normalizace... Život vyprávěče skončil v roce 1985. Na jeden lidský osud je toho dost a dost, i když jde o osud člověka opravdu neobyčejného. Snad právě proto jsou memoáry Jiřího Hejdy, ačkoli v nich několikrát opakuje „žil jsem zbytečně“, jakoby podsvíceny neuhasitelným optimismem. Podnikatel, ekonom, politik, novinář a spisovatel. Vystudoval práva v Praze (studia byla přerušena epizodou v zákopech první světové války). Činnost v nově vzniklé republice i později byla přepestrá – od práce v novinách (Československý

Masarykův lid

deník, Tribuna, Přítomnost, Lidové noviny, České slovo) přes pokusy o literární kariéru až po aktivity národohospodářské (tajemník zemědělské komory, profesor na obchodní akademii v Olomouci, vydavatel Hospodářské ročenky Českého slova), podnikatelsko-manážerské (generální sekretář, později generální ředitel ČKD, majitel až do Února prosperující Továrny kuchyňských zařízení) a politické (autor poválečného hospodářského programu národně socialistické strany). Od roku 1946 až do svého zatčení byl členem Ústřední plánovací komise. Zatčení se uskutečnilo v roce 1949, kdy byl obviněn a o půl roku později odsouzen v procesu s Miladou Horákovou. Jiří Hejda dostal doživotí, prošel

Ruzyní, Pankráci, Mírovem, Leopoldovem a Valdicemi a amnestován byl až roku 1962. Ve vězení skládal sonety, jež se učil nazpaměť. Po propuštění se rozpomněl na své literární ambice, čemuž vděčíme také za vznik této jedinečné knihy.

Knihy se dočkala nového vydání, které přináší i některé dosud nepublikované texty i ukázkou Hejdových sonetů psaných v komunistických lágrech.

„Myslím, že knihy jako je „Žil jsem zbytečně“ od Jiřího Hejdy jsou nesmírně důležité ne-li pro nic jiného, tak aspoň proto, že pomáhají udržovat to, čemu se říká „paměť národa“. Bez paměti není kontinuity a bez kontinuity není identity“ (Václav Havel).

JAZYKOVÝ SLOUPEK

O HACKNUTÉ ČEŠTINĚ

Vážení čtenáři, v předešlém sloupku jsem napsal, že kdesi v hluboké vodě pod hladinou se skrývají slova ztajená a mnohdy již významově zamlžená, jejichž porozumění dosáhneme výlovem z hloubek a ponorem do zčerených pramenů pod hladinou. Jako důkaz jsem uvedl slovo jako „zbla“.

Hladina české slovní zásoby je ovšem již pevně ustálena a poskytuje nám možnost vyjadřovat se ve všech oborech lidské činnosti na vysoké spisovné úrovni. To je onen základ krásné a bohaté řeči mateřské.

Součástí českého jazyka ale vždy byla a bude bohatá skupina jazykových prostředků nespisovných. Charakter slov ze světa za hradbou spisovnosti je jiný, opět otevřený do tajemství.

Společnost je v neustálém vývoji a nelze nevidět, že „současno“ se vedle „výronů“ jazykové kreativity a komiky promítá do češtiny také slovy s regionální příchutí, vítá nové přejímky, výrazy slangové, profesionalismy“ (jak uvádí Martin Kafka, viz dále). Tedy bohatý nárůst slov nových, řekněme neortodoxních.

Chci vám dnes přiblížit tzv. hacknutou češtinu. Češtinu 2.0. Není to známý nebo přívětivý výraz. To hack v angličtině znamená zaseknout, udělat zářez, kopnout do holeně. Dnes se u nás používá ve významu zkomolit. Tak se nám otevírá hacknutá čeština.

Pokud budete pátrat dále, musíte se zabořit do slovníků, abyste se dozvěděli více. Dojdete k poznání, že vůbec není zkomolená.

Otevřeme tedy ŠMÍRBUCH JAZYKA ČESKÉHO (autor Patrik Ouředník, vydán v roce 1988 v nakladatelství Ivo Železný, Praha). Najdeme tu také výrazy hrubě nespisovné, vulgární aj. Autor píše: „Mnohá slova budou

se zdát potvorná a drsná, nesrozumitelná, ale když vejdou v obvyčej a užívání všech, též známá a obvyčejná budou“.

Jako příklad takových výrazů uvádí z díla Václava Duška Panna nebo orel: „Prostě koukej přikormidlovat a všechno si vykecáme z vočí do vočí.“ Zajímavým příkladem je také ukáзка z románu Jana Pelce A bude hůř: „Další pecka mu kέρuje ksicht.“ Nebo „Já se úplně bál, že mi vlepí facáka“ (Zdena Salivarová Honzlová).

Novou opravdu hacknutou češtinu ochutnáte ve slovníku HACKNUTÁ ČEŠTINA 2.0 NEORTODOXNÍ SLOVNÍK DNEŠNÍ MATEŘŠTINY vydaný nakladatelstvím Melvil Publishing 2018. Autory a tvůrčími sběrateli slov jsou Martin Kafka a Michal Škrabal a kolektiv.

Kafka píše: „Vždycky jsem měl rád slovníky. Ale taky kolem mě vždy lítala slova, která v žádném z nich nebyla. Proto jsem je v roce 2008 začal sbírat“. Autor je sbíral nejprve sám a pak je uvolnil i pro jiné sběratele na webu. Nalákal jich docela dost, dostávaly se k němu mnohé novotvary, nashromáždil tak jejich velký počet, lidé mu je posílali houfně a tak se dostal na svět Slovník hacknuté češtiny.

Tyto novotvary nabíraly na síle, napočítalo se až 3000 novotvarů ročně. Mnohé nepostrádají kreativitu a humor. Málokdo by poznal, že *b a g a t e l i z o v a t* znamená *j í s t b a g e t y* nebo že *b a r b a r* je člověk obražující bary, *č i n i t e l* ústavní činitel nadbíhající Číně, *m a n a ž e l* muž starající se o byznys své ženy, *č u c h š p u n t* je zase someliér, do *m a č k a l o v u* by se žádný z nás nechtěl přestěhovat (znamená *satelitní městečko* nebo *ubytovnu*), jiný zase si docela pochvaluje *m a m a h o t e l* (dokonalý servis u maminky), hosté by-

Masarykův lid

dlící v hotelu zase často věší zvenku na dveře n e r u š e n k u , jiné to zase je, pokud teplota vystoupí nad 30 stupňů - pak novináři a vůbec sdělovací prostředky tvoří p a r n o g r a f i i , (je přece parno) senioři si zase posilují tělo ve f o s i l o v n ě (viz fosilie atd.).

Mnohá z uvedených slov vás určitě zaujmou, překvapí, jiná zase se zamlouvat nebudou. Pokud ale budete aktivně pracovat s češtinou, bude uvedený slovník sloužit jako vítaná a nápaditá, vtipná pomůcka.

Jeho obsah je doplněn názory Michaely Liškové, lexikoložky z Ústavu pro jazyk český, o profesionálních lovcích novotvarů, obohacením jsou i texty Jana

Zadražila, René Nekudy o posilovně tvůrčího psaní, Umění radikální zkratky Lenky Papřokové a Stand-up comedy a národní obrození 2.0.Pavla Tomeše.

Dalo by se psát ještě podrobněji o těchto nových slovech, jejich vůni a barvu si ale budete muset vyhledat sami.

Poznáte, že „náš jazyk má budoucnost,pokud se ho ujme mladá generace a bude ho milovat, vymýšlet nová slova, prožívat ho“ (Jiří Marvan).

Jaromír Adlt

VZPOMÍNÁME

V nedávné době opustili náš Klub dr. Milady Horákové významní a dlouholetí členové. Jejich odchod z tohoto světa nás bolestivě zasáhl – vždyť za ta léta mezi námi vzniklo opravdové přátelství, založené na stejných názorech, postojích a vzájemné náklonnosti a úctě.

RADKA KŘIVÁNKOVÁ

Paní Radka Křivánková z Písku se narodila 29.4. 1932 v rodině Františka Machovce - odbojáře a člena Obrany národa, který byl popraven Němci za okupace naší vlasti nacisty. Po válce se její matka angažovala v politice a spolupracovala s dr. Miladou Horákovou, která měla v Písku poslaneckou kancelář. Radku – tehdy patnáctiletou – setkání s významnou političkou ovlivnilo na celý život. Obdivovala ji jako statečnou ženu, s velkým charakterem a empatií. A sama se později stala významnou osobností v rodném městě – Písku. Jako zakla-

datelka písecké pobočky Klubu dr. Milady Horákové se stala důležitou spojnicí mezi pamětníky a dnešní generací.

Budeme na ni vzpomínat jako neúnavnou, laskavou a obětavou členku našeho klubu, která pravidelně organizovala setkání u pamětní desky na Miladu Horákovou, umístěné na domě, kde byla její kancelář.

Paní Radka Křivánková zemřela 11. 8. 2019 bude moc chybět nám v Klubu dr. Milady Horákové, ale zcela jistě také městu Písek, kde se angažovala v mnoha dalších organizacích.

BOHUSLAVA KOPECKÁ

S paní Bohuslavou Kopeckou, obětavou dlouholetou kolegyní, jsme se rozloučili 22. října 2020 – bohužel pouze symbolicky, protože už platila omezení účasti osob kvůli pandemii. Zemřela ve věku 93 let a stále se zajímala o dění a politickou situaci a bystře hodnotila postoje a chování lidí – především ve veřejném prostoru.

Po mnoho let dojížděla každé úterý do našeho klubu a zpracovávala agendu členů, vyřizovala korespondenci a byla ve styku s mnoha členy, kterým i pomáhala řešit některé jejich záležitosti. Jejím manželem byl bývalý předseda KMH František Kopecký, který pobýval v komunistických kriminálech řadu let a po návratu zůstal tr-

vale invalidní, takže „Bohunka“, jak jsme jí říkali, měla o starost více a ačkoliv si nikdy nestěžovala, bývala z toho všeho dosti unavená. Vzpruhu a povzbuzení nacházela v početné rodině a v kostele – byla silně věřící, stejně jako manžel, který se věnoval službě Bohu jako evangelický farář.

Budeme vzpomínat s láskou a úctou na její přívětivou a laskavou povahu.

Masarykův lid**JITKA TITZLOVÁ**

Ani jsme tomu nechtěli uvěřit, že mezi nás už nikdy nepříjde Mgr. Jitka Titzlová, (narodila se 5. 11 1936), která zemřela po krátké nemoci na plicní embolii 6. listopadu 2020. Ještě pár dní před tím dokončovala úpravy a korektury Masarykova lidu 3 – 4/ 2020 a když jsem si pro ně chtěl přijet, odmítla to s tím, že jí není dobře a že se asi nakazila a že mě to hodí jenom do schránky. Byli jsme přátelé více než 40 let a především prací v KMH jsme stále byli v kontaktu. Jitka byla neobyčejně aktivní, neúnavná a obětavá. Má velikou zásluhu na velkých akcích, které klub realizoval; vybudování Památníku obětem totalitních režimů bylo vlastně celé na jejích bedrech – od umělecké soutěže, jednání s úřady a umělci, výstavy modelů, až po realizaci památníku. Zemřela v pátek 6. listopadu 2020 a její odchod z tohoto světa byl proto tak nečekaný a náhlý, protože

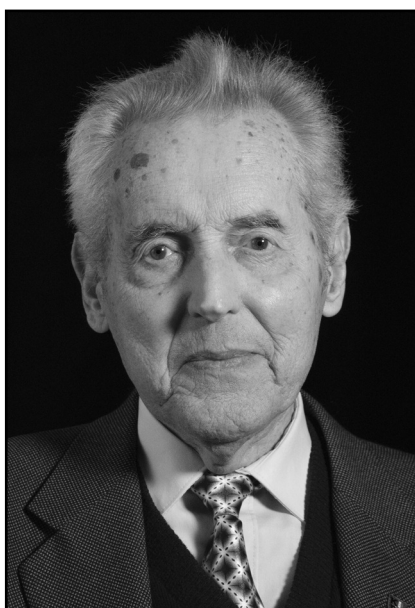

ona byla velmi vitální a plná energie. Její zásluhou vznikl i filmový dokument a také výstava, která mapuje 30 let KMH a místa, kde se narodila a žila komunisty popravená doktorka Milada Horáková. Mgr. Titzlová nejen sršela nápady, ale dokázala je svojí houževnatou prací také prosadit a realizovat. Množství práce, které pro KMH odváděla, bylo obdivuhodné. Ona dělala nejen úpravy a korektury Masarykova lidu, ale byla také odpovědnou redaktorkou několika knih, které napsala paní doktorka Zora Dvořáková a které v klubu vyšly.

Bude nám moc chybět a často si na ní s láskou a obdivem vzpomeneme.

FRANTIŠEK ŠEDIVÝ

Předseda Klubu dr. Milady Horákové – inženýr František Šedivý zemřel po dlouhé nemoci ve věku 93 let dne 23. února 2021. Byl dlouholetým předsedou Klubu a také až do nedávné doby místopředsedou Konfederace politických vězňů ČR. V těchto organizacích pracoval prakticky od jejich vzniku a velmi se zasloužil o založení KPV, když byl členem několikačlenné delegace u prezidenta V. Havla hned v počátcích roku 1990. František Šedivý byl obdivuhodný člověk, skromný, laskavý a vzdělaný. Narodil se v Zadní Třebáni v rodině legionáře a jako takový byl – spolu s bratrem Zdeňkem vychováván v duchu masarykovské republiky a vlasteneckého citění.

Studoval Reálku na Smíchově, ale v roce 1942 musel přestoupit na Obchodní akademii v Berouně. V době války byl totálně nasazen v letecké továrně a poté i na zákopových pracích v Brně. Zúčastnil se činnosti v odbojové skupině v křivoklátských lesích i v řadách dobrovolné gardy. V roce 1948 začal studovat na Vysoké škole hospodářských věd a protože nesohlasil s poúnorovým vývojem, převáděl krátce uprchlíky do Německa a vytvářel odbojovou organizaci, která byla odhalena a 22 členů bylo zatčeno.

František byl za velezradu a špionáž odsouzen na 14 roků do vězení. Odpykal si dvanáct let a propuštěn byl až v roce 1964, když předtím odmítl

Masarykův lid

podepsat žádost o milost s odůvodněním, že nemůže žádat o milost, když se ničeho nedopustil. Prošel věznicemi na Pankráci, Mírovem, lágry na Jáchymovsku a Příbramsku. Po propuštění pracoval v dělnických profesích – také jako svářeč – až do počátku osmdesátých let, kdy mohl po obnově procesu dokončit zkouškami studium.

Napsal několik knih a publikoval v několika časopisech. Byl členem mezinárodního PEN klubu a v roce 2009 byl prezidentem republiky vyznamenán řádem TGM II. třídy a později titulem Rytíř České kultury a dalšími poctami. Jeho bratr Zdeněk, který v roce 1948 emigroval, byl v Americe ředitelem českého vysílání

Hlasu Ameriky a potom v roce 1985 ředitelem Svobodné Evropy v Mnichově.

Františka Šedivého jsem poznal počátkem osmdesátých let, když přišel do Melantrichu jako ekonom a zpočátku byl – po zkušenostech z vězení – uzavřený a opatrný. Teprve když jsme se blíže poznali, vyprávěl mi hrůzy ze života, kde prožil zbytečně tolik let ze svého mládí. Pěťadvacetiletý muž se vrátil domů ve věku 37 let.

A přesto nezatrpnul, chodil do přírody a miloval lidi.

Milan Nevole

INFORMACE

DÁRCI MASARYKOVA LIDU

Černý Petr Mgr.	Praha	2 000	•	Procházka Aleš	Písek	200
Dušková Miroslava dr.	Praha	400	•	Rezek Tomáš	Praha	600
Firbasová Zdenka	Český Brod	300	•	Řezáčová Eva	Sadská	500
Hořínek Karel	Olomouc	500	•	Sedlák Václav	Březnice	150
Houdková Kateřina	Praha	900	•	Svoboda Jan Ing.	Praha	100
Ježdíková Marta	Liberec	400	•	Svobodová Ilona ing.	Praha	300
Karhanová Lenka	Holešov	11 600	•	Šimová Hana	Praha	200
Klinková Anna	Kanada	2 000	•	Škrabánková Hana	Čachovice	600
Koblížek Jiří	Hr. Králové	400	•	Šraier Petr	Benešov	400
Kopecký Zdeněk	Řitka	150	•	Titzl Boris doc. dr.	Praha	10 000
Körnerová Libuše	Plzeň	500	•	Truncová Hana	Hořice	1000
Kvasničková Eliška	Mratin	50	•	Tučková Marie	Hr. Králové	400
Martinovič Peter JUDr.	Slovensko	700	•	Vesecká Alena	Praha 5	200
Matoušková Radmila	Praha	300	•	Všem dárcům, kteří přispěli na vydávání Masarykova lidu, srdečně děkujeme.		
Novákovi Filip, Vlastimila	Praha	1 100	•			
Potměšilová Jiřina	Praha	100	•			

Toto číslo Masarykova lidu vychází díky podpoře Nadace českého literárního fondu.

Masarykův lid

ZE ŽIVOTA KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

PAMĚTNÍ DESKA NA RODNÉM DOMĚ MILADY HORÁKOVÉ

Jak je známo, Milada Horáková se narodila do rodiny pana Čeňka Krále dne 25. 12. 1901 v domě, který stojí na rohu Bělehradské a Rumunské ulice v Praze 2. Dodnes zde není žádná připomínka této události. Nějaký čas už plánujeme umístění pamětní desky na rodný dům Milady Horákové. Usilovala o to svým charakteristickým způsobem, energicky a cílevědomě, především naše kolegyně z výboru Klubu dr. Milady Horákové paní Jitka Titzlová. Podařilo se jí pro tuto myšlenku získat důležitou podporu Městské části Praha 2. Společně s těmito partnery teď vedeme nezbytná úřední jednání, společně jsme oslovili grafičku Janu

Šindelovou a jejího muže architekta Michala Motyčku, aby vypracovali návrh pamětní desky.

Pevně věříme, že na konci tohoto roku se sejdeme u domu číslo 22 v Rumunské ulici a veřejnosti představíme desku, která bude připomínat místo narození Milady Horákové, její činnost, její konflikt s totalitami i její skon. Uctíme tak nejen památku Milady Horákové při příležitosti 120. výročí jejího narození, ale vzpomeneme i na obětavou práci Jitky Titzlové, která nás navždy opustila na podzim minulého roku.

PAMĚTNÍ DESKA PRO PROFESORKU RŮŽENU VACKOVOU

Klub dr. Milady Horákové se ujal realizace myšlenky umístit do veřejného prostoru pamětní desku pro prof. Růženu Vackovou, která prozatím v Praze žádnou připomínku své osoby nemá.

S myšlenkou na pamětní desku přišla rodina paní profesorky a několik lidí rodině blízkých. Iniciativu následně svým podpisem podpořilo několik desítek veřejně činných autorit.

Deska měla být původně umístěna na domě čp. 272 na Malé Straně, kde Růžena Vacková žila a kde organizovala proslulé bytové semináře. Bohužel jednání s majiteli domu k úspěchu nevedla. Po několika dlouhých měsících složité komunikace jsme se po poradě s rodinou dohodli, že zkusíme jinou cestu. Tou je deska na budově Filozofické fakulty UK, kde paní profesorka působila coby profesorka pro obor klasické archeologie.

K našemu překvapení fakulta zareagovala rychle a pozitivně. Pro umístění desky vybrala místo na zdi budovy z ulice Široká. Umělecký návrh desky připravuje renomovaný grafik Robert Novák. Nyní nás čekají povolovací řízení, které snad proběhnou bez větších problémů. Určitě tomu pomůže i rozhodnutí Komise kultury Rady Městské části Prahy 1 z března tohoto roku, které realizaci podpořilo a to hlasováním 8:0.

V dubnu 2021 uplynulo 120 let od narození Růženy Vackové a původně jsme s odhalením desky počítali k tomuto datu. Bohužel se to nepovedlo a tak druhý pracovní termín pro odhalení desky a malou pietu počítáme k začátku zimního semestru 2021/2022.

Erika Mačáková

*Masarykův lid***MILADU HORÁKOVOU
OPĚT USLYŠÍME**

Jedním z úkolů doby pandemické, které Výbor Klubu Milady Horákové vytyčil, bylo dohledání zvukových záznamů slov Milady Horákové. Uvědomili jsme si, že už jsme hledali a dohledali mnoho listin, fotografií, informací a dokumentů, ale neznáme její hlas, neslyšeli jsme ji mluvit. Tedy aspoň ne, pokud máme na mysli slova na svobodě. Logicky tedy naše kroky směřovaly do Českého rozhlasu, konkrétně do archivu.

Přiznám se, že mé osobní očekávání bylo velké, přece jenom o Miladě Horákové bylo známo, že vystupovala veřejně často. Z jejího života víme, že v třicátých letech minulého století přednesla v Českém rozhlasu řadu příspěvků zejména z oblasti sociální péče. Na začátku hledání bylo třeba podívat se na způsob archivace zvukových záznamů v Českém rozhlasu. Číslo nahrávky, podle kterého by byl výsledek k dispozici rychle, jsme neznali. Často jsme neznali ani název příspěvku, stopáž či den nahrávky, podle kterých se dá hledat rovněž relativně snadno. Zbylo tedy hledat podle jména a podle let. Z těchto filtrů jsme získali seznam nahrávek, nicméně ani to ještě nebylo finále. Totiž u řady nahrávek byla Milada Horáková označena jako jedna z hovořících, ale záznam tomu neodpovídal. Nebo bylo místo celého jména u nahrávky napsáno jenom „M. Horáková“ nebo dokonce jenom „Horáková“, z čehož plyne, že se záznamy mohly vztahovat i k jiným osobám a tématům, což se poslechem taky potvrdilo. Všechny nahrávky tedy bylo potřeba jednu po druhé poslechnout a zjistit, je-li to to, co hledáme. Dalším oříškem, předem nezvažovaným, byla zvuková kvalita nahrávek starých téměř sto let, z nichž některé byly málo srozumitelné či vůbec nesrozumitelné. Tuhle mravenčí práci ale nebylo možno přeskochit.

Nakonec se povedlo identifikovat tři překrásné audionahrávky Milady Horákové. Krátké, ale srozumitel-

né. Pocit to byl nepopsatelný najednou slyšet její dikci, její skutečný hlas pevný a jednoznačný, přitom měkký a laskavý. Svá vystoupení koncipovala mile a pozitivně. Jejím oblíbeným slovem bylo slovo „pocitivý“, které používala opravdu velmi často. Byla dobrým řečníkem, mluvila nahlas a pěkně intonovala, její projev byl civilní, bez zbytečného patosu. Mluvila sebevědomě, ale přitom laskavě, žensky noblesně, bez špetky feministické útočnosti, která je dnes ženám, žel, tak blízká. Všechny tři proslovy byly o ženách. V prvním, předválečném, mluvila o ženské solidaritě a je to jediný projev čtený přímo v rozhlasu. Druhý byl přednesen na Den matek 8. května 1938 z tribuny na Václavském náměstí. A třetí, poválečný, byl projevem předneseným na setkání Svazu osvobozených politických vězňů v červenci roku 1945 v Lucerně.

Český archiv má k dispozici ještě další autorské dokumenty Milady Horákové, bohužel už jenom v listinné podobě. Jsou to její projevy přednesené v Českém rozhlasu v období let 1932-1939. Těch je celkem 13 a týkají se – jak jinak – rodinných témat. U těch se jejich zvuková podoba už nezachovala.

Udělalí jsme v Klubu dobře, že jsme se rozhodli zvukové nahrávky vyhledat. Dotvářejí obraz Milady Horákové, přičemž se nevymykají z toho, co jsme o ní doposud věděli, spíše naopak. Potvrzují, že byla velkou zastánkyní žen a ženské rovnoprávnosti, že byla demokratického smýšlení, že byla silně mravně ukotvena a nijak se nezdráhala to veřejně dát najevo.

Klub Milady Horákové získal nahrávky do dispozice a Výbor promyslí, jak je zpřístupnit. Veřejnost by její slova měla uslyšet.

Erika Mačáková

Pesimista vidí obtíž v každé příležitosti;
optimista vidí příležitost v každé obtíži.

Winston Churchill

Rozhodl jsem se být šťastný,
protože je to dobré pro mé zdraví.

Voltaire

Úspěch sestává z cesty od nezdaru k nezdaru
bez ztráty nadšení.

Winston Churchill

INFORMACE O MOBILNÍM PRŮVODCI

Klub dr. Milady Horákové spolupracoval na vzniku unikátního místopisu popisujícího životní křižovatký Milady Horákové. Jedná se o digitálního průvodce po místech jejího působení na Praze 1 a 2. Za pomoci této aplikace se můžete vydat po stopách mladé Milady, podívat se na dům, kde se narodila nebo na budovu Arcibiskupského gymnázia, které navštěvovala. Pak se trasa stáčí na Prahu 1 do temnějších míst její osobní historie, například do Petschkova paláce. Na Starém městě se můžete projít kolem Nové radnice anebo domu v Masné ulici, kde pracovala a kde byla zatčena. Každá ze zastávek má kratší i delší popis událostí spojených s tímto

místem, který pomůže posluchači zorientovat se ve spleťtých historických reáliích. Trasa má 8 zastávek a 7,2 km a je odhadována na 2,5 hodinovou procházku. Momentálně je aplikace k dispozici pouze v české mutaci, ale ta anglická se už připravuje. Digitálního průvodce můžete najít na tomto odkazu:

<https://www.loxper.com/milada-horakova>.

Aplikace se samozřejmě dá stáhnout např. do mobilního telefonu. Věříme, že si digitální průvodce najde své zájemce a že pomůže přiblížit přímo v terénu životní osudy Milady Horákové.

Touto fotografií se vracíme do času Vánoc 2019, kdy nás ještě netrápila pandemie koronaviru a kdy studenti a profesori Gymnázia Milady Horákové pořádali takové krásné koncerty. Snad se zase brzy jejich opakování dočkáme!

GYMNÁZIUM MILADY HORÁKOVÉ

Rozhovor s ředitelem školy Mgr. Filipem Novákem

DISTANČNÍ ROK NA GYMNAZIUM MILADY HORÁKOVÉ

Jak se daří Gymnáziu Milady Horákové, pane řediteli?

Děkuji za optání, myslím, že v rámci možností docela dobře, byť je současná situace pochopitelně úplně odlišná od let minulých. Škola je teď prakticky prázdná, všichni studenti se učí distančně. Ti, kteří loni v září přišli do 1. ročníku, docházeli v tomto školním roce do školy necelých 7 týdnů. Jedna studentka vtipně napsala, že rozhodně nelituje, jakou školu si vybrala, ale že doufala, že v ní stráví více času.

Gymnázium Milady Horákové vzniklo před dvanácti lety. Kolik studentů už u vás maturovalo?

První maturity se konaly v roce 2013 a celkem „na Miladě“ odmaturovalo více než 280 studentů.

Letošní maturity se budou od těch předchozích lišit. Řeknete nám k tomu prosím něco?

Je to jedno velké dobrodružství a pro letošní „covidovou“ maturitu je příznačná redukce počtu povinných maturitních předmětů. V tzv. společné části, tedy ve „státní“ maturitě, studenti povinně absolvují didaktické testy z českého jazyka a dále buď z cizího jazyka, nebo z matematiky. Zrušeny byly písemné práce z českého i cizího jazyka. Ústně pak budou studenti maturovat ze dvou předmětů, které si zvolili, např. z biologie a fyziky, a dobrovolně mohou složit zkoušku z českého jazyka a vybraného cizího jazyka. Ovšem někteří politici se ještě nevzdali představ o tzv. „úřední“ maturitě, což by znamenalo, že by maturanti už neskládali žádné zkoušky a jejich známka na maturitním vysvědčení by byla vypočítána z průměru dosavadních známek v „maturitních“ předmětech. Maturity mají začít už za pár týdnů a zmínění politici mají zjevně pocit, že je na případné úpravy ještě dost času.

Můžete stručně popsat způsob přípravy k maturitě a k distanční výuce vůbec?

Po loňské jarní převážně improvizované etapě distanční výuky jsme se rozhodli pro výukovou platformu Microsoft Teams, která se nám zatím osvědčuje a využíváme ji i při online výuce v sesterské základní škole. Předměty tedy vyučujeme prostřednictvím „online přenosů“ – učitelé mohou „vysílat“ buď ze školy, anebo

z domova. Bylo samozřejmě nutné nakoupit potřebnou techniku včetně videokamer a učitelé si musejí vytvářet i materiály pro distanční výuku včetně přizpůsobených prezentací či sestavovat kontrolní testy, které nyní studenti absolvují rovněž v online podobě. Pro maturanty je v prostředí Teams vytvořen „maturitní tým“, který slouží k předávání informací týkajících se maturit a ke komunikaci studentů maturitního ročníku s námi či mezi sebou. Je obdivuhodné, jak učitelé i studenti tuhle zcela novou situaci zvládají. Technika nám nesmírně pomáhá, ale všichni si uvědomujeme, že osobní kontakty ve škole jsou nenahraditelné a velmi je postrádáme. Už také nápadně rychle utichly výkřiky některých jedinců, kteří se sami rádi označují za „odborníky na vzdělávání“ a loni na jaře nám tvrdili, že škola budoucnosti by klidně mohla, a dokonce měla být založena převážně na distančním studiu.

Kolik studentů a učitelů teď GMH právě má?

Máme nyní dvě třídy v každém ročníku, dosáhli jsme tedy cílového počtu tříd GMH. V našich současných 8 třídách je celkem 206 studentů.

Jaký je aktuálně zájem o studium na GMH?

Velmi nás těší, že zájem o studium na GMH od roku 2012, kdy jsme evidovali 47 přihlášek, každoročně roste. Letos jsme zaznamenali rekordní počet 177 uchazečů o přijetí do budoucího 1. ročníku, ve srovnání s loňským rokem máme o 41 přihlášek více. Můžeme přijmout celkem 60 nových studentů, takže převis zájmu je znatelný.

Masarykův lid

Ve školní budově mají své sídlo hned dvě školy, vedle Gymnázia Milady Horákové je zde Základní škola Na Planině. Za poslední roky se budova hodně proměnila. Zdá se, že byla postupně téměř celá zrekonstruovaná.

Ano, v současné době vrcholí poslední plánovaná „velká“ rekonstrukce ve školním areálu – druhá etapa zateplení fasády. Školní pavilony, pojmenované po význačných ženách naší historie Libuše, Anežka, Eliška a Milada, dostaly, stejně jako sportovní pavilon Tyrš, kromě zateplovací vrstvy i nové barevné kabáty, byla také vyměněna

zbývající stará okna a kompletně zrekonstruovaná je i školní kuchyně s jídelnou. Po těchto velkých stavebních úpravách nás tedy v nejbližší době čeká už jen průběžné „dolaďování“, které snad přispěje k tomu, aby se studenti, profesori i další zaměstnanci školy cítili co nejlépe v prostředí, v němž budou, jak doufám, moci pobývat častěji než v posledním roce.

Ptala se Vlastimila Nováková

Osobnosti spojené se vznikem GMH: předsedkyně KPV ČR dr. N. Kavalírová a členové KMH prof. J. Titzlová, M. Nevole a dr. Z. Dvořáková

KLUB DR. MILADY HORÁKOVÉ
SI VÁS DOVOLUJE POZVAT NA

PIETNÍ SHROMÁŽDĚNÍ

K UCTĚNÍ PAMÁTKY DR. MILADY HORÁKOVÉ
POPRAVENÉ KOMUNISTICKÝM REŽIMEM

**PIETA SE USKUTEČNÍ DNE 26. ČERVNA 2021 OD 16:00 hod.
U JEJÍHO SYMBOLICKÉHO HROBU NA VYŠEHRADSKÉM HŘBITOVĚ**

Organizátoři si vyhrazují právo změnit formu piety v závislosti na aktuální epidemické situaci